

Glasiło Mestne občine Ljubljana, letnik XV, številka 4, junij 2010, ISSN 1318-797X

Ljubljana

4
Župančičevi
nagrajenci 2010

18
Rimska Emona
in mit o Argonavtih

36
Junij 2010
na Prešernovem
trgu

29
Turistične
prireditve
in kmetije na
ljubljskem
podeželju

SVETOVNA
PRESTOLNICA
KNJIGE
WORLD
BOOK
CAPITAL
LJUBLJANA 2010

11. maja je Ljubljana dobila očarljiv in razsežen mestni park, ob Tivoliju drugi večji javni park v Ljubljani z otroškimi igriščem v osrčju. V njem je odprt tudi tematski park z desetimi spletnimi knjižnimi portali z literarnimi vsebinami in drugimi informacijami, povezanimi s knjigo in dogodki Ljubljane – svetovne prestolnice knjige 2010. Urejen je tudi podhod pod Vilharjevo cesto, ki Bežigrad povezuje s centrom.

Park je namenjen velikemu številu različnih uporabnikov vseh starosti in zanimanj. Za otroke in mladostnike je urejenih več igralnih območij in elementov – od velikega otroškega igrišča z ladjo in območja s tobogani do valovite poteze z igrali za starejše otroke in mladostnike. Posebna pozornost je posvečena gibalno oviranim, zato je poleg dostopa po klančinah in ustreznih tlakov na velikem igrišču postavljen tudi vrtljak, ki ga lahko hkrati z drugimi varno in samostojno uporabljata tudi dve osebi na vozičkih.

V zasnovo parka se prostorsko in vsebinsko vključuje tudi kulturnozgodovinski spomenik Navje, pobude društva *Rastoča knjiga* in program leta *Ljubljane – svetovne prestolnice knjige 2010*. V smeri sever-jug, vzdolž spominskega parka Navje, poteka široka *Promenada slovenske kulture*, ki ima v prihodnosti predvidena talna obeležja velikih imen ali del slovenske kulture. Trg s fontano naj bi se v naslednjih fazah ureditve razširil v *Literarni trg* s paviljonom – Literarno kavarno in nadaljevanjem multimedijskih portalov. Na severnem robu je, ob križišču Linhartove in Železne ceste, severni vstopni trg s fontano, ki območje parka povezuje z Linhartovo cesto.

Velikost izvedenega dela parka: 26.727 m² (1 in 2A faza); prvotno (z natečajem leta 1984) predvideno območje parka je bilo veliko okoli 8 hektarov.

Avtorja zasnove parka: mag. Ina Šuklje Erjavec, u.d.i.k.a.; Andrej Erjavec, u.d.i.a.

Projektanti izvedbenih projektov:

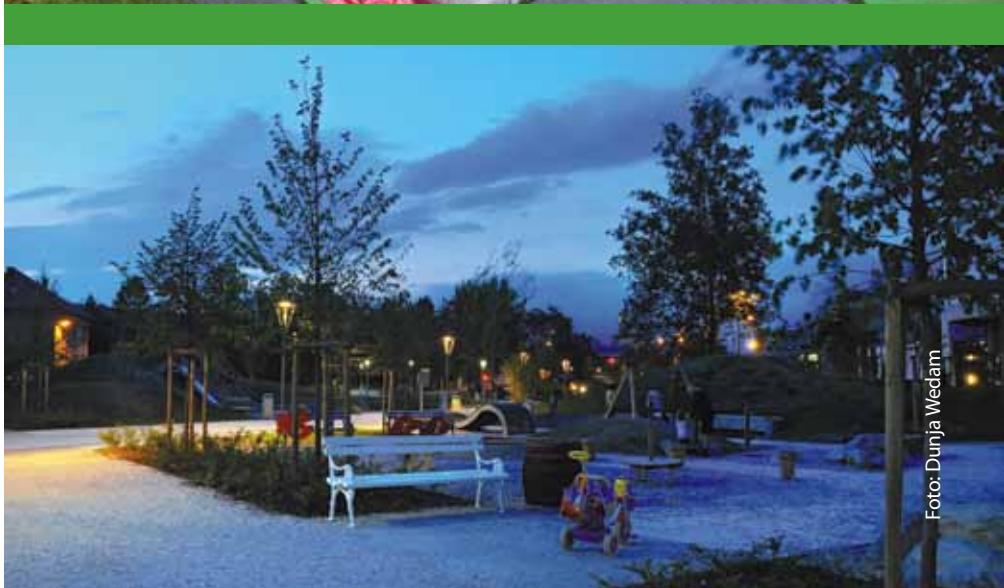
URBI d.o.o., oblikovanje prostora; mag. Ina Šuklje Erjavec, u.d.i.k.a. (odgovorna vodinja projekta, odgovorna projektantka za krajinsko arhitekturo), Andrej Erjavec, u.d.i.a. (odgovorni projektant za arhitekturo), Mojca Balant, u.d.i.k.a. (od 2006 dalje), Jana Kozamernik, u.d.i.k.a. (od 2006 dalje), Natalija Žnidaršič, gr. teh.

Zunanji sodelavci: Komunalna projekt d.o.o.- interna kanalizacija in vodovod, Novera d.o.o., Arcadia d.o.o.- elektroinstalacije in javna razsvetljava, Bazeni d.o.o.- vodni elementi, IMK d.o.o. - gradbene konstrukcije.

Naročnica: Mestna občina Ljubljana (OGJSP in SRPI)

Vrednost investicije: 2.242.694 evrov z DDV.
Izvajalec: KPL s podizvajalci

SEVERNI MESTNI PARK NAVJE

Ljubljana

Severni park Navje	2
Vasja Predan: Moj dragoceni domicil	3
Predstavitve Župančičevih nagrajencev: Vasja Predan (Polde Bibič), Milko Lazar (Darja Korez Korenčan), Slavko Pregl (Tone Partljič), prof. dr. Matjaž Zupančič (prof. dr. Blaž Lukan)	4
Plečnikovi nagrajenci	9
Sporočila 9. maja: Milan Kučan, Zoran Janković, Ana Nuša Kerševan, Janez Stanovnik, dr. Danilo Türk, akad. prof. dr. Matjaž Kmecl	11
Arheološka odkritja na Špici	17
Rimska Emona in mit o Argonavtih	19
Mestna knjižnica Ljubljana v svetovni prestolnici knjige	21
Župančičevi nagrajenci o letu knjige	21
Kaligraf Marko Drpič v Kresiji	22
Mednarodna konferenca o starejših	24
Prireditve v mesecu kolesarjenja	26
Nagrajena fotografija Miha Meleta	28
Turistične prireditve in kmetije na ljubljanskem podeželju	29
Četrtni razgledi	32
Ljubljanske novice	36
Okoljske meritve	39
Ljubljanske knjige za vsakogar	40

Fotografije na naslovnici:

Zgoraj: Novo urejeni Severni park Navje, foto: Dunja Wedam

Spodaj: Otroška delavnica Fabule 2010 na Bregu, foto: Dunja Wedam

Avtorica nepodpisanih besedil
je odgovorna urednica Nada Šumi.

Moj dragoceni domicil

Pred ne tako davnim časom, pisalo se je leto 1994, sem s posebno vedoželjnostjo in veseljem prebiral Ljubljansko knjigo, v katero je urednik Andrej Inkret izbral in uredil zgodbe in pričevanja trideseterice slovenskih pisateljev, pesnikov in premišljevalcev – od Janeza Vajkarda Valvazorja do Uroša Zupana – o meni od nekdaj »ljubljeni Ljubljani«, če skrajšam podoben naslov poslednjega celovečernega igranega filma Matjaža Klopčiča. In kaj ima opraviti s to ljubeznijo naslov pričujočega premisleka, torej z domiciliumom, če ga zapišem z latinsko besedo, ki jo Bradačev slovar iz pojma domus, torej hiša, prevaja s stalnim (pre) bivališčem? To vprašanje terja nekoliko daljši odgovor, ki premore ustrezno pojasnilo ter ob njem tudi nekaj malega od zanimive (avtobiografske) zgodbe podpisanega.

Moja starša sta izvrala iz različnih slovenskih pokrajin: oče s Ptujске gore, mama iz Hrašč pri Postojni. Oba sta bila učitelja, oče je končal učiteljske v Mariboru, mama v Ljubljani. Ta je že kmalu po maminem rojstvu postala njen domicil in je tako ostala vse do službenega srečanja in poroke z očetom v slovenskogoriških Vitomarcih, moji rojstni vasi. Tu smo živeli štiri leta, ko so šolske oblasti družino preselile – pogostne neprostoVOLjne selitve so bile stalnica zlasti tako imenovanih naprednih učiteljev – v meni zelo ljubi zgornjesavinjski trg Mozirje, od tod pa so nas l. 1941 nemški okupatorji izgnali v Srbijo (Vrnjačka banja), od koder smo zaradi očetovega sodelovanja s partizani (v nekajdnevni Užiški republiki) morali zbežati v banatsko Belo Cerkev v bližini romunske meje, kjer smo l. oktobra 1944 dočakali osvoboditev in se nato junija 1945 za poldrugo leto vrnili v Mozirje, nato pa, po lastni želji, preselili v Petrovče. Višjo gimnazijo, tedanji peti razred, sem začel v Mariboru, zadnje tri letnike končal 1949 v Celju. Ali na kratko: vse te nenehne selitve, ki sta jim botrovala očetov liberalizem in levičarstvo, so našo družino spremenile v nekakšne apatride ali »nigdirdomce«, kot bi jih poimenoval Primož Trubar, torej ljudi, ki pravzaprav niso mogli nikjer imeti domicila.

Moj odhod iz Celja na ljubljansko univerzo (1949) je bil hkrati prehod v pravo, zdaj že več kot šest desetletij dolgo stalno ljubljansko bivanje in prebivanje, torej v pravi, verodostojni domicil. Ta pa se je še v desetletju pred okupacijo prepletal s stalnimi, pogostoma tudi večdnevnimi ljubljanskimi obiski maminega očeta, mojega dragega papana, kakor smo po meščanskih šegah takrat klicali današnje dedke. In prav iz teh obiskov – papa je prebival na znani ljubljanski Rimski cesti št. 9, v mojih deških spominih pravcati palači, kjer je priljubljeni, a nekaj let po vojni tako brezglavo odpravljeni tramvaj, z nemotečim cviljenjem zavijal proti Viču – se je porajala moja trajna in ljuba privrženost Ljubljani. Tako se je naposled konstituiral tudi dragoceni, v naslovu pričujočega zapiska omenjeni, tako rekoč priposestovani, a vendar dokončni domicil.

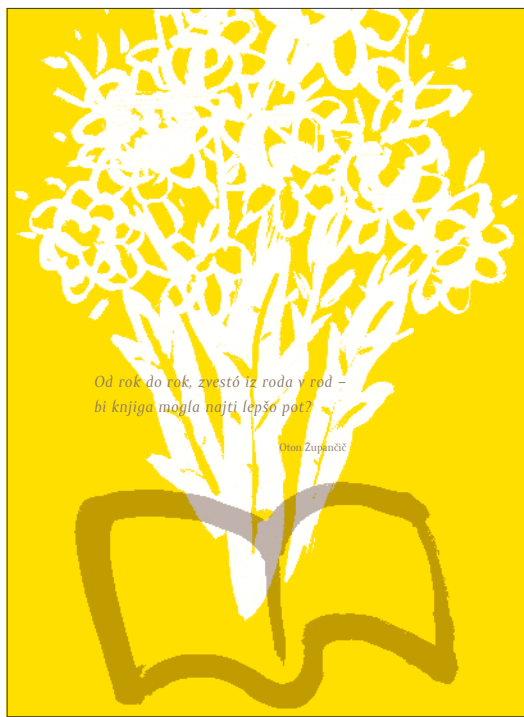
Kdor bo bral te vrstice, se, ob pravkar povedanem, utegne vprašati še o konkretnih dragocenostih moje domicilne Ljubljane. Teh je veliko in, kaj bi tajil, čedalje več. Najprej je tu seveda prelepo »mesto med barjem in gradom«, kakor ga imenuje Ljubljanska knjiga, polno zelenja in parkov, prekrasnih vedut, še posebej lepo vidnih z grajskega zidu; mesto, o katerem mi je pred davnimi leti, ko je v Drami Slovenskega narodnega gledališča gostoval slavni moskovski Hudožestveni teater, njegova prva dama, Ala Tarasova, Olga iz Treh sester A. P. Čehova, naivno, a pristrčno dejala: Sem, v ta mirni raj, bi z veseljem prišla živeti na stara leta; mesto, ki se mu, še posebno njegovemu najbolj častitljivemu delu, z uso očaranostjo reče Stara Ljubljana in ki po svojih arhitekturnih mojstrovinah, slikovitih uličicah, številnih poprsjih slavni Slovenk in Slovencev ter pristrčnem urbanem ozračju v Evropi nima veliko podobnih. (Sam se pogostoma sprehodim od znamenite in zmeraj živahne Plečnikove tržnice do Špice ter vračam ob Krakovskem nasipu in vzorno restauriranem Bregu do Tromostovja in skoraj vsak dan, zares skoraj vsak dan odkrijem kaj mikavno novega.); mesto, kjer kljub vsakeršnim porabniškim hysterijam, škodoželjnostim in neolikanim prepirljivostim še zmeraj žive mnogi prijazni in častivredni ljudje; mesto, kjer cveti sto cvetov v vseh različnih umetnostnih dogodkih, ki pa jih, žal, zmeraj ne znamo (ali nočemo!?) priznavalno presojeti; mesto, polno znamenitih raziskovalcev in znanstvenih ali drugih kulturnih in družbenih ustvarjalcev ter ob njih številnih pomembnih, tudi v širnem svetu cenjenih institucij; mesto, kjer ob Ljubljani in njenem »canalu grande«, kakor mu pravi njegov bližnji stanovalec, slikar Rudi Španzel, vrvi tako rekoč dan in noč razigrano družabno življenje; mesto, ki ga je mogoče imeti neizmerno rad, čeravno mu kdaj, razen pri županstvu, na žalost kaj zmanjka pri vse prevečkrat bolj skromni velikopoteznosti in svetovljanskosti. Ali najkrajše rečeno: vsemu navkljub še zmeraj mesto Heroj in v vseh pogledih dragoceni Domicil.

Prosim za zamero, če je v tem bežnem in površnem opazovanju in naštevanju tudi nekaj zavestnega zanos. Ljubljena Ljubljana si tak zanos zasluži z uso naklonjenostjo.

Vasja Predan

Izdajatelj: Mestni svet
Mestne občine Ljubljana,
Mestni trg 1. Zanj:
župan Zoran Janković.
Uredniški odbor: Mitja
Meršol (predsednik),
Vesna Kos- Bleiweis, dr.
Jožef Kunič, Eva Strmljan
Kreslin, Marija Šterbenc.
Odgovorna urednica
in lektorica: Nada Šumi,
kontakt: 041/737 863,
glasilo.ljubljana@ljubljana.
si. Avtorica logotipa: Petra
Černe Oven, Studio ID,
Oblikovalska zasnova:
Miljenko Licul. Naslov
uredništva: Glasilo
Ljubljana, Dalmatinova 1,
Ljubljana. Tisk, grafična
priprava, prelom, fotoliti:
Schwarz d.o.o., Koprška
106 D, 1000 Ljubljana.
Naklada: 117.500 izvodov.
Natisnjeno na okolju
prijaznem papirju. Glasilo
brezplačno prejme vsako
gospodinjstvo v Mestni
občini Ljubljana.

Ljubljana v znamenju Župančičeve nagrade 2010: Vasju Predanu in dr. Matjažu Zupančiču za dosežke zadnjih

Listina Župančičeve nagrade 2010 avtoric Tanje Radež in Zore Stančič, izrez.

Foto: Miha Fras

Župančičev nagrajeneec za življenjsko delo Vasja Predan.

Na petinštirideseti praznik umetnosti in kulture v Ljubljani, ko slovenska prestolnica časti Župančičev spomin s slovesno podelitvijo Župančičevih nagrad, bo župan Zoran Jankovič 10. junija v Turjaški palači nagrade izročil velikim slovenskim umetnikom in humanistom, ki živijo in ustvarjajo v Ljubljani. Teatrológ, gledališki in literarni kritik, književnik in urednik Vasja Predan prejema ob svoji 80-letnici Župančičevo nagrado za življenjsko delo, vsestranski glasbenik Milko Lazar, pisatelj Slavko Pregl ter dramatik in režiser dr. Matjaž Zupančič pa za pomembne ustvarjalne dosežke v zadnjih dveh letih. Režiser slovesnega večera je Matjaž Berger, tudi avtor sijajne slovesne otvoritve Ljubljane – svetovne prestolnice knjige 2010.

Župančičeva nagrada
za življenjsko delo
teatrológu, gledališkemu
in literarnemu kritiku,
književniku in uredniku
Vasju Predanu

ob njegovi 80-letnici za izjemen opus kritiških analiz ter pronicljivih, pisateljsko vživetih interpretacij slovenske književnosti in gledališča ter za dolgoletno ustvarjanje visokega javnega intelektualnega dialoga znotraj slovenske in svetovne umetnosti in kulture v vlogi urednika Naših razgledov.

Spremljevalec Vasja *Poskus osebnega portreta*

Prof. Polde Bibič

Pred časom naj bi odgovoril na vprašanje: »Kaj si želi igravec od gledališkega kritika?« Ker nisem teatrológ, ne zmorem reči česa relevantnega. Kaj naj bi torej? »Hvalijo nas naj!« To naj bi rekel? Roko na srce, igralci na splošno pričakujemo oziroma želimo od kritikov samo pohvalne ocene. Sam pa nisem *baš* zabetoniran nečimrník. Tudi zamerljiv nisem tako, da bi rekel kot neki moj kolega: »Kritiki so pod kritiko!« Tudi ne tako zagledan vase, da bi, kot veliki Verovšek, rekel: »Najboljši kritik svojih vlog sem jaz sam!« Res je, da čutim do kakšnih kritikov zamere, da so me kdaj prizadeli, razjezili, a vendar ne bom tako pritlehen, da bi se jim maščeval z zmerljivkami. Sprejemam vse. Torej nisem odgovoril.

Pa se je dogodilo, da je bil z Župančičevo nagrado (zasluženo) nagrajen *baš* gledališki kritik. *Baš* Vasja Predan. In ob tem naj bi nekaj napisal *baš* jaz. Vesel izbire nagrajence, sem brez premisleka privolil. Zdaj sem pa tam! In ker sem rad mož beseda, se moram lottí dela.

Nečimrn sem vendarle do te mere, da se spominjam, kaj slabega so o meni pisali kritiki. Od Vidmarja do Trupeja. Pri Vasji Predanu pa se ne spomnim slabe besede, s katero bi lopnil po kakšni mojih vlog. Pa nisem pristal na ta zapis zaradi tega! Ampak zato, ker se mi je zdelo, da bi ga bilo zanimivo spoznavati poleg intelektualne plati tudi povsem zasebno, vsakdanje.

Bil je kritik, ki sem ga prvega spoznal v živo. Ob zaključku mojega prvega letnika na igralški akademiji. Odpravljal sem se domov na počitnice. Prihraniti mi je uspelo nekaj drobiža, ki ga doma ne bi potreboval, zato sem si sklenil privoščiti po slabi hrani v menzah priljubljeno malo mešano (golaž in vampe) pri Šestici. Tam je bil Stane Sever v družini. Poznal me je iz izpitnega nastopa na akademiji. Naj prisedem, mi je zaklical. Bilo mi je nerodno, obenem sem pa zaplaval v nebesa od sreče, da sem lahko prisedel k Severju. Z njim sta bila režiser Jane Kavčič in *baš* tudi Vasja Predan, o katerem pa takrat še nisem vedel ničesar. Ko so maligani narasli do prave višine, je Sever (na vsaki krogariji) začel recitirati. Njegov gostilniški repertoar je bil Zdravljica pa Biti ali ne biti. Ko je tisti večer odrecitiral Hamletov monolog, je pripovedoval, kako sijajno da sem na izpitu povedal Strune, in mi ukazal, naj jih deklamiram. Naj sem se še tako upiral, ni pomagalo. Bil sem ves prepoten, a pesem sem le odrecitiral. Mnogo let pozneje sva se z Vasjem

praznika umetnosti in kulture

za življenjsko delo, Milku Lazarju, Slavku Preglu dveh let

spominjala tega večera in Vasja mi je rekel, da sem takrat »nesel« Severja, da so meni gostje bolj ploskali kot našemu igralškemu velikanu in da je bil Sever zaradi tega nejevoljen. Tako sem doživel prvo, sicer ne napisano, a vendar prvo (ugodno) oceno kritika Vasja Predana. Pa nisem pristal na ta zapis zaradi tega! Ampak predvsem zaradi zaključka tega večera.

Veselo smo nadaljevali večer v Šestici, dokler se v nas ni vtaknil »morilec«. To je bil v Ljubljani splošno znani udbovec. Še danes se spominjam, da se je pisal Pakiš. Popolnoma zapit klošarski tip. Menda je kot vosovec postrelil toliko ljudi, da je to lahko pozabljal samo v žganju. Ni pa bil klošar v prijaznem pomenu te besede, marveč je pijan vohljaj po gostilnah, provociral goste in jih ovajal, česar seveda klošarji ne počno. Primajal se je do nas in se vtaknil v Janeta Kavčiča. Da je »ta beli«. Sever je branil Kavčiča in tako se je vnel prepir med njim in udbašem. Tako sta se razvnela, da je Pakiš udaril Severja. Ta je planil izza mize. Udbovec skozi vrata, Sever za njim, mi za obema. Ko sem kot zadnji prišel na dvorišče, je udbovec ležal na tleh. (Vasja se je v tem položaju spominjal Severja.) Pobral se je in odšel proti pošti. Stali smo na mračnem dvorišču. Lotila se nas je tesnoba. Kaj pa če nas, baraba, kakršen je, ovadi? Nekoga je prešinila neverjetna misel: »Prehiteti ga moramo! Če bomo mi prvi prijaviteli njegovo nasilno ravnanje, bodo mogoče nam verjeli.« Odkorakali smo čez Titovo naravnost k Slaviji, vrhovni komandi udbe. Pozvonili smo. Strog miličnik, ki je odprl vrata, nas je po kratkem zaslišanju zaprl v čakalnico. Dolgo smo tam sedeli v tišini, ker si govoriti nismo upali. Prišel je visok častnik, ki smo mu razložili naše težave. »To nas ne zanima!« je rekel, »pojdite na milico.« Že proti jutru, ko so najzgodnejši delavci hiteli v službo, smo vstopili na miličniško postajo »ena«. Spet smo čakali. Potem so nas popisali, poslušali skoraj niso. In že smo bili na prazni ulici. Takšno je bilo moje prvo srečanje z Vasjem Predanom.

Ta dogodek danes zveni kot šaljiva anekdota, a takrat, v tistih »svinčenih« časih je bilo treba za takšno igrakanje z udbo biti kar korajžen. Tudi zaradi te korajže se mi je Vasja prikupil.

Leta so minevala, Vasja mi je napisal nekaj spodbudnih kritik, srečevala pa se nisva. Vsaj veliko ne. Dokler ni ravnateljstva Drame prevzel Bojan Štih. Vasja je bil zaposlen pri Delu. Zadolžen za gledališke kritike. Poleg tega je pisal tudi poročila o gledališkem dogajanju. Kot ocenjevalec in poročevalec je postal dragocen kronist gledališča tistega časa. In obenem naš podpornik pri iskanju sodobnejšega gledališča. Ne samo besednega, ampak predvsem gledališkega, ne pretežno estetskega, temveč tudi polemičnega. Skratka gledališča, za kakršno smo se mlajši zavzemali in ga je v Drami začel uvajati Štih. Vasja je bil učinkovita protiutež ostrim kritikam Josipa Vidmarja, ki se je boril proti Štihovi zamisli. Za uhojeno pot »dobre stare Drame«. S polemiko, s poročanjem in z ocenjevanjem je postal tako rekoč soustvarjalec gledališča sedemdesetih let. In to ostal do trenutka, ko se mu je (mislim) gledališče mladih odmahnilo. Ko ni bilo več tako njegovo, da ga bi lahko sproti ocenjeval. Kot Novaka ali kot Inkreta so tudi njega zamenjali mlajši. Gledališče je stvar generacije in Vasja ni sledil Vidmarjevemu zgledu, ki se je prepozno lotil ocenjevanja gledališča, ko ni bilo več uokvirjeno v njegov okus.

Po človeški plati smo se z Vasjem zblížali ob gostovanjih. Predvsem na Poljskem in Češkem, ko smo igrali ves mesec v Varšavi, Krakovu, Pragi, Brnu, Bratislavi. Potovali smo skupaj, se skupaj hranili, skupaj trepetali pred predstavami in tudi skupaj veseljčili.

Tako smo ga spoznavali kot izjemno dobrohotnega, za kolegialnost pripravljenega sopotnika in smo pozabljali, da je pravzaprav kritik. Domačnost med nami se je tako poglobila, da smo si domotožje po dolgi odsotnosti lajšali s pogovori o domačih. Tako sem spoznaval Vasjevo toplo ljubezen do hčerke Alje, še bolj pa pozneje razposajena čustva do vnuka. Pa globoko, spoštljivo ljubezen do matere, o katere neverjetni vitalnosti v poznih letih je govoril s ljubeznivim spoštovanjem. In ponosom. Začutil sem tudi njegovo osebno, vsakdanjo človečnost, ki je enako dragocena kot njegova intelektualna pronicljivost. V enem in drugem je Velik.

Troje zgodbic o Otonu Župančiču

Vasja Predan

Preden se posvetim vsebini, zapisani v naslovu pričujočega zapisa, naj mi bo dovoljeno kratko uvodno pojasnilo.

Ko me je Nada Šumi, urednica simpatične revije *Ljubljana*, povabila, da naj kot slavist in slovenist, teatrolog in publicist, če ponovim njene preveč prijazne oznake, predvsem pa kot letošnji Župančičev nagrajenc napišem nekaj misli o našem velikem in meni še posebno ljubem pesniku, s čigar priimkom so poimenovana častivredna priznanja mesta Ljubljane – sem se povabila najprej sicer razveselil, a se hip pozneje hkrati znašel v nekakšni ne prav prijazni stiski in z njo povezanim vprašanjem: kako tako nanaglomina in na kratko razložiti svoj pogled na tega tenkočutnega mojstra slovenske pesniške Moderne in duhovnega zavetnika vsega lepega, znamenitega avtorja številnih, še danes nekaterih živih (zlasti *Hamlet*) prevodov Shakespearovih odrskih umetnin ter sploh slovitega moža, ki je svojo silovito intelektualno moč in neprecenljivo umetniško nadarjenost, torej vso svojo bit in bistvo, v primerjavi s svojimi imenitnimi ustvarjalnimi kolegi Ivanom Cankarjem, Josipom Murnom in Dragotinom Kettejem vse svoje razmeroma dolgo življenje ter ob pesnjenju še drugo mnogostransko pisanje in ravnanje – posvetil slovenstvu ne samo kot njegov navdihnjeni in včasih kar himnični bard, marveč kot poet, ki je v najhujših časih druge svetovne morije in okupacije med narodnoosvobodilnim bojem (1941-1945) natančno in odgovorno védel za svoj dolg do junaških partizanskih in drugih odporiških rojakov ter hkrati do »domovine, ki nam je ena vsem dodeljena in eno življenje in ena smrt«. Za dolg torej, ki ga je tako častno in zanosno poravnal ter v znamenitem govoru ob osvoboditvi Ljubljane z balkona ljubljanske univerze, 9. maja 1945, izpovedal z nepozabnimi besedami: »Velika radost je v meni in hotel bi jo razliti čez vsa slovenska srca, čez vse tiste, ki se vesele, da dihajo spet svobodni zrak Slovenije ...«

Če k temu sicer nemara že znanemu ali kdaj prej podobno formuliranemu spoznanju dodam še drugo, manj prijazno ugotavljanje, da nameč danes, v tem, žal, marsikdaj malodane ponorelem času, »sled sence zarje onstranske gloriole« – če povem s slovitimi Prešernovimi besedami iz soneta, posvečenega slikarju Matevžu Langusu – ne samo Otona Župančiča, marveč tudi mnogih drugih slovenskih pesnikov in pisateljev iz različnih, prej nerazumljivih in pristranskih kot razumnih in občnih zbluzogov čedalje bolj blede in usiha – potem je to skrb zbujajoči fenomen, ki terja obsežno

in občutljivo raziskavo, uresničljivo nemara kdaj v prihodnje. Zato se zdaj, namesto te prezahtevne naloge, vrnimo k naslovu pričujočega zapisa, torej k trem zgodbicam, ki podpisane povezujejo z avtorjem *Čase opojnosti in Zimzelena pod snegom*, slovitima zbirkami, ki oklepata Župančičev magistralni pesniški opus.

Prva zgodbica sega v moje gimnazijske čase v Celju. Zadnje tri letnike (1947, 1948, 1949) sem se kot dijak tedaj zelo znanega in »udarnega« (zaradi sodelovanja v tako imenovanih mladinskih delovnih akcijah tudi udarniškega) 8. c. razreda – znanega zato, ker smo se v njem zlasti kulturno živahno udeleževali številni kolegice in kolegi, bodisi kot sodelavci (pesniki, prozaisti, razpravljalci) tiskane literarne revije *Iskra*, bodisi člani razrednega pevskega zborčka (vodil ga je danes priljubljeni skladatelj Mojmir Sepe) ali igralci v gledaliških nastopih – s posebnim veseljem posvečal recitiranju; bojda s kančkom daru, ki sta mi ga priznavala dva vodilna gimnazijska slavista. Repertoar teh recitacij je bil zelo pisan, glede na bližnji poosvoboditveni čas seveda zajemajoč predvsem iz opusov Kajuha in Bora, a nič manj tudi iz Prešerna (*Soneti*, *Slovo od mladosti*, *Uvod v Krst pri Savici*), tudi Gregorčiča in kdaj celo Gradnika, predvsem pa tako vsestransko impresivnega Kosovela ter seveda meni še posebno ljubega in, oproščam se za nelepi izraz, recitabilnega Župančiča. Takšnega še posebej v pesmih, kakršne so *Kovaška* in *Žebljarska* odlomki iz *Dume*, torej poemah, uglašenihi z ustrežno sočasno tako imenovano idejnostjo, če zapišem s tedaj aktualnim pojmom. Na drugi bolj tihospevni strani pa sem nemalokrat rad deklamiral, kakor smo tudi radi rekli recitiranju, pa med drugim npr. še *Uspavanko* ali *Prvo pomlad* ali *Zvečer Tiho prihaja mrak*; s posebnim navdihom pa sem pripovedoval *Veselo pomladno epistolo* Batjuški Murnu na Onem Svetu, kakor jo blagglasno poimenuje pesnik. Z recitiranjem te Epistole sem se pozneje baharil še v slavističnem seminarju ter v prisrčno napovedani tekmi s svojim kolegom, prav tako navdušenim recitatorjem, po mnenju poslušalcev celo »zmagal«. Ali na kratko: deklamiranje ali pripovedovanje pesmi, seveda še zlasti Župančičevih, je v mojih spominih tudi danes nepozabna mladostna recitatorska epizodica.

Druga zgodbica je krajša, a po svoje veljavnejša, če jo smem tako oznamenovati. Kakor sem že bil omenil, sem v zadnjih gimnazijskih letih sodeloval v literarni reviji *Iskra*, kjer sem objavil nekaj pesmi, poleg njih pa, ob drugem, tudi zanosno premišljevanje o Cankarjevi *Hiši Marije Pomočnice* (če prav pomnim, sem jo imenoval »tragična simfonija«). To udeleževanje je po vsej verjetnosti zadostovalo, da sem bil leta 1948 povabljen v Ljubljano na konferenco »mladih književnikov in piscev začetnikov«, kjer smo iz vse Slovenije zbrani rosniki literati v Kazini na vogalu tedanje Šelemburgove (danes Slovenske) ulice in Kongresnega trga napolnili precej veliko dvorano in v njej poslušali več nagovorov uglednih pesnikov in pisateljev, med drugimi Franceta Bevka, Miška Kranjca, ob mlajših pa Franceta Kosmača in, če se prav spominjam, tudi mojega poznejšega ljubega prijatelja Herberta Grūna. Napovedan je bil tudi pozdrav Otona Župančiča, čigar odsotnost pa so organizatorji opravičili s pesnikovim nedobrim trenutnim počutjem. Zato pa se je zgodilo nekaj, kar je težko pozabiti: približno ducat udeležencev te konference nas je bilo povabljenih na kratek obisk k slovitemu poetu in vsi smo dobili v dar zbirko *Zimzelen pod snegom* s pesnikovim podpisom. Si mislite, kako mi se nam je storilo ...

Tretja zgodbica je že »odrasla« in tako rekoč uradna. Leta 1956 sem bil v šele porajajočo se slovensko televizijo,

Ljubljana v znamenju Župančičeve nagrade 2010: Vasju Predanu in dr. Matjažu Zupančiču za dosežke zadnjih

tedaj delujočo v radijski hiši (Tavčarjeva 17) povabljen za prvega dramaturga in s tem hkrati tudi v svojo prvo službo ali stalno delovno razmerje, kot bi se kdaj reklo še danes. Povabilo je bilo očitno nasledek mojega tedaj že več ko petletnega publicističnega udejstvovanja, predvsem pisanja gledaliških ali literarnih poročil in kritik. Kot televizijski pionir sem imel srečo, da so o tem občili tedaj že precej vedeli moji starejši kolegi, med njimi zlasti prvi direktor Lado Pohar in njegov programski pomočnik Rado Cilenšek, od ustvarjalcev programa pa predvsem režiserja Mirč Kragelj in Fran Žižek. Temu je bila naložena skrb za režiranje televizijskih iger, a ker takrat in vsaj še nekaj časa izvirnih slovenskih televizijskih scenarijev nismo premoogli, je Žižek za rojstvo našega igranega TV-programa in prvo ter hkrati krstno uprizoritev predlagal Župančičevo manj znano enodejanko *Noč na verne duše*. Sam sem sicer vedel, da je pesnik to »romantično domačijsko dramo«, kakor jo je označil dr. Joža Mahnič, eden izmed najtemeljitejših raziskovalcev in poznavalcev našega pesnika, spisal že davnega leta 1904, a sam sem jo prvič prebral in premislil šele po Žižkovi pobudi. Seveda sem besedilo tudi iz spoštovanja do režiserjevega izbora kot dramaturg brez večjih pripomb sprejel in dejavno sodeloval pri razčlembenih vajah, a vse poglobitno je suvereno opravil pokojni Fran Žižek. Vame pa sta se potihoma in s posebno milino naselila radost in ponos, da je bil začetek igranega programa slovenske televizije porojen iz dramskega besedila Otona Župančiča. Resda je ob tem rojstvu bilo med gledalci tako rekoč šele nekaj deset televizijskih aparatov, resda smo tudi zato v televizijsko hišo v Tavčarjevi povabili, tako kot v kako majhno gledališče, nekaj znanih ljubljanskih javnih obrazov, a vsi so bili polni ne zgolj kurtoazne pohvale, ko so po ogledu *Noči na verne duše* komentirali uprizoritev prve slovenske televizijske igre. Župančiču so kmalu začeli slediti nekateri tedanji slovenski dramatik, med njimi predvsem Vitomil Zupan, Igor Torkar, Boris Grabnar in Saša Vuga, zaslužni za nadaljevanje rednega repertoarja izvirnih slovenskih dramskih tekstov v programih slovenske televizije; lahko bi se celo reklo: bolj rednega kot v naših časih. Ko sem nato po približno petih letih, konec leta 1961, sklenil svojo televizijsko dramaturško epizodo, sem se poslovil razmeroma zadoščen, hkrati pa tudi iskreno vesel, da se je začela z avtorskim deležem, kakor sem bil omenil že na začetku pričujočega zapisa, meni posebno ljubega pesnika, v vseh pogledih znamenitega moža, modreca in domoljuba, tenkoslišno čutečega in tako mnogostransko zavzetega umetniškega stvarnika, po Prešernu, če parafraziram in nekoliko dopolnim mnenje Josipa Vidmarja (*Obrazi*), nemara najvišje slovenske moralne, umetniške in simbolne avtoritete – Otona Župančiča.

Župančičeva nagrada 2010 vsestranskemu glasbeniku, skladatelju, saksofonistu, pianistu in aranžerju Milku Lazarju

za vrhunsko izvirno in poustvarjalno glasbo, ki z inovativnimi stvaritvami plemeniti slovenski kulturni prostor, z gostovanji zunaj naših meja pa predstavlja ambasadorja sodobne slovenske glasbene kulture.

Milko Lazar, saksofonist, skladatelj, pianist, aranžer

Darja Korez Korenčan

Milko Lazar je eden tistih vsestranskih slovenskih glasbenikov, ki združuje znanje akademskega glasbenika z izjemnim smislom za inovativna iskanja zvočnih svetov, znotraj katerih ustvarja bogat spekter glasbe, ki ga narekuje intuicija. Je eden najbolj izvirnih skladateljev, pogosto pa nastopa tudi kot izvajalec, ki je glasbeno znanje pridobil na Visoki šoli za glasbo v Gradcu in na Kraljevem konservatoriju v Haagu. Čeprav ga poznamo predvsem kot jazzovskega glasbenika, ki je skoraj desetletje igral saksofon v Big bandu RTV Slovenija, pozneje pa za to zasedbo tudi komponiral in ji občasno dirigiral, pa nikoli ni postavjal ostre meje med jazzom in resno glasbo. Kadar glasbeniki najdejo sorodne duše, poskušajo z njimi ustvariti kaj zanimivega, nekonvencionalnega, nekaj, po čemer bi bili prepoznavni. Milko Lazar se zadnja leta potrjuje predvsem kot skladatelj, ki pa ni samohodec, ampak odlično sodeluje s pianistom Bojanom Goriškom, drugo ime, s katerim je ustvaril skupne projekte, pa je koreograf Edward Clug. Bojan Gorišek je izvrsten pianist, ki je specializiran predvsem za sodobno glasbo, rad prisluhne novim iskanjem in se prilagodi idejam drugih, če v njih zasluži kaj inventivnega. In avtorska glasba Milka Lazarja, ki pogosto temelji na repetitivnem glasbenem materialu minimalizma, ga je očitno pritegnila. Oba sta nagrajenca Prešernovega sklada, oba prežema želja po nagovarjanju občinstva z zahtevnejšim glasbenim okusom, prav zato sta vtisnila slovenski glasbeni sceni poseben pečat. Prvič sta kot duo začela sodelovati pred šestimi leti, čez dve leti sta že uspešno promovirala Lazarjevo glasbo na turnejah po ZDA in Evropi. Kot pravi Milko Lazar, je »naloga umetnosti v današnjem času, da opozarja in spodbuja k razmišljanju o svetu, v katerem živimo.« Glasbeno-plesni projekt *Pret-a-porter* je nastal leta 2008 v sodelovanju z mariborskim koreografom Edwardom Clugom in je bil premierno uprizorjen v SNG Maribor. Če je Clug koreograf, ki se svojimi baletnimi stvaritvami odmika od neštetokrat uporabljenih koreografskih elementov, je Lazar tisti skladatelj, ki zna prodreti v skrite koticke duše in spodbuditi poslušalčeve samospraševanje o današnjem svetu. Pianistoma sta se pridružila še dva – Tjaša Šketako in Marjan Peternel, skupaj so se spustili v minimalistično govornico štirih klavirjev in jo prepletli z jazzovskimi postopki. V sezoni 2009/10 pa je na odru SNG Maribor nastala še ena zanimiva premiera Edwarda Cluga z naslovom *Gledati druge*. Avtorska glasba Milka Lazarja je bila tokrat zasnovana v smislu variacij na Chopinove preludije. V prvem delu predstave plesalce spremlja na klavirju Bojan Gorišek, v drugem Gorišek s klavirskih strun izvablja zvoke z različnimi predmeti, nato vlogi z Lazarjem zamenjata. Minimalistični fragmenti glasbe se izmenjujejo z zvokom strun in klaviature, Clug pa to glasbo spoji s plesom in pred gledalci razpira nadrealistični svet iluzije. Milko Lazar je letos napisal tudi nov *Koncert za dva klavirja in orkester*, v katerem je spet sodeloval pianist Bojan Gorišek, ob njem pa orkester Slovenske filharmonije. Kako izvrstno se lahko prepletata

ustvarjalnost in poustvarjalnost, je mogoče začutiti le v tem duu, v katerem skladatelj Lazar nastopa tudi kot izvajalec. To je edini tovrstni primer ustvarjalno-poustvarjalne simbioze na slovenski glasbeni sceni, prav zato tudi močno izstopa iz ustaljenega pojmovanja pianističnega dua. Milko Lazar je zadnja leta ustvarjalno izjemno plodovit, njegove ideje segajo tudi na področje scenske glasbe. V projektu *Razkrito* sta Milko Lazar in Bojan Gorišek pritegnila k sodelovanju še režiserko Jasno Hribnik in nastal je avdio-vizualni dogodek, ki spaja tradicionalno koncertno formo z vizualno nadgradnjo in spremljavo. Človeško telo in klavir se na neobičajen, lahko bi rekli skoraj mističen način razkrivata v glasbi in gibljivi sliki, produkcijo te glasbeno-scenske postavitve je prevzel Zavod Bunker in ga izvedel v Stari elektrarni. Ustvarjalna energija Milka Lazarja se zdi kot neusahljiv vrelec, ki s svojimi inovativnimi glasbenimi stvaritvami plemeniti slovenski kulturni prostor, na gostovanji zunaj naših meja pa predstavlja ambasadorja slovenske sodobne glasbene kulture.

Glasba se rodi iz trenutka, preden se rodi pesem

Milko Lazar

Priznam, da so me najbolj zaznamovale Župančičeve otroške pesmi. Ko jih prebiram svoji hčerki, se v mislih vrnem daleč nazaj v otroštvo. To je zelo lep in neprecenljiv občutek. Otona Župančiča pozna vsakdo, a kljub temu se mi zdi, da ga pre malo cenimo. A vprašati se moramo, ali na splošno dovolj cenimo slovensko umetnost? Poezija ne potrebuje glasbe, da bi jo bolje ali lažje razumeli. Če sem malo ironičen, je velikokrat ravno obratno. Seveda pa tudi vrhunška umetniška glasba ne potrebuje besed. Na splošno ne verjamem v mešanje umetniških vrst. Vsaka vrsta je najbolj izpovedna, če jo pustimo v primarni obliki. Za združevanje poezije, slike, glasbe in drugih vrst mora obstajati zelo tehten razlog, da je to sploh smiselno. Edina izjema je morda filmska in operna umetnost. Ko sam prebiram poezijo, glasbe ne slišim, saj glasba po moje ne prihaja iz besed, temveč iz trenutka, preden se porodi misel. Z glasbo je po mojem mnenju najbolj povezana plesna umetnost, pa še ta se osamosvaja in glasbe skorajda več ne potrebuje.

Župančičeva nagrada 2010 pisatelju, založniku, uredniku in javnemu delavcu v kulturi Slavku Preglu

za nepogrešljivo nagovarjanje mladih v literarnih delih, ki s humorjem in duhovitim metajezikom ulice prepričljivo izrisujejo socialne in psihološke svetove odraščanja in poučno odslkavajo podobo sodobnega slovenskega socialnega in vzgojnega okolja.

praznika umetnosti in kulture

za življenjsko delo, Milku Lazarju, Slavku Preglu

dveh let

Foto: zasebni arhiv

Milko Lazar

Foto: arhiv JAK RS

Slavko Pregl

Foto: Peter Uhan

Prof. dr. Matjaž Zupančič

Slavko Pregl

Tone Partljič

V krstnem listu in v telefonskem imeniku je zapisan kot Vekoslav Pregl. Ali to pomeni, da je Slavko le manj uradna in zaresna oblika sicer svečanega in slovesnega slovanskega imena Vekoslav? Je resni urednik in založnik, odgovorni in napadani direktor slovenske Javne agencije za knjigo, nekdanji predsednik Društva slovenskih pisateljev in Bralne značke Slovenije, predsednik Foruma 21 ... v resnici Vekoslav, hudomušni pisatelj in simpatični pripovedovalec, na srečanjih z bralci pa Slavko? Vsekakor je Slavko Pregl predvsem pisatelj in njegovih knjig je za večjo polico. Vmes so drobne in debele knjige. Satirične, le nekaj iz prvih pisateljskih let je posebej namenjenih odraslim, preostala velika večina pa mladini. Navsezadnje pove o pisateljevi ustvarjalnosti podatek, da je v teh dveh letih, ki jih zajema nagrada, izšlo sedem knjig, med njimi dva obsežna mladinska romana. V tako velikem opusu se seveda znajdejo najrazličnejše literarne zvrsti: humoreske, satirična proza, povesti, romani, črtice, slikanice, basni, televizijski scenariji, celo poljudnoznanstvena proza ... V vseh zvrsteh je dober, najboljši je za je, ko piše povesti in romane za mladino. Svoje mlade junake ima rad, četudi naredijo marsikaj narobe. Je na njihovi strani, a v nasprotju z mnogimi drugimi pisatelji je tudi na strani staršev, včasih najde tudi dobrega učitelja... In četudi so ravsi med njimi včasih hudi, ravno to upoštevanje vseh strani zagotavlja mnoge napetosti in pomiritev in spoznanja, ki veljajo za vse nastopajoče v njegovih knjigah. Pomeni, da starši zvedo veliko o sebi in morajo spremeniti marsikatero stališče, prav tako pa tudi njegovi otroški junaki spoznajo, da vse, kar prinašajo mlada leta in nemir in odrasčanje, ni zmerom koristna popotnica za življenje. A tudi njegovi učitelji v knjigah se lahko še česa naučijo ... Pisatelja mladi ljudje nekako kar naprej inspirirajo. Ni čudno, da večkrat citira: »Ni lepše stvari na svetu, kot je mulc, ki je dobre volje. Pravzaprav, ena stvar je še lepša: dva mulca, ki sta dobre volje.« Prostor, kjer se gibljejo njegovi junaki, torej navadno najdemo na relacijah dom-šola-ulica. No, ulico večkrat uspešno nadomesti na primer morski otok, vikendica, kjer žurirajo (na primer *Geniji brez hlač*), podeželje pri babici in dedku ipd. Zato ni čudno, da so naslovi njegovih del že sami dovolj povedni, na primer *Priročnik za klatenje*, *Bojni zapiski mestnega mulca*, *Geniji v kratkih hlačah*, *Usodni telefon*, *Spričevalo* itd. ... Včasih se kot bralec vprašam, ali mu niso res ljubši mulci in so deklice kot junakinje v njegovi prozi redkeje. Ali ima to kakšno zvezo s tem, da je sam očka trem fantom in eni deklici ...? Včasih se zdi, da raste s svojimi fanti in junaki. Zdaj so še v kratkih hlačah, ko mu domači vzori odrastejo, pa so *Geniji v dolgih hlačah*, pridejo pa leta, ko so *Geniji brez hlač*, kakor v enem od romanov, ki je nastal v obdobju za Župančičevo nagrado. Seveda kakor pri večini njegovih del naslovi niso enoznačni in pomenijo marsikaj več ali marsikaj drugega, kot se ponuja na prvi pogled. Slovenska mladinska književnost je od nekdanj na dobrem glasu. Generacijo Bevka, Ingoliča,

Seliškarja, Brenkove in drugih so uspešno nasledili Košuta, Makarovičeva, Mal, Vidmarjeva, Zupan in mnogi drugi ... A med njimi stoji kot žlahtno drevo v gozdu fenomen Slavka Pregla, ki leta in leta piše resne problemske knjige o mladih, a jih z enim redkih slovenskih talentov, humorjem, dela privlačne in dragocene.

Najbolj resni socialni, psihološki in vzgojni problemi se omehčajo v avtorjevi šegavosti, izvirnosti, humorju ... Zato se Župančičeva nagrada za pisateljev opus v zadnjih dveh letih pridružuje še trem elitnim nagradam za mladinsko književnost, ki jih je že prejel, torej Levstikovi nagradi, večernici in desetnici, če o drugih ne govorimo. Med sedmimi knjigami, ki so izšle v zadnjih dveh letih, je tudi ponatis Juhe Cviluhe, kar samo pove, da ne gre za muhe enodnevnice, četudi v njegovem opusu najdemo tudi knjigo o muhah, in sicer povest *Počesane muhe*.

Ta ponatis pa se pridružuje *Sladki denarnici*, *Lutkam iz sedmega nadstropja*, omenjenim *Genijem brez hlač*, *Carju brez zaklada*, *Petelinu na gnoju* in knjigi z vprašalnim naslovom *Zakaj ima babica dve palici?* Odgovor boste našli, če boste to in vse knjige prebrali ...

Gre torej za dveletno žetev na Pregljevi literarni njivi. Bogata je in zrnje je dobro. Ne jemljemo tem pohvalam prav nič, če rečemo, da imamo pisatelja z znanjem, kilometrino, rutino, subtilnim očesom, ki se bo gotovo kdaj pojavil celo med kandidati za nagrado za življenjsko delo.

Svetli Oton Župančič

Slavko Pregl

Župančičeva poezija za otroke je zame eden vrhuncev slovenske literature. Že v rosnih letih so mi prebirali njegovo zbirko Kanglica, potem sem jo prebiral sam, in ko sem sam dobil otroke, smo brali Mehurčke. Mene je očaral njegov jasen nagovor otroške duše, kjer posredniki niso potrebni in je doživetje iskreno in nepozabno. Med pravimi poznavalci je Župančičevo ustvarjanje ves čas zelo cenjeno, široka publika pa se zanj občasno navduši, odvisno od številnih okoliščin. Njegov delež v našo kulturno zakladnico je velik in svetel.

Župančičeva nagrada 2010 dramatik, režiserju, romanopiscu in univerzitetnemu učitelju Matjažu Zupančiču

za bogat dramski in režijski opus, v katerem kot ključna osebnost slovenskega gledališča in najpogosteje uprizarjan slovenski dramatik v Evropi zajema iz širokega referenčnega prostora slovenske in svetovne dramske književnosti in mojstrsko obvladuje dramski dialog.

Ljubljana v znamenju praznika umetnosti in kulture

Matjaž Zupančič (poskus portreta)

Prof. dr. Blaž Lukan

Matjaža Zupančiča ni mogoče spregledati. Je visok človek, kadar kaj pove, to naredi artikularno, glasno, pametno, poantirano. Ne stresa besed kar tjavendan, niti v svojih dramskih besedilih niti v intervjujih, tudi v manj formalnih situacijah je nadzorovan, premišljen, povzema joče, nekoliko distanciran. Ni ga mogoče spregledati tudi v drugem pomenu te besede: je precej zagoneten, nikdar se do kraja ne razkrije, tudi v manj formalnih situacijah ne; ne vem, kako je zasebno, v družinskem krogu, tam je najbrž drugačen. Nekaj, neko skrivnost, bi lahko rekli, ohranja samo zase. In ni ga mogoče spregledati še v tretjem kontekstu, kot slovenskega, evropskega ustvarjalca, dramatika, režiserja, romanopisca in pedagoga ter, včasih bi rekli, družbenopolitičnega delavca. Od leta 1990 je Zupančič objavil oziroma uprizoril (nekaj v lastni režiji, nekaj v režiji drugih režiserjev) enajst dramskih del in bil zanje pogosto nagrajevan, omenimo samo štiri Grumove nagrade. Po končanem študiju režije na ljubljanski AGRFT in študijskem izpopolnjevanju v Londonu je zrežiral okrog 50 uprizoritev, tako v zunajinstitucionalnih okoljih kot v profesionalnih gledališčih, in tudi za nekatere od njih bil nagrajen. Je avtor dveh romanov, *Obiskovalec* (1997) in *Sence v očesu* (2000), od katerih je bil drugi nominiran za Delovo nagrado kresnik. Od konca osemdesetih let Zupančič deluje na AGRFT kot pedagog za režijo in dramsko igro, dolga leta asistent Mileta Koruna (mimogrede, Korunov slog se mu simpatično pozna v načinu govorjenja), zdaj redni profesor z novim sodelavcem, Borisom Ostanom, igralcem v mnogih njegovih režijah. In navsezadnje je Zupančič član Nacionalnega sveta za kulturo, kjer je pred kratkim nastopil s kritičnim pregledom položaja ustvarjalcev na področju gledališča.

Sam sem v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja Matjaža spoznal kot – igralca! Strokovna sodelavka na takratnem viškem ZKO (mimogrede, bila je mama kasnejšega Zupančičevega soolca na režiji Vita Tauferja) naju je s prijateljem-režiserjem angažirala kot sodelavca pri uprizoritvi, ki so jo pripravljali viški gimnazijci. Tekst je napisal Goran Gluvič, kasneje prav tako študent na Akademiji, ki pa je ni nikdar končal (kako je tudi, žal, nekoliko pozabljen kot sicer zelo zanimiv dramski avtor), naslov je bil *Obsojeni*, in Matjaž je v njem igral mladeniča v konfliktu z družino, šolo, družbo. Bil je pravzaprav tak, kakor je danes, z že opazno samozavestjo, ki pa je morda že takrat za svojo vehemenco skrivala tisti strah, o katerem Matjaž čez precej časa govori v nekem intervjuju, čeprav zgolj v povezavi z občinstvom (»občinstva me je v bistvu strah«), sam pa ga povežujem z neko temeljno negotovostjo, ki pogosto hodi v paru s samozavestjo. Ali, če še nadaljujem, je morda tesno povezana z njegovim vodilom pri pisanju dramatik (in najbrž tudi proze), ki ga prav tako omenja v intervjuju in se nanaša na tveganje oziroma negotovost. »Pa pravzaprav nič ni jasno,« pravi in pri tem misli na zagonetnost sveta, ki se mu skušamo nenehno približevati, pa ga nikdar do kraja ne spoznamo. V tem se lahko skrivata groza in obup, kakor ju poznamo, denimo, od Camusa, ki je Zupančiču kot filozof in dramatik deklarirano blizu, a tudi nenehna strast, gon po razkrivanju, upor do zadnjega diha. Na začetku je bila torej igra, bi lahko rekli, čeprav je Matjaž kmalu prestopil na drugo stran odra, v režijo. Prva režija, zapisana v *Repertoarju slovenskih gledališč*, so akademski *Strahovi* (1980/81), prva zunaj Akademije pa je *Hardcore* (1983/84), po besedilu, ki sta ga podpisala skupaj z Gluvičem. Generacijska predstava novega Gleja, uporniška, z Milošem Battelinom v vlogi neprilagojenca, napisani mlademu in jeznemu igralcu kakor na kožo. Čeprav Zupančič nekeje pravi, da ga je šele izkušnja režiserja pripeljala do dramatik, je pravzaprav na začetku že oboje, le da do leta 1990, ko objavi igro *Izganjalci*

hudiča, dela predvsem kot režiser, nekaj časa pa tudi vodi Eksperimentalno gledališče Glej (1983-85). Kakšen režiser je Zupančič? Lahko bi rekel, da njegovo režijsko delo precej bolj sledi opažanjem, zapisanim na začetku tega portreta, kakor njegova dramatika: vselej dobro pripravljen in argumentiran, z občutkom za dramaturško logiko besedila (najbrž ni naključje, da se je na režijo prepisal po dveh letnikih študija dramaturgije), za njegovo zgradbo in temeljni konflikt, torej »nadzorovan in premišljen«, čeprav nemara vselej tudi »nekoliko distanciran«. Težko bi rekel, da se v režiji stoodstotno predaja, prepušča intuiciji, domišljiji; morda se prepušča igralcem in njihovim zamislim, a v okviru, ki ga lahko kontrolira in ki – po njegovem prepričanju – še omogoča, da ideja besedila in uprizoritve v polni meri zaživi. Ta trditev bi najbrž lahko pojasnila izbor besedil, ki se jih loteva kot režiser, čeprav se ta ne ujema vedno z dramatik oziroma deli, ki so mu blizu kot dramskemu piscu. Tako npr. nekeje našteje dva dramska vzornika, Harolda Pinterja in Dominika Smoleta, s katerima je v »tistem dialogu« in od katerih Smoleta sicer nekajkrat režira, Pinterja pa prvič šele v sezoni 2006/07. Če bi hotel njegovo režijsko delo opisati z eno besedno zvezo, bi uporabil pojem *dejavne tolerance*, in to v več pogledih: strpnosti do dramskega avtorja, besedila, sodelavcev in, navsezadnje, gledalcev, dopuščanja različnih zamisli v uprizoritvenem procesu, ki pa jih sam kot režiser vendarle dokončno osmisli, in odpornosti do zavajajočih skušnjav, na katerih sicer mnogi režiserji gradijo svoj režijski svet, Matjaž pa se jim v ustvarjalnem procesu selektivno izogne oziroma jih utiri v lasten mentalni kozmos. Tako so njegove režije predvsem miselno angažirane, podkrepljene z analizo in natančno usmerjene v avditorij, v njih pa najmočnejše zaživita dramski avtor in igralce. Morda moram posebej omeniti Zupančičevo režijo plesnogledališke predstave *Ljubezni moje babice* v PTL (2007/08), ki zanj sicer ni povsem netipična, saj morda pomeni ekskurz v njegovo zgodnje obdobje glejevskih režij (med njimi so še *Zbor E. Braya*, *Cabaret D.R.A.K.U.L.A.* M. Štefanciča jr., *Apokalipsa* S. Majcna in *Stroj Hamlet* H. Müllerja), čeprav izstopa iz kroga njegovih zrelih režij. Gre, kot rečeno, za plesnogledališko uprizoritev, ki bi jo lahko uvrstili v polje postdramskega gledališča, kjer se dramaturški prostor razpre v spomine, sanje, fantazijo, telo se osvobodi spon dramskega lika, režija pa bolj kakor mizanscensko-logični sledi muzikalno-plesni liniji, ki je kljub temu nikdar ne izmakne njenemu izvirnemu dramatičnemu, celo konfliktnemu jedru. Matjaž bi temu zelo izbranemu »spisku« svojih režij gotovo dodal še režijo Rozmanovega in Božičevega *Nerona* v ljubljanski Drami (2008/09), ki je najbrž njegova najodmevnejša režija pri občinstvu, in temu ne bom oporekal, a ne zaradi slovesne priložnosti, ob kateri nastajata ta zapis, temveč zlasti zaradi kratkega, a intenzivnega dialoga, ki sva ga delno javno in delno v zasebnih pismih in elektronskih sporočilih vodila po moji oceni te uprizoritve, s katero se Matjaž ni strinjaj, v katerem pa sva se – vsak sicer s svojim »prav« – po dolgem času spet temeljito »pogovorila« ... Kot dramski pisec Zupančič nikakor ni predvidljiv avtor. Ko smo v žiriji za podelitev Grumove nagrade pred leti prebirali njegov *Razred*, je avtorjevo ime – natečaj je v načelu anonimen – kot morda padlo šele v drugem krogu branja, sam ga nisem prepoznal, zato pa s toliko večjim veseljem pisal o njem v spremni besedi h knjižni objavi drame. Ponovil bom samo nekaj uvodnih besed iz tega zapisa: »Kot Zupančičeva dramska prednika različni viri pogosto navajajo avtorja gledališča absurda Samuela Becketta in Harolda Pinterja, toda pazljivejša branje njegovo dramatik ločira bližje ameriškemu piscu Davidu Mametu ali nemškemu dramatik Ronaldu Schimmelpfennigu. Pri tem niso več toliko pomembne žanrske karakteristike pisanja kot dramaturške forme, temveč tematska zasidranost zupančičevega dramskega sveta v izvorni varianti razumevanja ustroja sodobnosti. Ta se izraža skozi Zupančičev dramski diskurz kot vseskozi problematična, hkrati pa dramsko nadvse produktivna snov.« Zupančičeve drame so napisane iz samega nukleusa te sodobnosti, ki jo na ta način ne samo uprizarjajo, temveč so, lahko bi rekli, že sodobnost sama. *Izganjalci hudiča* (1990), *Slastni mrlič* (1991), *Nemir* (1992), *Ubijalci muh* (1994),

Vladimir (1997), *Goli pianist* (2000), *Hodnik* (2003), *Bolje tič v roki kot tat na strehi* (2004), *Igra s pari* (2005), *Razred* (2006), *Reklame, seks in požrtija* (2008) so Zupančičeva dramska »serija«, v sebi sklenjena, a nenavadno raznolika. Najbrž je najbolj paradigmatičen lik v zbirki psihološko izjemnih posameznikov, ki jim Zupančič posveča svojo pisateljsko pozornost (in znajdejo se tudi v obeh njegovih romanih), Vladimir, »junak« istoimenske drame, ki je nemara njegova najširše znana drama, in to ne samo med slovenskim občinstvom (še posebej med srednješolci, ki so jo morali pred kratkim prebirati kot maturitetno berilo), temveč tudi po Evropi (Zupančič je eden najpogostejše uprizarjanih slovenskih dramatikov v evropskem gledališkem prostoru). Vladimir je človek, ki ljubi mir, a ravno zato seje nemir, z zamolčan preteklostjo, ki pa ravno zaradi tega kakor simptom toleče na dan z vsjo silo, vir zla, ki pa ga ne zakrivi samo sam, temveč ga prebudi tudi v drugih, s katerimi nehote in v dobri veri živi, a živi tako, da manipulira, žrtev in rabelj v enem, nevrvalgična točka muke tiste identifikacije, ki se ji kot gledalci v življenju skušamo izogniti, a nas ravno zato doleti povsem nepripravljene. Vladimir pripoveduje zgodbo, za katero se nam zdi, da smo jo že tolikokrat slišali, a ji vedno znova nasedemo. V njej se zrcali vsa Zupančičeva dramska večšina, podprta tako s teoretsko (znano je njegovo zanimanje za psihoanalizo) kot z literarno elokvenco, polna paradoksov, teh produktivnih miselnih vozlov, ki so Matjažu tudi sicer tako zelo domači.

Matjaž Zupančič je nedvomno pomemben, včasih povsem zunajserijski avtor tega prostora in trenutka, ki pri svojem delu sledi devizi *osebnosti*, kot to pove v nekem intervjuju. Pomembno je biti osebni in šele ta kvaliteta ti omogoča preskok v osebnost, pravi, kar je enako *posebnost*. Dve niansi istega pojma, ki mu sami – že ves čas – dodajamo še tretjo: tudi pisati o njem je treba osebno. Osebnost dopušča svojim študentom, igralcem, dramskim likom, upam si trditi, da tudi prijateljem. Čeprav se včasih zdi, da se po intenzivnem stiku spet odmakne, v nekoliko pokroviteljsko držo, ki pa je slejkoprej samo – drža, ki mu ponuja še razločnejši in občutljivejši pogled na svet, pogled »očesa brez sence«, če parafraziram naslov njegovega romana.

Župančičeva dediščina

Prof. dr. Matjaž Zupančič

Anekdotično pravi, da je George Bernard Shaw ob neki priložnosti dobil laskavo oceno, da je velik dramatik. Odgovoril je približno takole: seveda sem velik, saj stojim na Shakespearovih ramenih ...V luči tega odgovora bi se dalo osvetliti tudi moj odnos – pa ne samo do Zupančičeve, marveč tudi do drugih gledaliških dediščin. Gledališka umetnost se ni začela z nami in se z nami tudi ne bo končala; vsi mi, ki danes hodimo po tej poti, na neki način stojimo na ramenih tistih, ki so to pot (pre)hodili pred nami. Za nobeno staro umetnino ni mogoče reči, da ne bo nekoč spet postala mlada in za nobeno novo kreacijo ni mogoče zagotoviti, da se ne bo postarala. V tem smislu je tudi Župančič naš sogovornik – lahko tudi sodobnik. Pri tem je potrebno dodati, da v tem kontekstu nikakor nimam v mislih samoumevnega spoštovanja in neproblematičnega nadaljevanja tradicije. Nasprotno: umetnost je velikokrat postala zares velika šele v trenutku, ko si je upala prekiniti z lastno avtohtonostjo. Nobena tradicija te kot avtorja ne odvezuje, da si znova ne postaviš – včasih zelo starih – vprašanj in poskušaš nanje odgovoriti skozi sebe – skozi čas in svet, ki ga živimo. Pišem, odkar vem zase; z resno ambicijo od konca osemdesetih. V literaturo sem vstopil skozi gledališče in dramatika je še vedno moja temeljna obsedenost in želja. Morda me v dramati privlači natančno tisto, kar mnoge odbija: da je mejna oblika literature. To pomeni, da je vanjo vpisana – tako rekoč od vedno – neka radikalna dvojnost. Na eni strani ne more govoriti drugače kot z jezikom literature; a ta jezik postane zares dragocen šele takrat, ko zna razpreti prostore neke druge avtonomne umetnosti – prostore gledališča.

Podelitev Plečnikovih odličij 2010 – praznik arhitekture

Miha Dešman, predsednik upravnega odbora Sklada arhitekta Jožeta Plečnika

Foto: Miha Fras

Letošnja podelitev Plečnikovih odličij je nagradila kar pet arhitektur, ki bogatijo Ljubljano. Na sliki: Plečnikovi nagrajenci na podelitvi v Narodni galeriji 19. aprila 2010.

Dan podelitve Plečnikovih nagrad in priznanj smo poimenovali praznik arhitekture. Tudi letošnja podelitev Plečnikovih odličij je potekala v drugi polovici aprila v Narodni galeriji. Odličja je, skupaj s predstavniki vsakoletne strokovne žirije, podelil župan Zoran Jankovič, ki je tudi predsednik Skupščine Sklada arhitekta Jožeta Plečnika. Letošnji slavnostni govornik na podelitvi, predsednik Državnega zbora dr. Pavel Gantar, je v govoru med drugim poudaril nujnost ponovne krepitve javne funkcije dejavnosti oblikovanja prostora, predvsem z javno in transparentno lokalno in nacionalno politiko. Podelitvi je sledila razstava del Plečnikovih nagrajencev v arhitekturnem centru DESSA. Praznik arhitekture se je zaključil s tradicionalnim sprejemom arhitektov na Ljubljanskem gradu, katerega gostitelj je bil župan.

Dediščina Plečnikovega odnosa do prostora in njegove večnostne arhitekture

Izkušnja arhitekture je povezana z globljim razumevanjem človekove eksistence v prostoru in času. Tisočletja občudujemo piramide in grške templje, gotske katedrale in renesančne palače. Ob bok največjim arhitektom iz zgodovine, Imhotepa, Vitruvija, Bramanteja, Michelangela, Palladia, Le Corbusiera in drugih, Slovenci lahko postavimo našega Jožeta Plečnika. Od njegovega slovesa je minilo že več kot 50 let. Pomen in aktualnost njegove arhitekture pa se v tem času nista zmanjšala ali celo zamrla, nasprotno, še vedno naraščata. To je značilnost dobre arhitekture, ki jo je mojster sam imenoval pereničnost, arhitekturo, ki cilja na večnost, pa perenična arhitektura (Architectura Perennis).

Citiram Plečnika, iz zapisa *Stavitelju rotovža*: »Oče Maček, vidiš, podoba Tvojega rotovža nosim s seboj po svetu. Ob tri osi si razpostavil čokate štiriogelne kamnite stebre, naložil nanje zborovalnico te dolge ljubljanske vasi in jo z debelim plaščem ogrnil ... trikrat si delil na počez, trikrat na visoko, potem pa postavil na pleča tympanon, in kakšen! ... Maček, Ti si tudi spoznal, kako ima biti eden del s sorodnimi in vsi k celemu ena familija - hudiča, si Ti hodil na univerzo? Kdo te je učil proporcij?« ... (Ta Plečnikov zapis ostaja enako pričevalen za njegov odnos do prostora, četudi danes velja za arhitekta Mestne hiše italijanski arhitekt Carlo Martinuzzi in ne Gregor Maček, ki je verjetno zanj izdelal le stopnišče.) Plečnik je iz dialoga z Mačkom razvil mnoge svoje ljubljanske teme. Pogovor je

nekaj desetletij pozneje nadaljeval profesor Edvard Ravnikar, v Ljubljani predvsem z gradnjo kompleksov Trga revolucije in Ferantovega vrta. Občudujem simpatijo in rešpekt, ki ju Plečnik in Ravnikar kažeta do obstoječih kvalitetnih prvin mesta. Žrtvujeta, s težkim srcem, en pogled, da bi pridobila novega, da bi orkestrirala celoto, da bi vzpostavila nov popolnejši in kompleksnejši red. Odzivata se na impulze. Njuna arhitektura nikoli ne pravi: »Jaz sem nova«, pač pa: »Jaz sem del neke nove celote«. Tudi arhitektura, ki nastaja danes, še vedno potrebuje dialog in trajanje. Kvalitetna arhitektura je predvsem tista, ki je vezana na človeka, na kulturo in na humanost. Tako je, poleg tehnične in socialne, zlasti umetniška plast tista odgovornost arhitekta do arhitekture in družbe, ki predstavlja temelj poslanstva Sklada arhitekta Jožeta Plečnika.

Poslanstvo Plečnikovih odličij

Od leta 1973 predstavljajo Plečnikova odličja promocijo vsakoletnih najboljših arhitekturnih, oblikovalskih, krajinskih in urbanističnih del v slovenskem prostoru. Poleg glavne Plečnikove nagrade se letno podeljujejo tudi Plečnikove medalje za manjša dela in teoretične prispevke k razvoju slovenske arhitekture, Plečnikova priznanja za izvedbo del ter študentska Plečnikova nagrada. Letošnja (2010) podelitev Plečnikovih odličij je bila tako že osemindeseta po vrsti. Podeljujemo jo kot enakopravni člani Združene Evrope, v katere prostoru se je več kot 2000 let oblikoval tudi naš arhitekturni prostor.

Fotografiji: Miran Kambič

S Plečnikovem odličjem nagrajena nova stavba Biotehniške fakultete arhitektov Tomaža Krušca, Lene Krušec in Vida Kurinčiča.

Od Narodnega doma do Narodne galerije

Foto: Bogdan Zupan

Foto: Drago Bac

S Plečnikovo medaljo nagrajene tri hiše na Jurčkovi cesti arhitekta Jožeta Peterkoča.

Plečnikov Sklad si prizadeva za odličnost v arhitekturi. Nagrade in priznanja so najpomembnejša slovenska strokovna nagrada na področju sodobne arhitekturne ustvarjalnosti. Podelitev Plečnikovih odličij je za stroko in širšo javnost merilo in zanesljiva referenca kvalitete v našem do skrajnosti zrelativiziranem okolju. Za isto mizo se srečajo arhitekti, strokovne, kulturne ter politične institucije in tudi izvajalske organizacije. Sklad vztraja pri svojem brezkompromisnem zagovarjanju, po eni strani kvalitete arhitekturnega ustvarjanja, po drugi pa avtonomije arhitekturne stroke, da sama presodi, kaj je kvalitetno. Ni zdravo, če o arhitekturi odloča zgolj trg ali pa javno mnenje. To je podobno kot pri glasbi – glasovanje poslušalcev prinese drugačne rezultate kot odločitev strokovne žirije. Ohraniti moramo možnost strokovne presoje, hkrati pa seveda izobraziti široko publiko, da bo čim bolj poznala sodobno arhitekturo in zmogla ločiti zrnje od plev.

Letos je bilo za Plečnikova odličja nagrajenih in nominiranih kar pet arhitektur v Ljubljani

Plečnikovo nagrado za uspešno realizacijo so prejeli arhitekti Tomaž Krušec, Lena Krušec in Vid Kurinčič za Novo stavbo Biotehniške fakultete v Ljubljani. Stavba s čistim in zadržanim arhitekturnim jezikom nadaljuje izgradnjo kompleksa fakultete. V notranjosti pravokotnega volumna iz vidnega betona in lesa, so arhitekti, v duhu ljubljanske arhitekturne šole, zasnovali dinamično prostorsko organizacijo s prelepimi ambientni avle, knjižnice in predavalnic.

Plečnikovo medaljo je prejel arhitekt Jože Peterkoč za projekt treh hiš na Jurčkovi, ki pomeni kvaliteten arhitekturni odgovor na nalogo zgoščevanja ljubljanskega predmestja.

Med nominacije za odličja je žirija uvrstila še tri projekte: preoblikovanje Ključavničarske ulice v Ljubljani, arhitektov Roka Žnidaršiča, Jerneje Fišer Knap in kiparja Jakova Brdarja, prenovo Kina Šiške v center urbane kulture avtoric Anje Planinšček in Nene Gabrovec ter hišo Hospic na Hradeckega v Ljubljani, katere avtorji so DANS arhitekti.

Rad bi se zahvalil vsem dragim prijateljem, brez katerih bi Sklad ne mogel obstajati: starim in novim članom Sklada, donatorjem in sponzorjem, sodelavcem v Upravnem odboru ter Skupščini Sklada, posebej pa še Društvu arhitektov Ljubljane, Ministrstvu za okolje in prostor RS, Ministrstvu za kulturo RS in Mestni občini Ljubljana.

Publikacija, ki je izšla v založbi Narodne galerije v Ljubljani v počastitev njene 90-letnice, je več kot dobrodošla, saj z različnih vidikov osvetljuje zgodovino osrednje slovenske galerijske institucije, hkrati pa prinaša kar nekaj novosti o stavbni zgodovini palače, v kateri domuje. Urednici – Mojca Jenko in Monika Pemič – sta hkrati avtorici dveh obsežnejših prispevkov, študijo o arhitektu Františku Škabroutu pa je prispeval praški umetnostni zgodovinar Pavel Vlček. Knjiga je opremljena z zanimivim dokumentarnim slikovnim gradivom: starimi fotografijami, originalnimi risbami in načrti iz arhivskih zbirk Narodne galerije, Narodnega muzeja Slovenije, Arhitekturnega muzeja Ljubljana ter Arhiva RS in Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Dobršen del gradiva je objavljen prvič, kar daje publikaciji posebno vrednost.

Kot v predgovoru zapiše direktorica Narodne galerije, dr. Barbara Jaki, »pričujoča publikacija pomembno pogloblja in razširja naše poznavanje stavbne zgodovine ljubljanskega Narodnega doma«. Zasluga za to gre predvsem umetnostni zgodovinki Moniki Pemič, avtorici prispevka *Dom za Narodno galerijo. O arhitekturi in nastanku najstarejše galerijske zgradbe na Slovenskem*. V svoji študiji (gre za dopolnjeno besedilo, ki je bilo leta 2006 pod naslovom *Die nationale Idee zog in unsere bürgerlichen Kreise ein – Das Vereinhaus »Narodni dom« zu Ljubljana* objavljeno v Zborniku za umetnostno zgodovino) natančno oriše zgodovinske okoliščine nastanka Narodnega doma v Ljubljani, spregovori o vlogi Društva Narodni dom in pobudi za graditev reprezentativne arhitekture, ki bi služila udejanjanju ciljev njegovega kulturnega in širše družbenega delovanja. Natančno rekonstruira genezo tega velikega arhitekturnega podviga, predstavi ohranjene natečajne osnutke, dileme natečajne komisije in njeno odločitev, da sprejme načrt češkega arhitekta Františka Škabrouta. Ob analizi arhitekturnih značilnosti ljubljanskega Narodnega doma se posveti tudi slogovnim primerjavam sorodnih stavb v srednjeevropskem prostoru, s čimer opozori na kontekst, ki je nujno potreben za pravilno razumevanje tega kakovostnega in v vseh pogledih evropsko primerljivega spomenika historične arhitekture na Slovenskem.

Z vidika ustrezne umestitve stavbe Narodnega doma v evropski okvir je zagotovo dobrodošla kratka biografska študija o češkem arhitektu Františku Škabroutu (1858-1899) izpod peresa Pavla Vlčka. Zaradi zgodnje smrti, predvsem pa zaradi zavezanosti razmeroma konzervativni tradiciji historičnega stavbarstva se Škabroutu ni vidneje zapisal v arhitekturno zgodovino. Tudi v času, ko je v Evropi vodilno vlogo prevzela secesija, je namreč ostajal zvest zapozneli romantični različni historicizma. Danes velja, da je prav Narodni dom v Ljubljani eno njegovih najbolj tipičnih in najpomembnejših del. Kot zanimivost sta vključena tudi reprodukcija naslovne strani in prevod članka samega arhitekta, ki je leta 1893 v praškem časopisu *Tehnický obzor* na kratko predstavil svoj ljubljanski projekt.

Mojca Jenko, kustodinja Narodne galerije, v razpravi *Kresija-Jakopičev paviljon-Narodni dom. Reševanje prostorske problematike Narodne galerije 1918-1928*, s skrbnim preučevanjem arhivskega gradiva ilustrira dogajanje, povezano z nastankom Narodne galerije, oblikovanjem zbirke in predvsem z reševanjem temeljnega problema v tistem času – pridobitve ustreznega prostora zanj. Velik del gradiva je sicer objavila že v knjigi *Porajanje umetnostne zbirke: ob 90-letnici Narodne galerije*, ki je izšla leta 2008, vendar je dodanih nekaj novih poudarkov, ki zelo nazorno osvetljujejo okoliščine, v katerih so ustanovniki Narodne galerije iskali rešitev perečega problema. Odlomki iz zapisnikov leta 1918 ustanovljenega Društva Narodna galerija ter dopisovanja z Društvom Narodni dom in ljubljanskimi mestnimi oblastmi so izjemno zanimiva pričevanja trdne odločnosti, da se Narodni galeriji zagotovi prostor, ki ne bo samo ustrezal potrebam zbirke, temveč bo tudi dovolj imeniten in reprezentativen. Trud članov društva se je vsekakor izplačal in po več let trajajočih pogajanjih se je Narodna galerija leta 1928 vselila v palačo Narodnega doma.

Knjiga *Od Narodnega doma do Narodne galerije* ni zanimiva zgolj z zgodovinskega ali umetnostnega vidika, temveč tudi s kulturološkega in sociološkega, saj so v objavljenih dokumentih ujete poteze duhovnega sveta velikih mož, ki so gradili slovensko kulturo in kulturno politiko s predanostjo, ki jo danes le redko srečamo.

Prof. dr. Tine Germ

Sporočila 9. maja

Fotografije: Miha Fras

Nova častna meščana Ana Nuša Kerševan in Janez Stanovnik, dobitniki nagrad: dr. Lojze Gostiša, prof. dr. Rajko Šugman Robert Waltl in Jakob Brdar, in dobitniki plaket glavnega mesta Ljubljane: Ivanka Jerman, Mojca Prusnik, Klinični oddelek za perinatologijo Ginekološke klinike UKC, Živalski vrt Ljubljana, Mestna zveza prijateljev mladine Ljubljana in Smučarsko skakalni klub Ilirija, na podelitvi 7. maja na Ljubljanskem gradu skupaj s slavnostnima govornikoma županom Zoranom Jankovičem in predsednikom RS dr. Danilom Türkom.

Letošnja počastitev mestnega praznika 9. maja – dneva miru, ki je obenem tudi dan Evrope, je bila posebej slovesna. Ljubljana, Slovenija in Evropa so slavile 65-letnico zmage nad nacizmom in fašizmom in konca druge svetovne vojne, »najstrašnejše vojne v zgodovini človeštva«, kakor jo je imenoval predsednik države dr. Danilo Türk. Predsednik republike je na to veliko obletnico Ljubljano kot mesto heroj počastil z govorom na slovesni seji Mestnega sveta 7. maja na Ljubljanskem gradu in 8. maja na Prešernovem trgu, kjer je Mestna občina Ljubljana skupaj s Slovensko vojsko in Zvezo združenj borcev za vrednote NOB priredila veličastno proslavo z naslovom Narod si je izbral svobodo sam ... ! Proslavo je režiral Jože Vozny, nastopili so Partizanski pevski zbor, Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič, orkester Slovenske vojske in recitator Aleksander Valič. Udeležence proslave je nagovoril župan Zoran Janković, slavnostni govornik pa je bil poleg predsednika republike častni meščan Janez Stanovnik. Kot vsako leto je Ljubljana počastila tudi spomin na zadnje boje na Orlah s slavnostnim govorom častnega meščana, prvega predsednika republike Milana Kučana, in na znamenito bitko slovenskih partizanov z nemškim okupatorjem na Jančah s slavnostnim nagovorom akademika prof. dr. Matjaža Kmecla. Na vseh slovesnostih so govorniki spregovorili o pomenu narodnoosvobodilnega boja in ohranjanja njegovih vrednot v samostojni Sloveniji za nacionalno samozavest, ponos in dostojanstvo, zato so njihova sporočila na tem mestu objavljena v celoti.

Milan Kučan

OBLETNICA ZADNJEGA BOJA ZA OSVOBODITEV LJUBLJANE

Spoštovani!

Vsakoletnemu spominu na sklepne boje za osvoboditev Ljubljane se pridružujemo z današnjim srečanjem tudi mi. Spomin na te boje na samem pragu konca druge svetovne vojne, spomin na junake in žrtve Gubčeve in Levstikove brigade, na borce in žrtve enot iz drugih delov nekdanje Jugoslavije, ki so do sem bili nič koliko bitk za svobodo, nosi prepričljivo sporočilo, da svoboda in mir nista nikoli dokončno dobojevana. Pa tudi, da zmaga predvsem nalaga veliko odgovornost za mir in več svobode.

V različnih časih se odgovornost za mir in svobodo uresničuje na različne načine. V našem času najbolj prepričljivo z utrjevanjem miru, za katerega si bomo prizadevali ljudje v večini držav in območij na našem vse bolj ogroženem planetu, tudi s pripravljenostjo, upreti se, tudi z orožjem, vsemu, kar bo ogrozilo varnost in mir. Ta odgovornost se uresničuje tudi v vztrajnem

prizadevanju za socialno varnost in za povezanost družbe. Prizadevanje za družbo torej, ki nagraduje ustvarjalnost, podjetnost in pogum človeka, poskrbi pa za tiste, ki jih življenje potisne na obrobje. Trdne so namreč le tiste družbe, v katerih ni nihče odveč in nihče ne želi in ne more živeti na tuj račun. Na preizkušnje so dobro pripravljene predvsem družbe z visoko stopnjo medsebojnega zaupanja in solidarnosti, kjer ne prihaja do trganja socialnih vezi. Tudi zato, ker znajo poiskati ravnovesje med delom in kapitalom.

Odgovornost za mir in svobodo pa se začne že pri sprejemanju in uveljavljanju načela, da je meja človekove svobode svoboda drugega človeka in da je spoštovanje človekovega dostojanstva dolžnost. Zato se je potrebno upreti vsemu, kar ga ogroža, kar ponižuje človeka in posega v njegove pravice. To pa sta v prvi vrsti sovražni govor in nestrpnost, ki nista samo znanilca sovražne države, ampak sovražstvo tudi rojevata in poglobljata, s tem pa ogrožata našo varnost in mir ter izpodkopavata demokratične temelje družbe.

Spoštovani!

Tudi dogodki, ki se jih spominjamo danes, od nas zahtevajo, da ustavimo sovražni govor, saj je prapočelo vsega zla, ki se nam je Slovencem zgodilo med vojno in neposredno po vojni, prav sovražni govor, ki sega daleč nazaj v preteklost in nas je tako usodno razdelil, da smo kljub jasnim znamenjem časa in grožnjam, ki so nam jih prinašala, vojno pričakali razklani in nepripravljeni. Sovražnega govora ni mogoče upravičevati s sklicevanjem na pravico do svobode govora, kajti sovražni govor vodi naravnost k ukinitvi te pravice. Še posebej pa s tem ni mogoče upravičevati sovražnega govora v državnih ustanovah, celo v predstaviškem

domu, kjer poskuša ta govornica postati legitimno sredstvo političnega boja, pa čeprav ruši avtoriteto in verodostojnost države, njenih ustanov in zmanjšuje zaupanje državljanov vanje. Zaupanje pa te ustanove nujno potrebujejo, v krizi in v sedanjem načrtovanju naše prihodnosti še toliko bolj.

Razmere zahtevajo stremitev. Zahtevajo pa tudi drugačno, civilizirano raven naših razprav, drugačen, kultiviran in srpen politični besednjak, ki nas bo v skupni odgovornosti povezal in ne ločeval in razdvajal. Spoštovani!

Dogodki, ki se jih danes spominjamo, so nastejaj odprli vrata, skozi katera je v Ljubljano vstopila svoboda. Štiri leta potem ko je bila iz nje izgnana in so okupatorji poskušali z najbolj brutalnim nasiljem pri Ljubljancih zatreti sleherni misel, da bo njihovo mesto še kdaj prestolnica svobodnega in ponosnega slovenskega naroda in njegove države. Vendar Ljubljane ni bilo mogoče zlomiti. Ljubljanci so verjeli v svoj prav in zaupali v svoje moči. Dokazali so, da naroda, ki se bori za svobodo in mir in ki ve, da je to njegova moralna pravica in dolžnost, ni mogoče ne ponižati ne premagati. Mogoče ga je ubijati, ni pa mu mogoče vzeti ponosa. Letos, ob 65-letnici konca druge svetovne vojne, se je prav spomniti Ljubljane in njene vloge v slovenskem uporu in v NOB. Tu se je rodila ideja odpora. Štiri leta je bila Ljubljana njegovo srce ter simbol velikega upanja. V Ljubljani je bila ustanovljena OF. Od tod se je usmerjal odpor v najbolj občutljivem začetnem obdobju. Iz Ljubljane so odhajali borci v partizanske enote po vsej Sloveniji. Odhajalo je orožje, hrana, medicinska oprema, zdravila. Ljubljana je sprejemala ranjence, begunce, skrivala partizanske otroke, tiskala

je partizansko literaturo. Tu so bili zapirani in mučeni, tudi z izdajami rojakov označeni slovenski ljudje, streljani talci, demonstrirale so matere in žene. Tu je upor odrekel verodostojnost vdanostni izjavi predstavnikov meščanskih strank okupatorskim oblastem in jo izničil. Tu je delovala izjemno organizirana ilegalna mreža, spoštovan je bil kulturni molk.

»Čez poljane požgane, tja do bele Ljubljane, naša vojska prodre kot vihar,« to so bile sanje slehernega partizanskega borca, aktivista OF, zapornika, talca, taboriščnika. Bile so vir moralne moči in premoči, kakršne okupatorji in njihovi domači pomagači niso premogli. Zato so bili poraženi. Moč Slovenije je bila in je v njenih ljudeh. Ko so 9. maja vanjo vkorakali borci XV. in XIV. divizije slovenske NOV in XXIX. Hercegovske divizije, so bili sanje in upanje uresničeni, odpovedovanje, trpljenje in žrtvovanje pa poplačana. Ljubljana je vzdržala, ker je vedela, da je slovenstvo z njo povezano, da jo podpira in čuti z njo v junaškem odporu. Žica in bunkerji je niso mogli odrezati od narodovega telesa. Tam, kjer je Ljubljano nekoč obdajala grozeča krona iz jekla in betona, ima mesto danes najlepši in, upam, tudi trajni spomenik z Zelenim prstanom, s Potjo spominov in tovarištva. Prava tega tovarištva je bilo v okupirani Ljubljani izjemno veliko.

Edino bojevanje zoper tretji rajh znotraj njegovih meja je teklo v Sloveniji. Tudi v Ljubljani. Tu sta bila poražena italijanski fašizem in nemški nacizem. Tu se je bil pravični boj za povrnitev vsega o vojni vztega slovenskega nacionalnega ozemlja, boj zoper njegovo ponovno in dokončno razkosanje, zoper uničenje slovenskega naroda, boj za njegovo preživetje, za čast in ponos. Ljubljana je pokazala upornost, kakršne ni premoglo nobeno glavno mesto držav, ki so jih okupirale sile osi. S svojim bojem si je postavila spomenik, ki ji ga ne more nič in nihče več odvzeti in izničiti. Postala je mesto heroj, simbol vrednost, za katere so umirali slovenski domoljubi po vsej domovini in v uniformah zavezniških vojska na skoraj vseh evropskih bojiščih tiste velike vojne. O teh vrednotah je vredno znova in znova govoriti, jih kot trajne zapisati v zgodovinski spomin nacije in kot popotnico za življenje predajati mladim rodovom. Ponosen sem, da živim v tem mestu, in v veliko čast si štejem, da sem njegov častni meščan.

Spoštovani!

Tukaj na Orlah se je izteklo eno zadnjih poglavij boja Slovencev za svobodo in mir. To je bila vojna, ki je nismo hoteli. Bila nam je brutalno vsiljena z uničevalnimi in polastitvenimi hotenji po našem imenu, jeziku, kulturi in ozemlju. Sprejeli smo jo kot neizogibno pot do miru in svobode. Kot vsaka vojna je tudi ta bila presežno zlo. To zlo je poglobilo razdor med nami in del Slovencev zapeljalo na zavržna pota kolaboracije. V vsej svoji zločestosti je seglo med nas tudi po vojni. Samo obžalujemo in obsojamo lahko, da so zmagovalci še v senci vojnih grozot, ko je bilo težko odpuščati izdajstva in zločine, ravnali z zaslepljenostjo zmagovalcev in z maščevanjem poplačali prizadejano gorje. Omadeževana je bila nova oblast, kajti zločina ni mogoče upravičevati z zločinom.

Zlo se vendar enkrat mora končati. Da ga zmoremo preseči, bo simbolno dokazoval pomnik tistemu času in izjemno veliki človeški žrtvi, ki jo je na žrtvenik vojne moral položiti slovenski narod. Sprejmimo ga kot takšnega, kot spravo s preteklostjo, takšno, kot se nam je zgodila. Sprejmimo ga iskreno. Brez iskrenosti bi spomenik ne imel smisla. Brez iskrenosti pesnik in akademik Ciril Zlobec ne bo imel razloga, da bi še kdaj ponovil svoje tragične misli, da se danes Slovenci sovražimo morda celo bolj kot med vojno. Prav je, da bo ta pomnik stal v Ljubljani, ki je 9. maja sprejela osvoboditelje in z zmago končala upor, ki se je spočel v njenih nedrih.

Spoštovani!

Zmaga je prinesla svobodo in spoznanje, da je svoboda velika odgovornost. Odgovornost, ki ji ni mogoče ubežati. Za vse, kar se je zgodilo od takrat naprej, smo odgovorni sami. Od takrat smo prehodili dolgo pot. Dobili smo svojo državo. Tudi tokrat je pot do miru in svobode vodila skozi vojno. Tudi vojne leta 1991 nismo hoteli. Tudi ta nam je bila vsiljena. Zmagali smo, ker sta bila moralna upravičenost in moč odpora znova na naši strani. S Teritorialno obrambo in milico smo upor oprli na izkušnje in vrednote, preizkušene v NOB in v partizanskem vojskovanju. Tudi v tej vojni so bili slovenski bojevniki tesno povezani s svojim ljudstvom,

branili so njegovo voljo in demokratično opredelitev. Z lastno državo se je odgovornost za ravnanje s svobodo še povečala. Sedanja kriza nas postavlja na preizkušnjo, da to odgovornost in demokratično zrelost tudi dokažemo. Kriza ni čas za izločanje iz razprav o temeljnih vprašanjih našega bivanja in prihodnosti. Nasprotno, je čas za vključevanje in za širitev prostora dialoga. Namesto dostikrat nasilnega iskanja razlik in vztrajanja na njih se velja posvetiti iskanju skupnega. Še nikoli doslej ni bilo v premišljanja o viziji naše nacionalne prihodnosti vključenih toliko razmišljujočih in kompetentnih ljudi, ki so pripravljene za svoje vedenje o svetu in razvojnih vizijah prispevati za skupno dobro. Zgolj to skupno lahko poveže moči, ki so potrebne, ne le da se izkopljemo iz krize, ampak da si zagotovimo zanesljivo in uspešno prihodnost. Naj, spoštovane tovarišice in tovariši, končam s čestitko svojemu mestu ob prazniku. Čestitka za vitalnost, ki jo v svojem razvoju kaže že nekaj časa. Postaja lepše, ugledno, svojim meščanom prijazno mesto. Prava prestolnica. Je sredi velikih in pomembnih potrebnih projektov, ki jih zato podpira večina meščanov. Verjamem, da se mestna oblast zaveda, da je svoboda, ki jo uživamo, predvsem odgovornost. Odgovornost demokraciji zavezane oblasti, da spoštuje zakonitost, postopke in pravno neoporečnost odločitev, četudi to morebiti upočasnjuje, tudi povsem politične motive tistih, ki se s temi projekti ne strinjajo. Velja tudi tukaj, da so bližnjice pogosto najdaljše poti do cilja in da morajo biti tisti, ki upravljajo z vzvodi oblasti, za zgled tistim, ki so jim upravljanje zaupali.

Prepričan sem, da upravljalci mesta to zmorejo in da želijo utrditi zaupanje, s katerim so se lotili uspešnega upravljanja mesta in poskrbeli za njegov razvoj. Vem, da želijo dobro svojim meščanom, ki so prenekaterikrat s svojo držo dokazali, da so upravičeno dediči rodov, ki so Ljubljano postavili v središče odpora, boja za svobodo in mir. S to držo so pokazali, da je Ljubljana pravo središče nacije in s tem upravičeno tudi glavno mesto, prestolnica države, ki si zasluži spoštovanje in ljubezen. Nas Ljubljancem in vseh Slovencev.

(Častni meščan Ljubljane in prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan je s tem slovesnim govorom počastil letošnje praznovanje zadnjega boja za osvoboditev Ljubljane na Orlah 6. maja 2010.)

Zoran Janković

9. MAJ – SPOMIN IN OPOMIN, DA SE ZMAGE RODIJO S SODELOVANJEM, SOLIDARNOSTJO IN MEDSEBOJNIM SPOŠTOVANJEM

Radosten in ponosen vas danes pozdravljam v osrčju Ljubljanskega gradu, kjer smo se zbrali v počastitev mestnega praznika Ljubljane – dneva miru, ko skupaj z nami praznuje tudi Evropa.

9. maja 1945 se je rodilo posebno in nepozabno jutro. S sirenami z Gradu je bila Ljubljani oznanjena težko pričakovana in odločno izbojevana svoboda. Mesto Heroj je s partizansko vojsko pregnalo okupatorja in premagalo Žico, ki je grozeče obdajala Ljubljano in omejevala življenje Ljubljančank ter Ljubljančanov. Danes se spominjamo svetlega mejnika polpretekle zgodovine, obeležujemo 65. obletnico zmage nad nacizmom. Izbojevali so jo naši starši, stari starši, bratje in sestre, prijatelji in tovariši. Ljubljano so osvobodili pogumni, z drznimi in častnimi dejanji, s solzami, ranami in prelito krvjo. Predanost mestu in domovini ter ljubezen do svobode jih je vodila, da se niso vdali v usodo, predali sovražniku ali zatajili svojih korenin. Izbrali so upor in odpor ter pri tem dali nekateri tudi največ – svoja življenja.

Da nobena žrtev ni bila zaman, lahko danes pokažemo tako, da priznavamo in spoštujemo dejanja, ki so pomembno ukrojila preteklost in razvojno pot našega mesta. Da smo ponosni na Ljubljano, ki je svobodna

in sodobna evropska prestolnica. Da živimo vrednote, ki so vodile v zmago in boljši svet. In ne nazadnje, da smo za spravo, vendar brez spreminjanja ali potvarjanja zgodovine, ki je ena sama in jo moramo spoštovati. Učimo se je od tistih, ki so jo doživeli in jo opisujejo v prvi osebi ednine.

Med njimi, ki so ljubezen do domovine dokazali na najlepši in hkrati najtežji način, ima prav posebno mesto tovariš Janez Stanovnik, oče naroda, ki je s svojimi prizadevanji pomembno prispeval k svetli prihodnosti naše Ljubljane. Počaščen sem, da v zgodovino mesta z zlatimi črkami danes zapisujemo prav njegovo ime. Zlato obarvane bodo odslej tudi črke nekdanje ljubljanske županje Ane Nuše Kerševan, ki v spomin in čast vsem, ki so nam izbojevali svobodo, z ljubeznijo in vztrajnostjo neguje Pot ob žici. To je pot, ki bo najbolj množično obiskana prav na praznik Ljubljane, in je pot, zaradi katere in s katero živi poguma polna preteklost, na katero bodimo ponosni.

Tako kot preteklost ima Ljubljana tudi svojo sedanost in verjamem, da pred seboj še svetlejšo prihodnost. Živimo v odprtem in gostoljubnem mestu, ki ga zunaj domačih meja uvrščajo med najbolj idilična, najvarnejša in najbolj poštena mesta na svetu. To je mesto, v katerem je lepo in lahko biti župan. Lepo zaradi prijaznosti in strpnosti večine prebivalc in prebivalcev, lahko pa zaradi najboljših sodelavk in sodelavcev v mestni upravi, javnih podjetjih in zavodih, katerih ustanoviteljica je mestna občina. Večkrat smo dokazali, da lahko z medsebojnim sodelovanjem in spoštovanjem dosežemo najvišje cilje in uresničimo najzahtevnejše projekte v dobrobit mesta in njegovih prebivalcev. Za doseganje kakovostno delo, strokovnost, koristno uporabljeno znanje in izkušnje ter za vsakodnevno pozitivno energijo se iz srca zahvaljujem celotni ekipi Mestne občine Ljubljana.

Da je Ljubljana na vrhu sveta, nam priznavajo v Unescu, ki so naše mesto zaradi izjemno kakovostnega programa izbrali za svetovno prestolnico knjige 2010. Podeljen naziv smo pred nekaj tedni sprejeli s ponosom in z odgovornostjo, da bomo zadostili pričakovanjem številnih prijateljev knjige v Ljubljani in Sloveniji. Prepričani smo, da bomo z organizacijo več kot 500 dogodkov med vsemi generacijami bralcev še okrepili ljubezen do knjig in prebudili radovednost za vsebine, ki se skrivajo med platnicami.

V tem mandatu smo doslej izvedli že več kot 500 investicijskih projektov, še posebej veseli pa smo uresničitve vseh tistih, na katere smo v Ljubljani čakali predolgo. V našem zelenem mestu nastaja kar 40 hektarjev novih parkov, med že dokončanimi so Šmartinski park ob Žalah in Koseški bajer ter izjemen Severni park z otroškimi igrišči, ki je tako po svoji podobi kot raznoliki vsebini brez dvoma med najbolj kakovostnimi v Evropi. Na nekoč degradiranem območju v Stožicah nastaja drugi največji park v Ljubljani, kjer bosta med Vojkovo in Titovo cesto kmalu zaživela sodobna športna objekta – večnamenska dvorana in nogometni stadion. Na željo mnogih prebivalcev bomo nedeljo, 9. maja, vrata gradbišča odprli za celotno javnost. Naborež Ljubljance sta postali bolj zeleni in prijazni z novo urejenim Trnovskim pristanom in Krakovskim nasipom, prenovljenim Bregom in Špico, katere ureditev bo dokončana v prihodnjih mesecih. Do konca letošnjega leta se bomo čez reko v središču mesta lahko sprehodili po petih novih mostovih, ki dejansko in simbolno povezujejo bregove in z njimi tudi ljudi. Na neupravičene očitke nekaterih, da v Ljubljani kapital prevladuje nad stroko, odgovorjamo z urejanjem novih zelenih površin, z novogradnjami, ki so že vplivale na nižjo ceno nepremičnin in z letošnjimi Plečnikovimi nagradami, kjer je bilo pet od skupaj šestih nagrajenih objektov zgrajenih v Ljubljani, od tega je pri treh investitorica Mestna občina Ljubljana, ki je za izbor najboljših projektantskih rešitev uspešno izvedla 18 javnih natečajev. V obdobju krize v Ljubljani uspešno nadaljujemo z naložbami, ki so zdaj cenovno najugodnejše, hkrati pa s tem segrevamo gospodarstvo in ohranjamo delovna mesta.

Na ljubljanskih osnovnih šolah in vrtcih smo vse azbestne kritine zamenjali z zdravju prijaznimi materiali, na izjemno številčen vpis najmlajših v organizirano varstvo pa odgovorjamo s pospešeno gradnjo in urejanjem novih oddelkov. Za starejše Ljubljančane smo zgradili Center starejših občanov Trnovo in odprli dnevna centra s širokim naborom aktivnosti na Ajdovščini in v Fužinah. Najstniki se veselijo novih mladinskih centrov v Zalogu,

za Bežigradom, Šiški in kmalu v Črnučah, prebivalce in prebivalci s stanovanjskim problemom pa novih neprofitnih stanovanj na Viški cesti, v Zeleni jami, Polju in Šiški. Še posebej ponosen sem, da je Ljubljana zaradi svojih prizadevanj postala prva evropska prestolnica z naslovom občina po meri invalidov.

Reševanja prometne preobremenitve mesta, ki je med najbolj perečimi, se lotevamo z urejanjem novih parkirišč po sistemu P+R, z vzpostavitvijo enosmernih ulic z dodatnimi parkirišči za stanovalce, s povezovalno cesto Njogoševa-Roška in sklenitvijo notranjega mestnega obroča ter z novo severno vpadnico (Titovo cesto), z razširitvijo za promet zaprtega mestnega jedra in novimi parkirišči za motoriste. Gradnja podzemne garažne hiše na Kongresnem trgu poteka skladno s terminskim načrtom, za gradnjo garažne hiše pod Tržnico pridobivamo gradbeno dovoljenje. Z uvedbo mestne kartice urbane, nakupom novih avtobusov in vzpostavitvijo novih linij je javni prevoz udobnejši in prijetnejši, z novimi kolesarskimi stezami in vzpostavitvijo sistema izposoje koles *Mestno kolo / City bike* pa bo Ljubljana prijaznejša tudi do svojih kolesarjev. Kot načrtovano, se izvaja gradnja prepotrebne infrastrukture na Rakovi jelši in nadgradnja Regijskega centra za ravnanje z odpadki. Po treh letih intenzivnega dela je tik pred sprejetjem tudi novi prostorski načrt Ljubljane.

Res je, da k dodatnim prometnim zamaškom svoje prispevajo tudi številna gradbišča, ki ovirajo vsakdanji ritem marsikaterega Ljubljančana. Ko bodo projekti dokončani, bo življenje v njihovi bližini lažje in lepše, do takrat pa se prebivalkam in prebivalcem v imenu mestne uprave zahvaljujem za visoko mero strpnosti, ki so jo pokazali doslej. Skupaj ustvarjamo čisto, zeleno in prijazno prestolnico, v kateri naj vladajo razumevanje, složnost in človeška toplina.

Vlada RS skladno z Zakonom o glavnem mestu, ki je bil predolgo le mrtva črka na papirju, Ljubljani od letošnjega leta namenja 16 milijonov evrov letno, skupaj se dogovarjamo tudi za vrednostno največji projekt poglobitve železnice, ki bi lahko bil financiran tudi iz evropskih sredstev.

Mnogi projekti in nove pridobitve, zaradi katerih je življenje v Ljubljani danes boljše, seveda ne bi mogli biti uresničeni brez aktivnega delovanja najvišjega organa mestne občine, mestnega sveta. Za konstruktivno debato se zahvaljujem mestnim svetnikom in svetnikom, še posebej toplo zahvalo pa namenjam članicam in članom Liste Zorana Jankovića za njihovo strokovnost, delavnost in potrpežljivost. Medtem ko so javno deležni pikrih pripomb, češ da so le »glasovalni stroj«, si v komisijah in drugih delovnih telesih v zaodru dnevnih prizadevanj za kakovostno opravljeno delo, brez katerega Ljubljana danes ne bi imela novih razvojnih strategij ter programov in ne bi sprejela novih, drznih in odločujočih potez, zaradi katerih je življenje v našem mestu lepše in boljše. Za odgovorne člane mestnega sveta so konkretna dejanja v dobro prebivalcev bistveno pomembnejša kot lastna promocija in javno nabiranje političnih točk. Kot pretekla leta smo v mestni upravi tudi v letošnje volilno leto vstopili po začrtanih tirnicah in skladno z zastavljeno vizijo. S sodelavkami in sodelavci smo odlični team in verjamem, da to opazijo tudi prebivalci in prebivalci na marsikaterem koraku po Ljubljani. Izvedenega ni moč izbrisati, čeprav bi si to nekateri morda želeli. Svojega načina dela do zadnjega dneva mandata ne bom spreminjal, saj sem prepričan v upravičenost, strokovnost in razvojno naravnano odločitev in ukrepov, ki smo jih doslej sprejeli. Za vnovično kandidaturu sem se odločil, ker menim, da je potrebno v mestu in za mesto še veliko narediti in ker mi prebivalci in prebivalci izkazujejo veliko podporo. Ljubljana se razvija, spreminja in živi. Ljubljankam in Ljubljančani se bodo odločili po svoji vesti, vse skupaj pa iskreno vabim, da se volitev vsekakor udeležijo in svoje mnenje izrazijo v kar največjem številu. Spoštovani!

Vesel sem vaše udeležbe na današnji slavnostni seji. Posebno počaščen sem, ker je z nami predsednik republike dr. Danilo Türk. In vesel sem, da se nam je pridružil moj prijatelj, župan mesta Dunaj, dr. Michael Häupl.

Danes v zbranim občinstvu pogrešam cenjenega kolega in prijatelja, mestnega svetnika Petra Božiča, od katerega smo se poslovili v lanskem poletju. Iskreno se je veselil novih dosežkov, še posebej pa je pričakoval

športna objekta v Stožicah, katerih rojstva žal ni dočakal. Petru sem hvaležen za koristne nasvete in iskrive ideje, ki jih je delil z nami.

Z današnjo prisotnostjo izražamo spoštovanje do zgodovine in vrednot, ki so pred 65. leti bodrile naše borbe. Mestni praznik naj nam bo v spomin in opomin, da se zmage rodijo s sodelovanjem, solidarnostjo in medsebojnim spoštovanjem. Enotni smo boljši in močnejši, z roko v roki lahko dosežemo več. Namesto slabega zato v vsaki stvari poiščimo dobro ter si prizadevajmo za strpnost in pravičnost. Namesto razdorov krepimo vezi, da ne bi vsi skupaj klavnro končali brez zmagovalcev in poraženih. In ko mlajše generacije učimo o sporočilih preteklosti, naj vedo, da je svoboda tista vrednota, ki nima in ne sme imeti cene. Ob mestnem prazniku vsem Ljubljančankam in Ljubljančanom iskreno čestitam. Hvala za vaše sodelovanje, prijaznost in toplino, ki delajo Ljubljano najlepše mesto na svetu. S skupnimi močmi nam bo uspelo, da bo še naprej neodvisna in samostojna prestolnica, mesto poguma, sožitja, časti in dostojanstva. Bodimo ponosni na mesto, ki navdušuje, in poskrbimo, da bo naša Ljubljana tudi v prihodnje čista, urejena in ljubljana.

Vabim vas, da se jutri skupaj sprehodimo po Poti spominov in tovarštva z mislijo na partizanke in partizane, borke in borbe, ki so in ste predano in brez zadržkov bili boj za svobodno prestolnico. Za izkazano tovarštvo ter pripadnost mestu in domovini vam namenjam globoko spoštovanje in iskreno zahvalo. Srečno, draga Ljubljana!

(Nagovor župana Zorana Jankovića na slavnostni seji Mestnega sveta ob 9. maju -prazniku miru mesta Ljubljane, 7. maja 2010 na Ljubljanskem gradu.)

Ana Nuša Kerševan

ŽENSKAM JE NARODNOOSVOBODILNI BOJ IZBORIL ENAKOPRAVNOST

Spoštovani slavnostni zbor!

Zelo sem počaščena s tem priznanjem in se iskreno zahvaljujem predlagateljem in vsem tistim, ki ste to priznanje izglasovali. Sprejemam ga s ponosom in odgovornostjo, zavedam pa se, da vsak posameznik lahko naredi zelo malo, veliko naredimo samo takrat, kadar s skupnimi močmi hočemo narediti nekaj velikega. Zato se zahvaljujem tudi vsem somišljenikom, ki so podpirali naše aktivnosti in posebej tudi moje aktivnosti in aktivnosti mojih sodelavcev, in posebej seveda tudi sodelavcem, s katerimi sem delila rezultate dela in veselje z njimi. Morda me je včasih v podzavesti spremljala misel, ki jo je v pesmi napisal naš goriški slavček: »Ne le, kar veleva mu stan./ kar more, to mož je storiti dolžan.« To velja tudi za ženske, ki nam je narodnoosvobodilni boj tudi izboril enakopravnost. Za Ljubljano sem delala zelo rada, v Ljubljani tudi zelo rada živim, ker je sprejela moje starše in mene kot primorske begunce, ki bi sicer ostali brez dela, jaz pa brez slovenskih šol. In zato imam Ljubljano posebej rada. Vedno sem rada živela in delala v tem mestu zato, da bi bilo še bolj po meri prebivalci in prebivalcev, ki v njem živimo, in vseh tistih, ki v naše mesto radi prihajajo. Iskrena hvala vsem.

Gospod župan, vi ste ponavadi polni presenečenj, zato naj bo danes še presenečenje za vas: Ljubljana je tudi po vaši zaslugi postala svetovna prestolnica knjige, zato mi dovolite, da vam izročim to 100 let staro knjigo, ki govori o lepotaх dežele Kranjske in njenega »stolnega mesta Ljubljane«, kakor so jo takrat imenovali. To knjigo sem dobila pred dobri 20 leti iz rok akademika prof. dr. Janeza Milčinskega, ko je postal častni meščan Ljubljane. Izročam vam jo kot skromen dokaz, da cenimo vaše delo za naše mesto in vam želimo še veliko uspešnih let.

(Zahvalni nagovor častne meščanke Ane Nuše Kerševan na slavnostni seji Mestnega sveta 7. maja 2010 na Ljubljanskem gradu.)

Janez Stanovnik

»OSVOBODILNA FRONTA JE ZVESTOBA MED NAMI«

Gospod predsednik države dr. Danilo Türk, dragi prijatelj župan Zoran Janković!

Prosim vas za malo potrpljenja, če bom mogoče uporabil nekaj minut več, kot bi bilo to primerno za takole priložnost. Želel bi vam predvsem reči to, da sta me v občanstvo mesta Ljubljane vzgojila oče in mati. Kar bi vam pa danes rad povedal, je to, da je bila moja mati nečakinja nadškofa Jegliča, oče pa je bil v času, ko sem bil rojen, podžupan mesta Ljubljane. Rad bi vam pa malo razložil, kako je do tih čudnih stvari prišlo, da je on postal podžupan, ker Ljubljana je bila vendar liberalna trdnjava. Ampak moj oče je bil na Dunaju v krogu Janeza Evangelista Krika in je v tem krogu resnično postal krščanski socialist. Krek je bil pravi socialist in je napisal debelo knjigo, ki je bila v naši družini nekaj takega kot sveto pismo; tako Krekov socializem in pa seveda Cankarjeva dela so bila v družini nekaj svetega. In kot Krekov krščanski socialist je moj pokojni oče sklenil pogodbo s socialdemokrati in komunisti in zmagal na volitvah leta 1922. Potem so se pa zmenili, da bo župan dr. Ljudevit Perič, ki je bil komunist, moj oče, ki pa je pripadal Slovenski ljudski stranki, pa bo podžupan. In tako je bilo, pa ne dolgo, ker so se komunisti med seboj skregali in hoteli biti bolj radikalni, klerikalci so se pa tudi med seboj sprli zaradi tega, ker so nekateri hoteli zadružništvo, drugi pa kapitalizem.

In tako tisto županstvo ni trajalo kaj posebno dolgo. Ampak pri mojem očetu in v naši družini pa je ostalo stalno. Od takrat naprej smo se v družini vedno čutili nekako, kako bi rekel, izobčenci iz katoliškega občestva, politično. V cerkev smo hodili, politično se pa do te mere nismo strinjali, da sem bil recimo z Natlačenovim sinom sošolec, pa se skoraj poznala nisva. To vam pripovedujem zato, da bi razumeli, s kakšnimi navdušenjem je moj pokojni oče dočakal osvobodilno fronto. OF je zanj bila nekaj, čemur je rekel: No, zdaj se je pa zgodilo to, kar smo mi vse življenje želeli, da bi bili Slovenci lepo skupaj, brez ozira na to, kakšni so njihovi svetovni nazori. OF je bila za Ljubljano nekaj neprimerno večjega, kot pa današnja generacija to ve ali pozna. Župančič je v svoji odi osvobodilni fronti med drugim napisal verz: »Osvobodilna fronta nas družijo, Osvobodilna fronta nas brani, Osvobodilna fronta je zvestoba med nami.« Veste, ta zvestoba med nami je bila 1941. leta nekaj tako strahovito močnega, da smo se Ljubljančani med seboj ne samo poznali, ampak se je vsak od nas lahko zatekel v katerokoli vežo, potrkal na katerakoli vrata, vsi so bili osvobodilna fronta, celotna Ljubljana. Če pomislite, da je Jože Vidmar napisal, da se je OF širila z viharno naglico, vodja vojaškega krila slovenske zaveze Rudolf Smersu pa je pisal v London pismo, v katerem med drugi dobesedno pravi: družba drvi v OF. To so besede, boste rekli, ampak jaz sem tudi eden od tistih, ki verjame dokumentu, kadar je črno na belem napisano. In dokumenti govorijo o naslednjem: da je Grazioli, ki je bil visoki komisar, 29. oktobra, ko je bila v Ljubljani t. i. tiha demonstracija, kjer so bile ulice in lokali prazni, pisal v Rim: »Na smeh mi gre, če pomislim, da dva letaka lahko izpraznita Ljubljanske ulice.« Takrat mu je šlo na smeh. Potem pa imate drugi dokument, ki ga je Tone Ferenc objavil v svoji kolekciji Fašisti brez krinke na 352. strani, kjer Grazioli 6. junija 1942. leta javlja v Rim naslednje: »Ljubljanska provinca ima 1936 naselij. Od teh 1936 naselij jih partizani kontrolirajo 1900, mi pa samo 36.« Potem pa pravi: »Ampak ker imamo mi Ljubljano čvrsto v svojih rokah, je tretjina prebivalstva še vedno pod našo kontrolo.« »Če pa gledamo po teritoriju,« piše, »potem kontroliramo samo 10 odstotkov teritorija.« To je v dokumentu.

Kar pa ni v dokumentu in vem sam iz svoje izkušnje, pa je naslednje: Takrat smo v teje Ljubljani pobrali 6 milijonov lir narodnega davka, Italijani pa niso uspeli z

vsem aparatom izterjati 6 milijonov dolarjev davka za njihovo državo. Mi smo takrat imeli vpisa t. i. posojila svobode 12 milijonov lir, dvakrat več, kot je bilo plačanega davka. Iz tega lahko vidite, da je bila takrat vsa Ljubljana, naj je bila bogata ali siromašna, za OF.

To vam govorim danes zato, ker prejemam to visoko odlikovanje svojega rodnega mesta. Imel sem pač tako življenje, da sem v življenju sprejel visoka odlikovanja, nobeno pa me ni tako pretreslo, kot me to danes. Mene je odlikovala nekdanja država Jugoslavija zato, ker sem bil izvršni sekretar ekonomske misije OZN za Evropo in so me odlikovali za to, da sem pomagal med Vzhodom in Zahodom, da je prišlo do t. i. detante in da se je nazadnje ta strahotni konflikt nekako zgladil.

Dobil sem drugo jugoslovansko odlikovanje zato, ker sem si prizadeval za pravico na relaciji Sever - Jug. Eno je bila jugoslovanska zastava, drugo je bila jugoslovanska zvezda, eno in drugo je bilo seveda z zlatim vencem. Potem sem dobil od častne meščanke dr. Aleksandre Kornhauserjeve nagrado za raziskovalno delo, za študijo o svetovnem gospodarstvu sem dobil Kidričevo nagrado, potem pa sem nazadnje od prvega predsednika RS Milana Kučana dobil nagrado za to, kar ste pač mislili, da sem napravil kot predsednik Predsedstva RS.

Res pa je to, da smo takrat na Predsedstvu RS sprejeli odločitev, da tistega Miloševićevega mitinga ne bo in ga tudi ni bilo, da smo se takrat na predsedstvu odločili, da bo ustava spremenjena in da bomo v ustavo napisali, da imamo pravico do samoodločbe in smo 27. septembra 1989. leta to tudi dosegli. Mi smo takrat razpisali večstrankarske poštene volitve in so volitve bile in smo jih tudi izgubili.

In smo takrat tudi sprejeli izjavo o narodni in državljanski pomiritvi, na katero smo še vedno ponosni Janko Pleterški, jaz in Majda Gaspari in upamo, da se bo nekega vsaj dostojnega datuma tudi realizirala. Danes ob tej priložnosti bi vam želel reči, kako sem globoko pretresen od te geste, ki ste jo, dr. Blažičeva in mestni svet, napravili, da mi takole v zatonu mojega življenja naredite to veliko radost, zadovoljstvo, da me proglasite za častnega meščana tega, kot bi Cankar rekel, prekrasnega mesta, te botrice vseh radosti. Jaz bi pa rekel tudi te matere trpinke, ki je preko trpljenja omogočila slovenskemu narodu, da se je dvignil in dosegel to, kar ima. Lepo se zahvaljujem.

(Zahvalni nagovor častnega meščana Janeza Stanovnika na slavnostni seji Mestnega sveta 7. maja 2010 na Ljubljanskem gradu.)

Dr. Danilo Türk

LJUBLJANA JE MESTO, KI JE DALO VELIKE PRISPEVKE K SPREMINJANJU SVETA

Drage Ljubljankanke, Ljubljanci, spoštovane članice in člani Mestnega sveta, spoštovani nagrajenci, spoštovana častna meščana mesta Ljubljane Nuša Kerševan in Janez Stanovnik, spoštovani gospod župan Zoran Jankovič, hvala lepa, da ste me povabili na današnjo resnično lepo prireditev, ki tako močno in s tako veliko simboliko označuje dan mesta Ljubljane. Najprej bi se vam seveda rad zahvalil, hkrati pa povedal, da mesto Ljubljana kot glavno mesto RS nosi s sabo mnoge vrednote, ne samo tiste, ki se izražajo v politični pomembnosti glavnega mesta. Dejstvo je, da je to upravno in kulturno središče naše države.

Rad bi se vam, gospod župan, zahvalil za vodenje mestnega sveta in za vodenje številnih projektov, ki dajejo to silovito življenje glavnemu mestu in s tem tudi Slovenije kot celote. To je izjemno pomembno za naš današnji trenutek in za razvoj naše države. Hkrati pa je prav, da ob priložnosti, kakršna je današnja, razmišljamo tudi o glavnem mestu kot simbolu. O tem, kaj še glavno mesto simbolizira. Pred mano je govoril najnovejši častni meščan mesta Ljubljane Janez Stanovnik, prepričljivo, s čustvi in z izjemnim govorniškim darom. Tu je težko

karkoli dodati in v spominu na tiste ključne trenutke 20. stoletja, ki so iz Ljubljane naredili tako simbolično točko središča Republike Slovenije, resnično ni veliko dodati. Pač pa je prav, da danes razmišljamo tudi o Ljubljani kot mestu, ki nosi s seboj sporočila za mednarodno skupnost in za ves svet, in prav je, da tu v glavnem mestu Slovenije zberemo vse moči, zlasti naše intelektualne moči, in da se zamislimo, kaj je naše poslanstvo danes in prihodnje. Če posežemo nekoliko v zgodovino, bomo brez velikih težav ugotovili, da je Ljubljana prišla na svetovni zemljevid že zdavnaj, leta 1821, s kongresom Svete aliance. Tisti kongres je ostal v zgodovini zapisan kot mesto odločanja evropskih vladarjev, ki so zatrli narodnoosvobodilno gibanje v Italiji. Velikokrat se ta kongres omenja kot primer reakcionarne diplomacije. Pozablja pa se na neko drugo dimenzijo ljubljanskega kongresa in to je dejstvo, da je v tem kongresu zaživila Sveta aliansa kot prva mednarodna organizacija, kot prvi mednarodni sistem, ki je vzpostavil za tisti čas globalne politične odnose in globalno ustvarjanje odločitev, ki naj ohranijo mednarodni mir. Zdi se mi, da v Ljubljani nismo dovolj pogosto in zlasti ne dovolj globoko razmišljali o sporočilnosti tistega trenutka. Seveda Ljubljana v tistem času ni bila glavno mesto, bila je manjše mesto, prijetno, prijazno letoviško mesto v veliko večji monarhiji. Vendar je v svet prinesla nekaj novega, v svet je prinesla neko novo misel, misel globalne organiziranosti, isto misel, ki jo danes izražajo organizacije, kakršna je Organizacija Združenih narodov ali Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi.

170 let kasneje, leta 1990 in 1991, je bila Ljubljana spet prizorišče velikih misli in velikih dejanj, velikih misli, ki so bile povezane s samoodločbo naroda, in velikih dejanj, ki so to misel o samoodločbi uresničila, uresničila na miroljuben način in s polnim spoštovanjem mednarodnega prava in vseh drugih mednarodnih norm. To je bilo veliko dejanje in tudi o tem velikem dejanju, ki se je zgodilo prav tu v Ljubljani, ne razmišljamo dovolj pogosto in ne razmišljamo dovolj globoko. Samoodločba narodov je leta 1990 veljala kot nekaj, kar naj bi že odšlo s prizorišča mednarodne politike, nekaj, kar naj bi bilo preseženo z dekolonizacijo, ki je bila takrat že končana. In mnogi so verjeli, da ni mogoče predvideti novih situacij, v katerih bo samoodločba postala temeljno organizacijsko načelo, okrog katerega je mogoče uresničiti pomembno politično spremembo in spet na nov način spreminjati svet.

V naši nedavni zgodovini smo imeli dogodke, misli in dejanja, ki so nam omogočili, da lahko s ponosom govorimo o Ljubljani kot o mestu, kjer se dogaja nekaj izjemno novega, nekaj, kar spreminja svet. In teh sporočil se moramo spominjati danes, kajti danes imamo spet razloge, da razmišljamo o spreminjanju sveta.

Ti razlogi so raznovrstni in nikakor ne bi želel današnje svečane priložnosti uporabljati za to, da bi obširno analiziral ta ali oni vidik. Vendar pomislimo samo na eno vprašanje. Evropska unija, katere člani smo kot Republika Slovenija, suverena država, in kateri smo predsedovali pred dvema letoma, doživlja težke trenutke, znašla se je v krizi. Ta kriza je ta trenutek finančna in gospodarska kriza, hkrati je to kriza, ki izkazuje določene demokratične primanjkljaje, pa tudi institucionalne primanjkljaje v zgradbi EU. Prihodnost EU ni avtomatično zagotovljena, je izrazito izpostavljena velikim dilemam. Danes ima EU pred seboj dve možnosti: poglobljanja enotne, skupne organiziranosti, iskanje čedalje močnejših vezi integracije in ustvarjanja take nove integracije. Za kaj takega manjka politične volje in manjka političnih pogojev. Zato se zdi, da je v tem trenutku veliko bolj aktualna druga alternativa: krepitev nacionalnih držav in vzpostavljanje odnosov, ki na realističen način zagotavljajo uresničevanje institucionalnih dogovorov v okviru EU. Ne ena ne druga od teh velikih alternativ še ni prevladala in v tem trenutku ne vemo, kako se bo ena ali druga uveljavila v praksi in ali ne bo morebiti nastalo kaj tretjega. Vendar je vprašanje, s katerim je EU danes soočena, realno, je veliko vprašanje, ki je vredno, da o njem vsi razmišljamo in da poskušamo iz naših razmišljanj izvesti tudi ustrezne ukrepe. Danes je župan v svojem nagovoru govoril o tem, kako je prišlo zaradi boljšega sodelovanja med vlado in Ljubljano do sinergije, kakršne v preteklih letih ni bilo. To je dobro.

Dobro pa bo tudi, če bomo uspeli iz te nove sinergije in iz sporočil, ki jih daje mesto Ljubljana ob svojem današnjem dnevu, razbrati tudi kakšno misel za

prihodnost. In jaz bi želel ta kratek pozdrav zaključiti s tem, da še enkrat poudarim - Ljubljana je mesto pomembnih misli, je mesto, ki je že dalo velike prispevke k spreminjanju sveta. Ne smemo biti pretirano skromni, ne smemo si domišljati, da takih prispevkov v prihodnje ne bo več ali da jih naša generacija ni sposobna. Mogoče pa smo sposobni, mogoče pa je prav, da ravno v tem času zberemo energijo, okrepimo našo intelektualno moč in politični pogum in napravimo nekaj, kar bo za Evropo in za svet pomembno.

S tem optimizmom, s to vero v prihodnost, ki ima tako močne temelje, o katerih smo danes že veliko slišali, bi se želel še enkrat zahvaliti za vašo pozornost, za to, da ste me povabili na to resnično lepo prireditev, še enkrat zaželeli na mnoga leta vsem današnjim dobitnikom nagrad in seveda na mnoga leta in na mnoga stoletja, mesto Ljubljana.

(Govor predsednika RS dr. Danila Türka na slavnostni seji Mestnega sveta 7. maja 2010 na Ljubljanskem gradu.)

Dr. Danilo Türk

SLOVENSKI NAROD JE BIL V USODNEM SPOPADU NA PRAVIČNI STRANI

Spoštovane borke in borci NOB, državljanke in državljani Slovenije, spoštovani visoki gostje!

Današnji praznični dan, 8. maj, je dan močne, žive in zgodovinsko pomembne simbolike.

8. maja 1945, pred petinšestdesetimi leti, je minuto po 23. uri začela veljati splošna in brezpogojna kapitulacija vseh oboroženih sil nacistične Nemčije. Tako je bil dosežen dejanski - četudi še ne mednarodnopravni - konec druge svetovne vojne. 8. maj od takrat naprej simbolizira konec te največje in najstrašnejše vojne v zgodovini človeštva.

Še več, 8. maj je datum zgodovinskega konca nacizma in fašizma. Zločinski ideologiji nacizma in fašizma sta bili takrat zgodovinsko poraženi.

Predvsem pa je 8. maj dan zmage Združenih narodov, velike antifašistične koalicije, ki je zagotovila obstoj človeške civilizacije in njen nadaljnji razvoj in ki je vzpostavila povojno ureditev in z njo okvir svetovnega miru, ki ga uživamo še danes.

Tej zmagi in vsemu, kar simbolizira, je posvečeno današnje vseslovensko zborovanje. Spomnimo se bistva: slovenski narod je bil v tem usodnem svetovnem spopadu na pravični strani, ki je bila tudi zmagovita stran. In prav ta zmaga pravične stvari je našemu narodu zagotovila pravico do obstoja in pravico do dostojanstva. Vrnila mu je Primorsko in ustvarila realne možnosti za razvoj in kasnejšo osamosvojitve. Dan zmage je bil velik dan za slovenski narod.

Danes, ko se spominjamo te velike obletnice, se zavedamo, da smo ob njej dolžni izkazovati hvaležnost in spoštovanje vsem tistim, ki so prispevali k zmagi, vsem slovenskim partizanskim borcem in njihovim bojnim tovarišem na ozemlju nekdanje Jugoslavije in vsem zaveznikom, vsem zavezniškimi vojskam. Kot predsednik Republike Slovenije želim danes, ob tej obletnici, svečano izraziti hvaležnost vam, borkam in borcem narodnoosvobodilnega boja, vam, ki ste izbojevali to veličastno zmago.

Spoštovane partizanke in partizani, borke in borci NOB in vsi, ki ste prispevali k porazu fašizma in nacizma, hvala vam!

Prav pa je tudi, da se ob današnji obletnici spomnimo neznanske nevarnosti in trpljenja, ki ga je povzročila druga svetovna vojna, in njenih velikih političnih in moralnih razsežnosti. Druga svetovna vojna ni bila le velika vojna, ampak globalni spopad, ki je odločal o moralni usodi sveta. Ne pozabimo, že ob njenem začetku je eden od voditeljev zmagovite koalicije Združenih narodov, Winston Churchill, jasno opredelil usodni pomen te vojne. »Če to vojno izgubimo,« je poudaril

Churchill junija 1940, »se bo ves svet pogreznil v prepad nove mračne dobe, ki bo še posebno grozljiva in posebno dolga zaradi uporabe sprevržene znanosti.« Druga svetovna vojna je bila gigantomahija, spopad velikanskih razsežnosti, usoden za bodočnost človeštva. In prav v središču te vojne je bila usoda slovenskega naroda postavljena pred odločilno preizkušnjo. Slovenski narod je bil v začetnem obdobju druge svetovne vojne obsojen na uničenje. Njegovo ozemlje ni bilo le okupirano, ampak v največjem delu tudi protipravno priključeno fašistični Italiji, nacistični Nemčiji in Madžarski, narod pa obsojen na izginotje. Šlo je za preživetje naroda, za njegov obstoj.

V tistih nepredstavljivo težkih razmerah je bil slovenski narod pred velikimi vprašanji, ki so zahtevala velike odločitve. Odločitev za oboroženi upor je bila največja odločitev v dotedanji zgodovini slovenskega naroda in je zahtevala odločen prelom s preteklostjo. Če je hotel preživeti, slovenski narod ni mogel več prepuščati svoje usode odločitvam drugih. Narod je moral vzeti usodo v lastne roke in to z oboroženim bojem, z bojem proti veliko večji vojaški sili in proti brezobzirni totalitarni ideologiji nacizma in fašizma. Odločitev za upor je zahtevala veliko zrelost in veliko junaštvo.

Oboje je v slovenskem narodu v tistem času obstajalo. Osvobodilna fronta slovenskega naroda je bila izraz politične zrelosti. Narodnoosvobodilna vojska je bila izraz narodovega junaštva. Oboje skupaj je bilo zagotovilo preživetja in zmage.

Narodnoosvobodilna vojska je v Sloveniji združila vse zavedne sile za zmago nad nacizmom in fašizmom in za novo življenje naroda. V sebi je združila že prej obstoječe izkušnje iz boja proti fašizmu, izkušnje TIGR-a in španskih borcev in rasla je vse obdobje vojne. Iz prvih manjših enot, nastalih v letu 1941, so nastajale vse večje, ki so proti koncu vojne šteje približno 35.000 borcev in bork. Tako močan je bil oboroženi upor proti okupatorju!

Okupacijska sila in njeno nasilje te rasti nista mogla ustaviti. Prav nasprotno, prve partizanske udarne brigade – Tomšičeva, Cankarjeva, Šercerjeva in Gubčeva – so bile ustanovljene leta 1942, v času velike Roške ofenzive in neposredno po njej. S tem je partizanska vojska prešla v odločilno obdobje svojega razvoja, v obdobje manevrskega vojskovanja, ki je naposled zagotovilo tudi vojaško zmago. Danes, iz varnega zavetja zgodovinske razdalje, je ta podatek skorajda neopazen. Toda dejstvo, da je slovenski narod zmogel tako veliko odločnost in junaštvo in da je prav v najtežjih trenutkih krepil svojo vojaško moč, nas mora navdajati s spoštovanjem. Iz brigad so se oblikovale divizije in iz njih dva korpusa, sedmi in deveti, ki sta v sklepnih operacijah za osvoboditev domovine odigrala ključno vojaško vlogo.

Te dni se posebej spominjamo sklepnih vojaških operacij za osvoboditev Slovenije. Tudi v teh operacijah je imela slovenska partizanska vojska odločilno vlogo. Sedmi korpus je izbojeval zadnje in izjemno hude boje za osvoboditev našega glavnega mesta, Ljubljane. Deveti korpus je že pred osvoboditvijo Ljubljane izbojeval odločilne boje za Trst in Gorico. Legendarna štirinajsta divizija in partizanske enote četrte operativne cone so izbojevale zadnje bitke na Koroškem in 15. maja dosegle popolno zmago. Slovenska partizanska vojska je bila med zmagovitimi armadami druge svetovne vojne. Svojemu narodu je priborila pravico do obstanka in še več, priborila mu je častno mesto med narodi Evrope in sveta. To mesto uživamo še danes. Zato smo partizanski vojski hvaležni in tako bo tudi v prihodnje. Narodnoosvobodilni boj pa ni bil le boj z orožjem. Ustvaril je razvejano aktivistično mrežo, učinkovito kurirsko službo, številne tehnike in tiskarne in razvejano kulturno gibanje. Literarna ustvarjalnost je spontano izrazila veliko voljo naroda za preživetje in za boljši svet. Partizansko gledališče pa je bilo eden od vrhuncev te kulturne ustvarjalnosti. Vsesplošni odpor je zajel vso Slovenijo in ustvaril obsežno strukturo, ki je bila temelj kasnejše državnosti in ki je razvila lasten denarni sistem, mrežo skritih bolnišnic in šol, delavnic in tiskarn. Ustvarjalnost naroda je nenehno črpala moč iz svoje kulture in z izjemno iznajdljivostjo na številne načine izkazovala svojo vitalnost, svojo sposobnost – ne le preživetja, ampak tudi polnega življenja.

Danes se moramo vsega tega zavedati in razumeti, da je v tistem najtežjem preskusu narodove volje in sposobnosti preživeti nastala podlaga, ki je omogočila –

več kot pol stoletja kasneje – ustanovitev lastne države, članstvo v Organizaciji združenih narodov in naposled v Evropski uniji in Natu. Vsega tega razvoja brez uspešnega narodnoosvobodilnega boja preprosto ne bi bilo.

Toda, narodnoosvobodilni boj ni mogel biti in ni bil brez žrtev. V vojni je padlo več kot 30.000 partizanov. Ubityh je bilo več kot 20.000 civilnih prebivalcev. Enajst tisoč Slovencev je izgubilo življenje v taboriščih smrti; izseljenih, pregnanih in zasužnjenih pa je bilo več kot 62.000 ljudi. Dachau, Rab, Gonars, Ravensbrück in Mauthausen bodo ostali v našem zgodovinskem spominu kot simbol nečlovečnosti in kršitev mednarodnega prava, zlasti pa kot simbol nepopisnega trpljenja vseh taboriščnikov, med katerimi so bili tudi mnogi Slovenci in Slovenke. Posebej tragično je, da so bile med trpečimi preštevane žrtve domačih kolaborantov, sodelavcev okupatorja in ovaduhov. Vse to trpljenje je trajni del našega zgodovinskega spomina. Nobena oblika zanikanja, noben poskus zmanjševanja hudodelskega značaja zločinov zoper slovenski narod in zlasti zoper civilno prebivalstvo ne more uspeti

Ravno tako ne morejo uspeti poskusi zmanjševanja pomena narodnoosvobodilnega boja. Vsem takim poskusom je treba jasno in odločno reči ne – in dan zmage je pravi trenutek, da to še enkrat povemo. Danes se spominjamo velikih dogodkov iz preteklosti, ki nas navdajajo s spoštovanjem in z občudovanjem. Ponosni smo, da smo Slovenci v zgodovini znali zavarovati svoj narodni obstoj in ustanoviti lastno državo. Imamo mednarodno priznanje in spoštovanje. Imamo tudi razvojno raven in razvito demokratično ureditev, ki bi nam danes, 65 let po koncu druge svetovne vojne, morala omogočati razumen pogovor o naši nedavni zgodovini.

Zgodovinopisje se nikoli ne konča in vselej so dobrodošle nove osvetlitve in razlage. Te morajo biti v skladu s profesionalno etiko zgodovinopisja in z občečloveško etiko resnice, predvsem pa morajo biti razbremenjene dnevnih političnih kalkulacij. Odpor proti okupatorju in partizanski boj bosta v našem zgodovinskem spominu ostala temeljni pozitivni vrednoti. Toda ravno zaradi neizbrisljive zgodovinske veličine narodnoosvobodilnega boja si nihče, ki jo zares spoštuje in priznava, ne zatiska oči pred političnimi napakami in nasilnimi dejanji, ki so se v preteklosti zgodila, žal tudi v imenu osvobodilnega boja. Tu mislim zlasti na ravnanja vodstva tedanje komunistične partije, ki je izrabilo partizanski boj in njegov idealizem za legitimiranje revolucionarnega nasilja, kršitev človekovih pravic in nedemokratične ureditve, vzpostavljene po vojni.

To dejstvo je preprosto treba priznati. Vendar pa s tem ni in ne more biti dano opravičilo za tiste, ki so se skupaj s silami fašizma in nacizma postavili proti partizanstvu. Upor proti komunizmu ne opravičuje prisege okupatorju. Upor proti okupatorju pa ne opravičuje povojnih kršitev človekovih pravic, med katerimi so bile tudi izjemno grobe in množične kršitve. Razumeti pa moramo tudi celotno stvarnost leta 1945. Druga svetovna vojna je bila spopad velikih vojska, spopad, ki je bil v Evropi 8. maja pred petinšestdesetimi leti v glavnem končan. Čas po koncu velikih oboroženih spopadov pa je prinesel nove tragične dogodke in velike zločine, med njimi množične poboje poražencev in nove kršitve človekovih pravic. Več kot dvanajst milijonov ljudi, pretežno Nemcev, pa tudi pripadnikov drugih sil osi, je bilo po vojni pregnanih s svojih domov. Mnogi pripadniki premaganih vojska in kvizlinskih enot, pa tudi civilni prebivalci so bili žrtve povojnih pobojev. Večinoma brez sodbe in brez milosti. Zgodovinarji ocenjujejo število teh žrtev v stotinah tisočev ali celo v milijonih. Te žrtve so bile zadnja tragična žetev morije, ki je do tedaj zahtevala še šestdeset milijonov žrtev. Obseg morije druge svetovne vojne in njenega sklepnega dejanja si je z današnjimi merili skoraj nemogoče predstavljati. Val povojnega nasilja je zajel celotno srednjo in vzhodno Evropo in tudi Slovenije ni obšel. Še danes se odkrivajo ostanki pobityh v tistem času. Vsi si zaslužijo pietetno obravnavo in dostojno zadnje počivališče.

Danes, ko se odkrivajo grozljive posledice tedanjega časa, moramo razumeti globino zla, v katerega sta ves svet z drugo svetovno vojno pahnila fašizem in nacizem. Razumeti moramo, da je druga svetovna vojna vrgla svet

z njegovih moralnih tečajev. Tudi naša dežela je bila del tega usodnega vrtinca. Izpostavljena, kot večkrat pred tem, vendar tudi del veliko večje, evropske in svetovne tragedije. To moramo razumeti in ne smemo si nalagati večjih moralnih bremen, kot nam po resnici gredo.

Bodimo tudi v tem razumevanju Evropejci. Resnost in odgovornost za razumevanje naše skupne evropske zgodovine zahtevata, da razumemo celoto, tako kot tudi naš delež v njej. Nič manj, a tudi nič več. Spoštovane borke in borci NOB, državljanke in državljani Slovenije!

Obletnica zmage nad nacizmom in fašizmom je trenutek vznesenih čustev in resnega razmisleka. Oboje ste borke in borci NOB velikokrat že izkazali. Veliko spoštovanje si zasluži vaša neomajna privrženost domoljubju, zaupanju v Slovenijo in spoštovanje institucij slovenske države. Veliko spoštovanje si zasluži vaša skrb za zgodovinopisje narodnoosvobodilnega boja in za ohranjanje njegovih vrednot. Posebno spoštovanje pa si zasluži vaša jasnost v obsodbi vseh vrst nasilja, vključno z revolucionarnim nasiljem. Vaša obsodba povojnih pobojev vključuje zahtevo po temeljnih raziskavah in kazenskih preiskavah. Kjerkoli je še mogoče popraviti kakšno od zgodovinskih krivic, je to treba storiti. Kjerkoli je še mogoče zagotoviti pravico, je to treba storiti. Sodne postopke v zvezi s preteklimi krivicami in nasilnimi dejanji je treba izvesti do konca – vztrajno, potrpežljivo in dosledno. Vsi državljani Slovenije smo dolžni pri tem sodelovati s preiskovalnimi organi in s pravosodnimi oblastmi. Današnji dan zmage je dan razmisleka o vsem tem – o veličini narodnoosvobodilnega boja in svetovnih razsežnostih zmage, o zgodovinski usodi našega naroda in o tistem, kar je treba še storiti, da bi zagotovili moralno krepitev naše skupnosti in naš nadaljnji razvoj. Danes uživamo svobodo in mir in vojna postaja vse bolj oddaljen spomin. Etika zmagovalcev v vojni zahteva odgovornost v obdobju miru. Ta odgovornost je vsestranska – je odgovornost za ekonomski in družbeni razvoj, za socialno in pravno pravičnost, za politično zrelo razpravo in, predvsem, za spoštovanje resnice. Zato smo danes tu, da ob tej svečani priložnosti v našem glavnem mestu povemo resnico in izrazimo privrženost resnici. Narodnoosvobodilni boj je bil v svojem junaštvu in v svoji tragični zapletenosti največje dejanje v zgodovini slovenskega naroda. Z njim je bila zgodovinsko in nepovratno zagotovljena naša pravica do obstoja. Z njim je bila zagotovljena ozemeljska podlaga našega političnega in družbenega razvoja. Z njim so bili položeni temelji naše neodvisnosti in suverenosti in našega mesta v Evropi in svetu. Z njim je bilo dano upanje v prihodnost.

In prav zato lahko danes s ponosom hkrati z dnevom zmage praznujemo tudi dan Evrope. Danes se spominjamo tudi 9. maja 1950, ko je bil pet let po koncu druge svetovne vojne narejen prvi premik k oblikovanju Evropske skupnosti in kasnejše Evropske unije. Danes smo ponosni na Evropsko unijo in vse druge, nove oblike organiziranega sožitja, ki zagotavljajo Evropi mir in blaginjo. Slovenija je danes že v polni meri integrirana v Evropsko unijo. Hkrati pa razumemo, da brez zmage nad fašizmom in nacizmom tudi današnje Evrope ne bi bilo. Proces evropske integracije terja od nas zvestobo izročilu zmage v drugi svetovni vojni. Zavest o tem je nujna za ohranitev vsega dobrega, kar je nastalo v Evropi v zadnjih šestih desetletjih. To je pomembno, saj je Evropska unija tudi danes pred zahtevnimi preizkušnjami. Njena prihodnost ni avtomatično zagotovljena. Skupno reševanje problemov Evropske unije je tudi naša odgovornost. Slovenija je v Evropski uniji zato, da bo v njej aktivna država, da bo sooblikovala njeno politiko in s tem tudi bodočnost sveta.

Ta naša priložnost izhaja iz zgodovinskega dejstva, da je bil slovenski narod na pravični in zmagoviti strani druge svetovne vojne.

Zato, praznujmo današnji dan s ponosom, samozavestjo, z zaupanjem vase in v našo prihodnost. Čestitam vam ob dnevu zmage, naši domovini pa skupaj z vsemi vami kličem še na mnoga leta – in na mnoga stoletja!

(Govor predsednika Republike Slovenije dr. Danila Türka na priveditvi ob 65. obletnici zmage nad nacifašizmom Narod si je svobodo izboril sam 8. maja 2010 na Prešernovem trgu.)

Janez Stanovnik

ZMAGA ZA ZDRUŽENO SLOVENIJO

Spoštovani predsednik republike, ministrica za obrambo, dragi gostje, tovarišice in tovariši! Zmaga, svoboda, konec vojne se je slišalo pred 65 leti tod okoli, po hribih in dolinah naše domovine. Takrat je vsemočni general Alexander Löhr v Topolšiči na kolenih podpisal kapitulacijo velike polmilijonske nacistične armade na Balkanu. Pred nami je moj prijatelj Ivan Dolničar, ki je živa priča tega dogajanja. Slovenska partizanska vojska je osvobodila in zasedla celotno slovensko narodno ozemlje. Slovenski partizan je bil na Gosposvetškem polju in je čuval knežji kamen, slovenski partizan je bil na obronkih Furlanije, na izlivu Soče, mornariški odred IX. korpusa je osvobodil Koper, Piran, Izolo in se prvi izkrca na savudrijski obali. To ni bila samo vojaška zmaga, to je bila tudi politična zmaga, zmaga OF. To je bila zmaga za združeno Slovenijo. Primorska se je osvobodila sama in se priključila matični domovini. 16. septembra 1943 je vrhovni plenum odločitev primorskega ljudstva sprejel, potrdil in to je postalo tudi mednarodno veljaven dokument. V teku NOB smo zgradili svojo ljudsko revolucionarno oblast. Po sporazumu med Titom in Šubašičem je bila ta revolucionarna oblast tudi mednarodno priznana in Slovenci smo dobili svojo vlado, ki smo jo pred nekaj dnevi jubilejno praznovali v Ajdovščini. Bili smo del antifašistične koalicije. Kot take so nas v Teheranu sprejeli in apelirali na zavezniške sile, da nam vojaško in tudi sicer pomagajo, kar se je tudi dogajalo. Rešili smo več kot 700 zavezniških letalcev, ki so bili sestreljeni nad našim ozemljem. Skupaj z zavezniki smo izvajali diverzanske akcije. General Willson se je osebno s telegramom zahvalil maršalu Titu za akcijo, ki so jo izvedle enote IX. korpusa v Baški grapi, in to z besedami: »Z občudovanjem sem zvedel za najnovejše uspehe vaše vojske, želim vam sporočiti, da operacije vaše vojske ogromno pomagajo naši borbi z antifašizmom v Italiji in Normandiji.« Tak je bil naš delež v tej veliki zavezniški borbi. Rušili smo mostove, Štampetov most, rušili smo most pri Litiji, izvajali diverzantske akcije, ki so bile neposredno povezane z zavezniškimi operacijami. Ta naša borba in borba naših zaveznikov pa je bila antifašistična borba. To ni bil samo vojaški konflikt med dvema vojskama. V 2. svetovni vojni se je prvič v zgodovini zgodilo to, da je bilo več civilnih žrtev kot vojaških. V 2. svetovni vojni je bilo 80 odstotkov vseh žrtev civilnih žrtev. To lahko primerjate s 1. svetovno vojno, kjer je bilo civilnih žrtev kljub tragediji, ki se je dogajala na soški fronti, samo 10 odstotkov. Tako kruta je bila 2. svetovna vojna. Iz 2. svetovne vojne smo kot del antifašistične fronte izšli Slovenci z udejanjenjem slovenskega narodnega programa. Ta program je obsegal združeno Slovenijo. Iz te gigantske borbe pa izhajajo vrednote, o katerih je danes govoril predsednik, ki so vklesane v ustanovno listino Združenih narodov. To so vrednote človekovih pravic, to so vrednote pravice naroda do samoodločbe, to so vrednote enake delitve in enake participacije v blagostanju. Sedaj pa mi dovolite, gospod predsednik, ko sem poslušal vaš govor, me je stiskalo pri srcu. Moj spomin je šel v drugo svetovno vojno in moj spomin se je dotaknil epizode, ki jo opisuje v svoji knjigi *Oblegana gora* prvi zavezniški oficir pri maršalu Titu Bill Dickin. Opisuje naslednji pretresljiv dogodek. Težko mi je, a vam ga bom povedal. Oče petih sinov sklonjen nad najmlajšim padlim sinom in govori naslednje besede: »Ne bom jokal, jokale pa bodo tiste vdove, ki jih bomo mi pobili v maščevanju zate.« Vidite, to maščevanje je tisto najbolj strašno, kar je strahota 2. svetovne vojne rodila. Zaradi tega smo imeli triumf nas zmagovalcev in tragedijo poražencev. V naši organizaciji borcev smo to, kar se je dogajalo po vojni, vedno obsojali, obžalovali,

ker smo pa vse to doživljali, žal tudi razumeli. Zaradi tega danes in s tega mesta kličem zlasti mladim generacijam, da čuvajo mir. Mi, ki smo se borili štiri leta tu po hribih in dolinah naše domovine, vam rečemo, da ni večjega blagostanja, ni večje dobrine, kot je mir. Če pa hočete ohraniti mir, potem pa vas pozivam na tri vrednote, ki jih mi, borci narodnoosvobodilne borbe, izročamo vam: prva je samozavest, druga je solidarnost in tretja je strpnost.

In prav za konec bi vam rad povedal še misel ali pa sporočilo mojega vojnega tovariša Edvarda Kocbeka, ki je dejal, da je izvršitev 7. temeljne točke OF najdragocenejša osvobodilna pridobitev. Ta 7. točka pa govori o ljudski demokraciji. Ljudsko demokracijo smo zapisali v program, žal ne uresničili. Na vas, na tej novi generaciji pa je, da uresničujete načela ljudske demokracije. Vedite, da boste v tem našli tudi odgovor na težave, v katere smo danes zašli v svetu in doma. Smrt fašizmu, svoboda narodu!

(Govor Janeza Stanovnika na prireditvi ob 65. obletnici zmage nad nacifašizmom Narod si je svobodo izboril sam 8. maja 2010 na Prešernovem trgu.)

Akademik prof. dr. Matjaž Kmecl

NAJ NAS VODI ODGOVORNOST DO PRIHODNOSTI IN DO NAJSVETLEJŠIH STRANI NAŠE ZGODOVINE

Glavno bom povedal na koncu, prej pa se moramo s spoštovanjem spomniti naših prednikov izpred poldrugega stoletja – skoraj – kako samozavestno so nagnali ljubljanske turnarje, ki so sem prišli zasajat velikomemško zastavo in širit frankfurtski rajh – z bobni, jedajo in pijačo, tudi orožjem. Polovica jih je med njimi bila ponemčenih Slovencev, za kolaboracionizem se je pač že takrat našlo kar nekaj dozvetnih duš. Bilo jih je vseh 65, torej ne čisto malo; Levstik je poročal, da tudi »babe vmes«. Jančani so jih posvarili, naj ne delajo neumnosti, ko pa so vseeno prišli, so jim v pretepu zastavo vzeli in jih podili vse do Vevč. Pri tem so vpili »Živela Slovenija!« in da v svojo šolo že ne marajo drugega jezika kot slovenščino; da hočejo turnarsko fano in da se bodo topli; pobrali so jim peresa s klobukov, jih obmetavali s kamenjem in jim dali smrekovo vejo namesto zastave; prepovedali so jim piti vodo iz vodnjakov, ker je slovenska, jim grozili že spodaj v dolini, da jih pomečejo v Ljubljano; v gozdu so nabili plakat, da ne smejo bobnati in delati hrupa, ker bodo zbudili zajce; zakurili so jim sramotilni ogenj iz ajdovne in starih čevljev, da je smrdelo do Ljubljane; neka ženska pa je okrajnemu glavarju grofu Auerspergu v obraz zabrusila, da so vsi »cesarski drek«. Turnarje je potem vzela v bran vojska, ranila več upornikov, enega – Jakob Rodeta – pa ubila. Za dolgo je janska »bitka« ostala kronska zgodba slovenskega ljudskega ponosa in zmagovitosti.

73 let pozneje se je skoraj ob istem času zgodba takšnega ponosa in zmagovitosti tu na Jančem ponovila, le da še bolj na življenje in smrt. Partizanska Druga grupa odredov, ki ni priznavala nemške in italijanske okupacijske meje, pač pa samo združeno in eno Slovenijo, je tu izbojevala veliko bitko z nacistično vojsko, in to že leta 1942. Nasilni dediči nekdanjih turnarjev spet niso mogli pokoriti slovenskega ponosa, samozavesti in volje po svobodi. - Kasneje so iz poniglavega besa tod okrog požigali vasi in morili, spodaj v Jevnici živo sežgali Pintarjevo mater, ki so jo z verigo priklenili na klop, polili z bencinom in sežgali. Toda prav nobena vloga in noben bencin nista mogla ukloniti ponosnega in trdnega slovenstva.

Vse to danes, kot vsako leto, praznujemo v spomin na nekdanjost. Dogodki, ki se jih spominjamo, nam govorijo in zagotavljajo, da slovenska suverenost ni prišla sama od sebe, da je bila potrebna velikanska

vera, silno prepričanje, brezštevne žrtve, neizmeren pogum, da pa so nam že rodovi pred nami ustvarili velikanski kapital za nas in za prihodnje rodove – od nekdanjih Jančanov do Stanetovih in Kvedrovih partizanskih borcev ter do vseh drugih zavednih, nepodkupljivih in idealističnih Slovencev. Mi vsi mo pobrali žetev vsega tistega, kar so sejali in kar smo si izborili tudi mi sami. Slovenskemu narodu ni nikoli nihče ničesar poklonil.

Zato, in to želim, da je bistveno sporočilo tega nagovora, je velikanska in surova žalitev vsega slovenskega ljudstva, če mu kdo vztrajno govori, da so se v narodnoosvobodilnem boju, ko je šlo za življenje in smrt, naši ljudje pustili zmanipulirati tej ali oni politični stranki. Zgodovina priča, da je bila neizmerna želja po svobodi in dostojanstvu mimo vseh političnih ideologij od nekdanje globoko vsajena v slovensko zavest in odločanje. Partizanske Pintarjeve mame v njeni veri zagotovo ni podžigal noben komunizem, temveč zvestoba domu in slovenstvu, svojim ljudem – tako kot nekdanje Jančane, ki se niso ustrašili ne sovražnih sabelj ne gosposke nadutosti in so zahtevali svojo Slovenijo in slovenščino v šoli. Na koncu koncev se vsakdo tak, ki po nemarnem in s politikantskimi računi maže NOB, maže tudi sam – kot Slovenec, ki sta nas – vseeno, s figo na zadnjici ali brez nje – Hitler in Duce obsodila na izbris – kulturni in telesni, vse do zadnjega, tudi do poslednjega kolaboracionalista.

Toliko bolj smo za to svobodno samostojnost vsak posebej odgovorni – prav pri vsakem odločanju, v slehernem trenutku. Toliko bolj nas skrbi obnašanje naših današnjih političnih strank, ki delujejo pogosto tako, kot da lahko gre vse v franže, da le obstanejo pri oblasti. Če jim ni svobodno izvoljeni predsednik države kak trenutek po volji, ga že odstavljajo; če jim niso kdaj po volji preganjalci korupcije, bi jih odpoklicali; celo gospodarstvo gre lahko v nič, samo da se kaj nagrabi, izguba 20 mest na lestvici svetovnega gospodarstva je čisto zagotovo tudi posledica neobzdrane in brezobzirne požrešnosti, ki gospodari med nami. Celu najmlajši, kot smo videli, bi preprosto razbili parlament, če jim že govornice o kakšnem novem zakonu niso po volji – imajo pač svoje vzornike in nobenega zgodovinskega spomina, ki bi opominjal k odgovornosti. In potem imajo tudi ideologe, ki neženerirano govorijo o tem, kako starejše generacije sovražijo svoje otroke in da je to vir vsega zla. Zraven pa živimo in se obnašamo, kot da je požrtnost najodličnejša perspektiva gospodarskega razvoja in sovražni govor zadnji dokaz demokracije, aroganca in hinavstvo poslednji argument. - Zgražamo se nad mlado »elito«, študentskimi in dijaškimi voditelji, toda ti niso storili nič drugega kot posneli vzorce medstrankarskih obračunavanj, kakršne je razvila in uveljavila naša generacija – dodali so le vandalizem, ki pa tudi že ni več kot pol koraka proč od sramotilnih skrajnosti, kakršne si naši partitokrati mečejo vse bolj odurno in neodgovorno v obraz.

Za slovensko prihodnost to ne more biti dobro. Gre za erozijo slovenske notranje moči, za potuhnjenost in nevidno zapravljanje tistega našega kapitala, za katerega je samo med drugo svetovno vojno dalo življenje več deset tisoč Slovencev in smo zanj tudi med osamosvojanjem 1991 dali vse na kocko vese, kar smo bili in kar smo imeli. V teh rečeh ne bi smelo biti privatizacije; če že mirno gledamo prisvajanje skupne lastnine, ne smemo prilaščanja in brezobzirnega, skrajno egoističnega zapravljanja moči, ki izvira iz slovenske morale in vere v svobodo. Kelo potuhnjeno se nam zdaj dogaja prav to. - Spomin, zakršen je janski, nas zavezuje k budnosti in odgovornosti pred nevarnostjo, ki pa nam to pot ne prihaja več od drugod, temveč si jo kotimo in netimo kar sami.

Naj nas vodi odgovornost do prihodnosti in do najsvetlejših strani naše zgodovine, kakršni so bili tudi janski dogodki! Zaupajmo vase, spoštujmo se med seboj in spoštujmo tudi sosede! Naj živi Slovenija, za kakršno so se borili Jančani, partizanski borci in za kakršno smo se tudi mi ob osamosvojanju. Po Prešernu: Mnogo dni naj živi vsak, kar nas dobrih je ljudi; in: ne vrag, le сосед bo mejak!

(Govor akademika prof. dr. Matjaža Kmecla 23. maja 2010 na tradicionalni proslavi pri Planinskem domu na Jančah ob obletnici znamenite bitke slovenskih partizanov z nemškim okupatorjem.)

Izkopavanja na Špici

Irena Šinkovec, vodinja arheoloških raziskav MGML

Na območju Špice, med Ljublanico in Gruberjevim prekopom na Prulah, Muzej in galerije mesta Ljubljane zaključujejo z arheološkimi izkopavanji, ki so dala izjemne rezultate. Odkrili smo najstarejšo naselbino na ožjem območju Ljubljane, redke tip poselitvene oblike – kolišče, ki sega 4500 let v preteklost. Zavarovalna izkopavanja, ki so del projekta Mestne občine Ljubljana - Ureditev Špice in brežin Gruberjevega nabrežja s pristaniščem, so obsegala približno 400 m², naselbina pa po predhodnih raziskavah z jedrnimi vrtnami obsega vsaj 4000 m². Zavod za varstvo kulturne dediščine je glede na tip naselbine in stopnjo ohranjenosti izdal smernice za maksimalno ohranjanje najdišča in situ, kar je v skladu s svetovno konservatorsko prakso. Ravno v tem času pa poteka tudi zavarovanje najdišča za dolgoročno zaščito in trajni monitoring. Gre namreč za t. i. »moko najdišče«, v katerem se ohranijo tudi organski materiali, predvsem les, ki v suhih okoljih običajno propadejo.

Vznemirljiva odkritja: pomemben metalurški center bakrene dobe, Gruber izkopal kanal v prazgodovinsko rečno strugo, kjer je voda tekla v nasprotno smer kot danes ...

Terenska dela, s katerimi smo začeli že konec leta 2009 in smo jih morali zaradi dolge zime prekiniti vse do začetka marca, izvaja podjetje Tica sistem pod vodstvom Roka Klasina. Metoda dela je na tovrstnih najdiščih zahtevnejša in dolgotrajnejša, saj obsega tudi vzorčenje lesenih ostankov ter mokro sejanje poselitvenih sedimentov. Terensko delo je nedvomno najrazburljivejša, a najkrajša faza arheoloških raziskav. V prihodnjih letih nas čaka obdelava res velike količine pridobljenega gradiva, tako predmetov kot tudi vzorcev za naravoslovne analize. Rezultati, ki so zaenkratčasni, saj je pregledanega le drobec odkritega gradiva, razkrivajo zanimivosti iz življenja v koliščarski vasi. Hiše so bile zgrajene na pilotih – kolih, kot je na barjanskih tleh praksa še danes. Prebivalci so se ukvarjali s poljedelstvom in živinorejo, na kar kaže odkritje večjega števila žrnelj za mletje žita, semena žit in kosti goveda, ovce in prašiča. Večje število kalupov in pripomočkov za ulivanje bakra ter nekaj bakrenih predmetov uvršča naselbino med pomembne metalurške centre bakrene dobe. Geološke raziskave so pokazale, da je Gabrijel Gruber kopal kanal v prazgodovinsko rečno strugo, po kateri je voda z Golovca tekla vsaj od bakrene dobe dalje v nasprotni smeri od današnje. Kakšna je bila pokrajina v času pozne bakrene dobe, kakšno klimo so imeli koliščarji, kakšno rastlinje in drevesa so jih obkrožala ter katere živali so plenili, bodo dale nadaljnje arheološke, geološke, pedološke, botanične, lesarske in druge raziskave.

Rojstvo Ljubljane si je ogledalo nad 2000 obiskovalcev

Od 20. aprila do 29. maja 2010 je Mestna občina Ljubljana omogočila ogled izkopavanj na Špici tudi najširši javnosti, za kar se v imenu muzeja in množice obiskovalcev najlepše zahvaljujemo županu Zoranu Jankoviću, Darku Droletu iz Službe za razvojne projekte in investicije ter izvajalcem gradbenih del SCT, ki je na račun dnevnih ogledov in delno spremenjene logistike gradbišča utrpel kar nekaj zamujenih dni. Gre namreč za izjemno potezo, ki je pri zavarovalnih izkopavanjih redka tudi v evropskem prostoru. V Ljubljani v zadnjih letih potekajo obsežnejša gradbena dela, ki so, podobno kot v 70. in začetku 80. let prejšnjega stoletja, odkrila izjemna arheološka najdišča. Javnost, ki je o rezultatih arheoloških raziskav redko obveščena sproti, saj razmere na gradbiščih ne omogočajo varnega dostopa, je prav zaradi nepoznavanja metode arheološkega dela, ki poteka za gradbiščnimi ograjami, pogosto nezadovoljna zaradi dolgotrajnosti zapor na različnih delih mesta. K izjemno pozitivnemu odzivu javnosti ob ogledu

najdišča na Špici je seveda pripomoglo tudi zanimivo in redko najdišče koliščarske naselbine in, kot v prisposobi večkrat rečemo, ogled »rojstva Ljubljane«. V petih tednih si je kljub deževnemu obdobju najdišče ogledalo več kot 2000 obiskovalcev in bilo bi jih še bistveno več, če bi razmere to dopuščale.

Konec predstav o romantičnih hišicah na kolih iz Jalnovih Bobrov

Ker gre na najdišču za občutljive organske materiale, ki so v stiku z zrakom izpostavljeni hitremu propadanju, smo s terenskimi deli maksimalno pohiteli. Ogled najdišča je bil namenjen najširši javnosti, še posebej pa šolskim skupinam. Obiskale so nas praktično vse starostne skupine, mi pa smo bili najbolj veseli žarečih otroških oči, ki so se s polnimi žepi kamenčkov, primernih za izdelavo »koliščarskih orodij«, in z odprto domišljijo vračali v šolske klopi. Prepričani smo, da jim bo ob branju učbenikov o koliščarjih znanje z najdišča še dolgo ostalo v spominu. Naš glavni namen pri vodenih ogledih je bil, da obiskovalci vidijo, kaj na takšnem najdišču dejansko odkrijemo. Romantične predstave o hišicah na kolih, ki smo si jih v mladosti ustvarili predvsem iz Jalnovih Bobrov, se namreč kaj hitro razblinijo. Navdušenje nad resničnimi ostanki ter stik z večstoletno preteklostjo našega mesta pa zato ni bilo nič manjše.

V parku Špica bo predstavljena arheološka dediščina celotnega območja Prul

Že v poletnih mesecih bomo lahko uživali na izjemni lokaciji v samem središču mesta. Stik z reko in zavedanje o bogatih zemeljskih plasteh pod nogami bodo brez dvoma navdihovali naše in bodoče generacije.

Kaj pa bomo storili, da najdišče tudi v prihodnosti približamo obiskovalcem? Zavod za varstvo kulturne dediščine in muzej že od začetka projekta načrtuje v parku urediti predstavitev bogate dediščine celotnega območja Prul. Gre namreč za najstarejše poselitveno območje Ljubljane, ki je pred nekaj leti na območju Tribune razkrilo še eno, približno 1500 let mlajšo prazgodovinsko naselbino s konca bronaste dobe ter rimsko poselitev. Ob odprtju parka Špica bo zaradi začasnih rezultatov predstavitev omejena na informativni pano, po opravljenih raziskavah pa bomo pripravili tudi celovitejšo predstavitev. V času izkopavanj je prišlo nekaj pobud za prezentacijo lesenih kolov in situ, vendar današnje konservatorske metode tega ne omogočajo. Ohranjanje in nadzor večjega dela najdišča bo bodočim generacijam omogočilo nove, sodobnejše raziskave in morebitno prezentacijo. Naš interes je, da območje ostane odprto, kar je v resnici vedno bilo, s tem pa tudi resnično dostopno najširši javnosti. Glede na izkušnje pri ogledih najdišča pa bomo gradili predvsem na aktivnih dejavnostih (vodstva, delavnice) ter Ljubljančanom in obiskovalcem Ljubljane omogočili zanimivo preživljanje prostega časa na res atraktivni lokaciji.

Foto: Nataša Grum

Od 20. aprila do 29. maja je imela najširša javnost možnost ogleda izkopavanj na Špici.

Foto: Gregor Babič

Arheologi na delu.

Foto: Gregor Babič

Najdena lončena posoda.

Foto: Dajan Veranič

Orodje iz jelenovega roga.

Foto: Dajan Veranič

Deli lepo okrašene posode.

Razstava o rimski Emoni v Mestnem muzeju Ljubljana

Mag. Bernarda Županek
Mag. Irena Žmuc

Fotografije: MGML/Matevž Paternoster

Kopija kipa Emonca. Oblečen je v togo, za Rimljane značilno oblačilo, ki ga je smel nositi samo rimski državljani.

Med ogledom razstave se prileže počitek na trikliniju – tridelnem ležišču, namenjenem za večerje in gostije.

17. maja smo v Mestnem muzeju Ljubljana odprli razstavo *Emona: mit in resničnost*, ki bo na ogled do konca decembra letos. Razstava se osredotoča na dve temi, povezani s preteklostjo Ljubljane. Prva tema so z Argonavti povezane mitične korenine mesta, druga tema pa je življenje v rimski predhodnici Ljubljane, Emoni, o kateri imamo zaradi obsežnih arheoloških raziskav v zadnjih letih številne nove podatke.

Dve zgodbi: mit in resničnost

Razstava, ki so jo soustvarjali številni sodelavci znotraj Muzeja in galerij mesta Ljubljane ter zunanji sodelavci, je dvodelna. »Mit« v naslovu označuje del razstave, kjer je Emona/Ljubljana predstavljena kot mesto, ki so ga domnevno ustanovili grški junaki z ladje Argo. Ta zgodba je navdihovala številne generacije raziskovalcev in umetnikov, ki so ga interpretirali in preoblikovali, s tem pa pomagali vtakati dediščino Emona v sodobno Ljubljano. Drugi del razstave, ki ga v naslovu razstave označuje beseda »resničnost«, predstavlja Emono, kot so jo odkrivali arheologi in kot jo intenzivno raziskujemo tudi danes, ob veliki prenovi Ljubljane. Tisto, kar najdemo, so drobcí vsakdana, ostanki majhnih in velikih dogodkov, ki so jih doživljali Emonci pred skoraj 2000 leti. Na razstavi smo združili mit in resničnost – materialne ostankе vsakdana in uporabe mita – v eno pripoved, in tako omogočili obiskovalcu vznemirljiv vpogled v to, kaj pomeni antična preteklost in kaj njena interpretacija.

Mesto Emona

V začetku 1. stoletja so Rimljani na prostoru današnjega središča Ljubljane, ob levem bregu reke Ljubljanice, postavili svojo kolonijo Julijo Emono. Po napisnem kamnu, odkritem pred več kot sto leti, vemo, da je Emona v drugi polovici leta 14 ali v prvi polovici leta 15 že stala in da sta v njej cesarja Avgust in Tiberij dala zgraditi neko večjo javno zgradbo, morda obzidje s stolpi. V mesto so naselili koloniste iz severne Italije, največ iz Padske nižine.

Emona je cvetela od 1. do 5. stoletja. Imela je pravokoten tloris z osrednjim trgom, *forumom*, in sistemom pravokotno križajočih se cest, med katerimi so bile stavbne površine. Pod cestami so v smeri zahod-vzhod tekle kloake, večji kanalizacijski kanali, ki so odvajali odpadno vodo v Ljubljanico. Mesto je obdajalo obzidje s stolpi, mestoma pa tudi eden ali dva jarka, napolnjena

z vodo. Poseljeni so bili tudi nekateri predeli zunaj obzidja. Ob severni, zahodni in vzhodni vpadnici v mesto – iz smeri Celeje, Akvileje in Nevioduna (Drnovo) – so po rimskem običaju zrasla grobišča. Kot rimska kolonija je imela Emona obsežno pripadajoče ozemlje, za katero je pomenila upravno-administrativno, politično, ekonomsko in kulturno središče. Emonska upravno območje, *ager*, se je raztezalo od Atransa (Trojane) po Karavankah proti severu. Na vzhodu je tekla meja nekje okoli Višnje Gore, na jugu pa verjetno po reki Kolpi. Na zahodu je emonsko ozemlje pri vasi Bevke na Ljubljanskem barju mejilo na akvilejsko. Del emonskega agra so zemljemerci premerili in razdelili v kmetijska posestva, ki so bila potem dodeljena kolonistom. Tako kot drugod v rimskem imperiju je bila osnovna dejavnost prebivalcev Emona kmetovanje, izkoriščanje plodne zemlje v okolici mesta, ki so jo dobili v last. V širšem emonskem prostoru se je razvila značilna rimska podeželska infrastruktura: vasi, manjši zaselki, posestva, opekarne. Manjši kraji so postali lokalna središča in trgi: Karnij na prostoru današnjega Kranja, Navport na prostoru današnje Vrhnike, na prostoru današnjega Iga in Mengša pa kraja, katerih rimskih imen ne poznamo.

Od poznega 4. pa do poznega 6. stoletja je bila Emona sedež škofije

Živahni stiki emonske zgodnjekrščanske skupnosti z milanskim cerkvenim krogom so izkazani v dveh ohranjenih pismih sv. Hieronima emonskim redovnicam in menihu Antoniju. V poznorimskem obdobju se je podoba Emona polagoma spremenila: nekatere vhode v obzidje so zazidali, zanemarili so čiščenje in vzdrževanje kloak ter mestnih jarkov. V 5. in 6. stoletju so skrb in sredstva namenjali arhitekturi, povezani z zgodnjekrščansko Cerkvijo, na primer izgradnji cerkvenega kompleksa, tlakovanega z razkošnimi mozaiki, katerega ostankе lahko danes občudujemo

v arheološkem parku Zgodnjekrščansko središče ob Erjavčevi.

V času med 4. in 6. stoletjem je rimski imperij počasi razpadal. Oblast je postajala vedno bolj decentralizirana, vez med posameznimi deli imperija slabša, rimski upravni sistem je popuščal. V tem času se je imperij soočal s številnimi plesemi, ki jih je rimski svet imenoval z enotnim imenom »barbari«. Ti so v imperiju iskali boljše življenjske razmere: denar, rodovitno zemljo, sužnje in stalno delo. Nekatera od teh ljudstev so se ustavila tudi v emonskem prostoru: v zimi 408/9 so pred Emono taborili Zahodni Goti, ob svojem pohodu leta 452 so jo delno razdeljali Huni, tod mimo so leta 568 v Italijo potovali Langobardi, sledili so vdori Avarov in Slovanov. Po prvi polovici 6. stoletja je življenje v Emoni zamrlo.

Vsakdan v Emoni

Rimsko, močno hierarhično družbo so sestavljali tako izjemno bogati, močni in ekstravagantni kot revni in povsem brezpravni prebivalci. Družbeni status je bil po vsem rimskem imperiju ključno izhodišče, ki je določalo, kaj bo kdo jedel, kaj oblekel in s kom se bo poročil. Zakon je razlikoval med svobodnimi in sužnji. Svobodno rojeni državljani so bili razdeljeni v več razredov glede na premoženje. Nedržavlani so imeli omejene pravice, sužnji pa so bili brezpravni, last svojih gospodarjev. Ker so razne tekste, na katerih danes sloni naše poznavanje rimskega vsakdana, v glavnem pisali premožni in izobraženi možje, največ vemo prav o njih; o vsakdanu revnejših prebivalcev rimskega imperija vemo manj. Bogati so pustili tudi bolj opazne sledi, tako da je tudi arheologija nekaj časa več pozornosti posvečala višjim slojem.

Kako so Emonci živeli? Za premožnega Emonca se je dan začel ob zori. Po umivanju in oblačenju je sledil skromen zajtrk, potem pa opravi, predvsem odhod na *forum*, glavni trg, okrog katerega se je vrtele vsakdanje življenje v rimskem mestu. Emonska *forum* je bil odkrit na območju današnjih Ferantovih blokov. Emonci so tam

in argonavtskem mitu

Mit o Argonavtih v dvanajstih slikah.

Kam mora pripluti ladja Argo (se pravi Hitra), da bo lučka zasvetila?

poslušali cesarske razglase in govornike, se udeležili sej mestnega sveta, razprav sodišča, poslovnih pogovorov in raznih praznovanj in ceremonij. Dobro založene pekarnice in gostilne ob forumu so ponujale tudi vrsto preprostih jedi za kratek opoldanski prigrizek.

Večina meščanov je vsaj enkrat dnevno obiskala mestne terme; emonsko javno kopališče je ležalo ob Aškerčevi in Zoisovi. Obisk kopališča ni bil samo priložnost za rekreacijo (igre z žogo, telovadbo, rokoborbo) in osebno higieno, ampak družabni dogodek, podobno kot obisk predstav in iger.

Po obisku kopališča je bil zvečer na vrsti glavni obrok, *cena*, večerja, pri premožnejših pravzaprav gostija s sodelavci, sorodniki in prijatelji. Medtem ko so revni jedli preprosto hrano, zelenjavo, ribe, olivno olje, kruh in sir, so za drage kuharske umetnije veljale zapleteno pripravljene in začinjene jedi. Priljubljene rimske okuse bi danes najbrž opisali kot sladko-kisle. Vino so vedno mešali z vodo; pitje nerazredčenega vina je veljalo za barbarstvo.

Običajna vrhnja obleka rimskih državljanov je bila toga. Prvotno je bilo to preprosto volнено ogrinjalo, sčasoma pa se je večala, tako da si je človek slednjič ni mogel več sam oviti okoli telesa, ampak mu je moral kdo pomagati; postala je tudi težka. Zato so jo opuščali in si jo nadeli samo še za posebne slovesnosti. Spodnjega perila niso poznali. Kot spodnje oblačilo so nosili tuniko, ki je moškim navadno segala do kolen, ženskam pa do gležnjev. Ženske so čez tuniko oblekle dolgo, včasih bogato izvezeno obleko. Oblačila so bila volnena ali lanena; le redki so si za velike zneske lahko kupili svilo, ki so jo iz Kitajske čez puščave v osrednji Aziji tovorile karavane kamel.

Zgodovina mita o Argonavtih in Ljubljana

Svojevrsten privilegij je, da lahko mesto išče svoje korenine v mitskem izročilu. Najbolj dognan mit o svoji ustanovitvi zagotovo goji mesto Rim. Legendo o ustanoviteljih Rima, Romulu in Remu, ki ju je dojila volkulja, razvijajo naprej še danes. Leta 2007 je italijanski minister za kulturo sporočil, da so v bližini Avgustove palače odkrili votlino, kjer je volkulja hranila Romula in Rema.

Tudi nastanek Ljubljane obdaja obstret vsaj polbožanskosti, a mesto je pri uporabi mita nekoliko sramežljivo. Mit o Argonavtih in nastanku Emone, predhodnice Ljubljane, v zavest prebivalcev Ljubljane ni

nikoli docela prodril; sicer je vedno znova vznemirjal in privlačil raziskovalce, a je ostajal »mitična sivina«. Mit o Argonavtih so antični zgodovinarji umestili v zibelko evropske duhovne tradicije v 13. st. pr. n. št., nastal pa je pred 8. st. pr. n. št. med Minijci v Beociji in Tesaliji. V stoletjih so različni pesniki spisali vrsto različnih zgodb o junaških popotnikih z ladje Argo. Zlasti vrnitev junakov v domovino ima več poti, saj so avtorji v mit postopoma vključevali poznavanje novih delov sveta. Apolonij Rodoški iz 3. stoletja pr. n. št. je bil prvi, ki je v mitu opisal t. i. donavsko različico vrnitve Argonavtov. Bil je pesnik in bibliotekar v aleksandrinski knjižnici in se je lahko oprl na različne, njemu še dostopne vire.

Simbolika mita

V epopeji argonavtske ekspedicije so sodelovali slavni mitski junaki iz grške mitologije.

Prvi med Argonavti je bil **Jazon**, tesalski princ. Uspešno je rešil nalogo, a njegov konec ni bil srečen. Čarovnija in izdajstvo, s katerima sta z Medejo pridobila zlato runo, jima nista prinesla srečnega konca – zveza z Medejo se je razdrla. Skupaj z ladjo Argo je na koncu propadel tudi Jazon. Je prisposoba za iskalca večne resnice.

Argonavti, mornarji na ladji Argo, so bili grški polbogovi in junaki. Avtorji navajajo različno število Jazonovih spremljevalcev, največkrat okoli 50. Pojavljajo se tudi različna imena članov argonavtske ekspedicije. Argonavti so prisposoba za junake, ki so za človeka storili nekaj skrajno neverjetnega.

Med njimi so bili: Zevsova sinova dvojčka Kastor in Polidevk, mogočni Heraklej, slavni zdravnik Eskulap, Argus, graditelj ladje Argo, Odisejev oče Laert, Laokoont, modri in pravični piloški kralj Nestor, videc Mops, Linkej s čudežnim vidom, čarobni pevec in igralec na liro Orfej; Perzej, ki je ubil Gorgono Meduzo, Tezej, atenski kralj in združitelj Atike, Avgij, kralj v Elidi, Ahilov oče Pelej in drugi.

Zlato runo, minijski zaklad, so odnesli v nestrizhenih ovčjih mehovich; pomeni simbol resnice in duhovne čistosti.

Argo (slov. Hitra) je okretna grška triera, orodje za doseg cilja, njeno uničenje pa pomeni tudi konec sanj. Medeja je prisposoba za zvijačo, prezir in neznanje. Zmaj ponazarja zlo; Jazon je ubil zmaja, ki je čoval zlato runo; po legendi naj bi Jazon ubil zmaja na Ljubljanskem barju; v 17. stoletju je zmaj prišel v ljubljanski mestni grb.

Govoreča hrastova deska ponazarja božjo silo in naklonjenost, navdih; vgrajena je bila na premec ladje Argo, boginja Atena jo je prinesla Argosu iz svetega gaja v Zevsovem prerocišču v Dodoni.

Interpretacija, uporaba in izraba mita

Po 6. stoletju je vedenje o mitu zamrlo in v evropski literaturi ponovno oživilo v začetku 15. stoletja. Renesnančna zazrtost v antično zgodovino in kulturo, ko so izobraženci zahtevali vrnitev k virom, *ad fontes*, ga je ponovno ozavestila.

Oživitev mita o Argonavtih, ki so storili nekaj veličastnega, človeku skrajno nemogočega, je botrovala tudi ustanovitvi enega najvišjih evropskih odlikovanj. Burgundski vojvoda Filip Dobri je leta 1430 ustanovil odlikovanje red zlatega runa. Med odlikovanci jih je bilo kar dvanajst iz kranjske plemiške družine Auerspergov. Prvi med Turjačani je red prejel knez Janez Vajkard Auersperg leta 1650 kot 427. odlikovanec po vrsti. Razlagi in uporabi mita, ki naj bi se odvijal na naših tleh, sledimo od 16. stoletja naprej, ko so se tudi na Kranjskem učenjaki in izobraženci začeli ukvarjati z rimskimi ostalinami. Nemška kartografa Lazius in Münster sta Argonavte postavljala na zemljevid, trije izobraženci, Janez Ludvik Schönleben, Janez Vajkard Valvasor in Janez Gregor Dolničar, pa so v 17. stoletju utrdili mit o argonavtski ustanovitvi Emone kot zgodovinsko dejstvo o nastanku Emone, ki so jo zanesljivo poistovetili z današnjo Ljubljano. Schönleben je celo uvedel štetje let od ustanovitve Emone/Ljubljane *ab urbe condita*, od leta 1222 pr. n. št. Mit o argonavtski ustanovitvi Emone je še utrdil Janez Vajkard Valvasor, ko je v *Slavi vojvodine Kranjske* Jazonovo naselbino postavil na sotočje Ljubljanice in Gradaščice. Mit je naprej razvijal Janez Gregor Dolničar, grof Thalberg, erudit, ki je zanosno nagovoril Emono: »Pozdravljena, častitljiva Jazonova hči, počitek Argonavtov, sedež škofije, dvor knezov, zaščitnica vernosti, prestol pravice, svetišče muz in dragulj radosti.«

Poskusi obnovitve argonavtske poti

O dejanski povezavi Črnega morja po Savi in po Donavi je razmišljal Gabrijel Gruber, ki je poleg profesure v Ljubljani opravljal še službo navigacijskega direktorja za vse reke v monarhiji, z izjemo Donave. Izdelal je načrte za dve povezavi: prva naj bi tekla od Devina po reki Timav, druga pa od območja Reke do Kolpe in Save.

Razstava o rimski Emoni in argonavtskem mitu v Mestnem muzeju Ljubljana

Avgusta 1775 so na novi jadrnici izpluli iz Krškega, pluli mimo Zagreba, Siska, Jasenovca in Slavonskega Broda ter oktobra dosegli cilj v Zemunu. Menil je, da bi bila izvedba take povezave Heraklejevo delo, vendar potrebno in koristno, tako kot njegovo čiščenje Avgijejih hlevov. Na zgodovinarje 17. stoletja se je skliceval tudi France Prešeren v Elegiji svojim rojakom: »Kaj da čast očetov glasa / nima v pesmah starih dnov, / kaj da v zgodbah zdanjga časa / brati slave ni sinov? / V sedem gričih je prebival / volk in jastreb tankovid, / ko je že Navport umival / več sto let Emone zid.« (Ljubljana je 471 let starejša od Rima, na sedmerih gričih so se še pasle divje zveri, ko je Emona že stala.)

Gotovo se je na Schönlebn, Valvasorja in Dolničarja skliceval avtor *Zemljevida deželnega glavnega mesta Ljubljane* iz leta 1853. Zemljevid je založil Blasnik, izrisal ga je Emil Luteroti, posvečen pa je visokorodnemu gospodu Andreasu von Hohenwartnu, »k.k. wirklicher Hof- und Statthaltereirath zu Laibach«. Želja po neposredni povezavi habsburške monarhije z Jadranskim morjem pa je botrovala »argonavtskemu projektu« z začetka 20. stoletja. Inženir C. Wagenführer je projektiral študijo plovnega kanala od Dunaja do Jadranskega morja in jo na Dunaju izdal v samozaložbi. V uvodu je avtor zapisal, da ga je do idejne zasnove z že natančnimi tehničnimi rešitvami vodil razvoj hitrejših prometnih poti. Po načrtih drznega avstrijskega inženirja bi se uresničile antične, napačne predstave o bifurkaciji Donave. Plovni kanal bi tekel od Dunaja prek Gradca, Maribora, Pragerskega, Celja, Zidanega Mosta, Ljubljane, Vrhnike, Loža, Planine in Sežane do Občine in Barcola pri Trstu. Vse je ostalo v načrtih.

Linhart, Vodnik, Dimitz in Gruden o argonavtskem mitu ter medvojni italijanski projekt argonavtske fontane na Kongresnem trgu

Slovenski razsvetljenec, zgodovinar in komediograf Anton Tomaž Linhart je v *Poskusu zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije* poglavje o prihodu Argonavtov zaključil z besedami: »To je bilo približno 1260 let pr. Kr. ... Tisti, ki ga hočejo izločiti iz vrste resničnih dogodkov, bi lahko na isti način zavrgli vso staro zgodovino.« Valentin Vodnik pa je v svoji *Zgodovini vojvodine Kranjske, Trsta in Goriške grofije* zgodbo o Argonavtih že označil za pravljico. Zgodovinarja druge polovice 19. stoletja in konca 19. stoletja August Dimitz in Josip Gruden sta prepoznala historično vrednost mitološke zapuščine – v pravljici je vsaj toliko zgodovinske resnice, da so bile naše dežele starim Grkom dobro znane.

Politično so mit izrabili italijanski okupatorji. Že marca 1942 je rimski arhitekt Italo Mancini poslal v Ljubljano načrt za postavitev monumentalne fontane na Kongresnem trgu. Megalomanski vodnjak bi na povsem »golem« trgu slavil zvezo med Kraljevino Italijo in Ljubljansko pokrajino, ki naj bi bila nov biser v italijanski kroni: veličasten vodnjak z upodobitvami legende o Argonavtih, s štirimi glavami rimske volkulje, ki bi bruhale vodo, s štirimi različnimi velikimi krogliami in z dvanajstim stebri, ki bi obkrožali sprednji del. Vodnjak naj bi na dveh stebrih ob straneh »čuvala« Zevsova dvojčka Kastor in Polidevk.

Argonavti v literaturi in publicistiki

Med slovenskimi bralci je močno zasidran Janez Jalen z zgodovinskim romanom *Bobri*, ki je izšel v letih 1942/43. Morda se je na svojevrsten način postavil po robu italijanskim okupatorjem. V poglavjih, kjer je opisuje zaton koliščarskega naselja Ostrorogega Jelena, govori o prihodu ladje Argo, ki jo nezaupljivi Ostrorogi Jelen sicer občuduje, in prišleke poimenuje črnolasi vzhodnjaki.

Pri tem smo opazili zanimivo razliko: za Jalna so bili tuji črnolasci (Italijani?), pri Apoloniju Rodoškem pa beremo: »Svoje svetlolase glave so ovenčali z lovorjem /.../«

Leta 1943 je izšel manj znani roman Radislava Rudana z naslovom *Argonavti*. Rudan opisuje celotno epopejo argonavtske poti. Seveda se roman odvija tudi na območju Ljubljane: »Reki, po kateri so pripluli, so dali ime Nevferta, novi naselbini pa po koliščarskem jezeru Eblana.«

Še zanimivejši so navedki o mitičnih junakih pri nas: Bojan Štih o prednikih: »V meni se je za štiri leta prebudila zdrava liška kri mojih prednikov, tistega praočeta, ki je z dvaindevetdesetimi leti plaval čez Kolpo, in kdo ve še kakšnih hajdukov in Erov! Tudi kri Argonavtov: pred štiri tisoč leti so prešli rošno Barje in zapustili potomca! Argonavti! O, kako čudovito je bilo živeti v kлокotanju te zdrave prakrvi, ki jo je začutilo prožno, mlado telo ...« Matjaž Kmecl pa omenja potovanje prek našega območja: »Svet tod je bil po svoji substratni civiliziranosti izjemno pisan, saj je bil dolgo dotlej že nekakšno križišče poti med barbarskim vzhodom in Azijo ter kulturnim Mediteranom, med staro Helado in evropskim severozahodom. Tod čez so vodile prastare in pomembne poti v Orient, čezenj so potovali stari Argonavti, jantarski trgovci in rimske kohorte. /.../«

Jože Olaj v svojem pesniškem prvcu *Argonavti* razume Argonavte kot trpko slepilo: »/.../ in vemo tudi, / da je Aresov gaj samo cenena prevara / s papirnatim zmajem, / ko prispeš, / je runo že udomačeno / in tako dolgo so ga namakali / v postani vodi, / da je zgubilo svoj lesk, / potem so ga razmnožili / in ga dobiš v vsaki trafiki.« Argonavti naj bi bili celo predhodniki tihotapcev ob Jadranskem morju. »Mreža njihovih blodenj se je baje dotaknila tudi našega ozemlja. Martin Krpan in Argonavti? Vezava je resnično narejena in skrajno fantastična. Toda zapisana je mitološka resnica, da gre v bajki in pripovedki za isti povedek, motiv, ki stalno menja osebek.«

Razstava kot doživetje

Razstava *Emona: mit in resničnost* govori o izredni želji naših prednikov, da posredujejo zgodbo o slavni, mitični predhodnici Ljubljane, in o vsakdanjem življenju v taisti predhodnici Ljubljane. Razstava z interaktivni, obrazstavnimi dejavnostmi in domišljeno postavitevjo zaposli vse obiskovalčeve čute, vzbudi njegova čustva, vrednote in stališča ter mu da prostor za lastno ustvarjalnost, navdih in užitek ob doživljanju življenja izpred 2000 let.

Pri njej so poleg strokovnjakov iz Mestnega muzeja sodelovali številni posamezniki in institucije (Zavod za varstvo dediščine OE Ljubljana, Center za preventivno arheologijo, Arhej doo, Jožica Hrustel s.p.), nekatere predmete pa so posodili Narodni muzej, Tolminski muzej, Goriški muzej, Pokrajinski muzej Celje, ZAL in NUK. Razstavo je oblikovala Sanja Jurca Avci, grafično oblikovanje je prevzela Dolores Gerbec.

»Pozdravljena, častitljiva Jazonova hči: Argonavtika ali o mitičnih ustanoviteljih Emone/Ljubljane

Na razstavi Emona: mit in resničnost uporabljamo različico mita, ki govori o vračanju Argonavtov po območju današnje Slovenije in Ljubljane po grškem avtorju Sozomenu iz 5. stoletja. Zgodba je močno skrajšana.

»Pelej je svojemu nečaku Jazonu, tesalskemu princu, prevzel kraljevski prestol. Da bi ga vrnil legitimnemu nasledniku, je zahteval, da mu Jazon prinese ukradeno runo zlatega ovna. Jazon je zbral okoli petdeset junakov, ki so se z njim drznili podati na nevarno pot.

Pomagali so jim bogovi, še posebej boginja Atena, ki je izdelala načrte za Argo. Ladja Argo je imela na premcu vgrajeno desko iz govorečega hrasta in je vodila posadko čez nevarne ovire.

Po zlato runo so morali Argonavti na Kolhido, v deželo kralja Ajeta. Po številnih pustolovščinah je odprava prispela na cilj. Kralj Ajeta je Jazonu za zlato runo, ki ga je v Aresovi votlini čuval zmaj, naložil vrsto nevarnih in nemogočih nalog.

V zadnji, odločilni nalogi je Jazonu s čarovnijo pomagala Ajetova hčerka Medeja, saj se je vanj zaljubila. Ko je Jazon uspešno opravil še zadnjo nalogo in dobil zlato runo, so morali Argonavti pobegniti s Kolhide.

Na begu so z ladjo Argo zapluli iz Črnega morja v Donavo, nato zavili v Savo in po Ljubljanici pluli do mesta, kjer so prezimili. Tu so ustanovili Emona, na pomlad pa zapluli do Nauportusa; tam so ladjo razstavili, jo s pomočjo domačinov na stroju vlekli štiristo stadijev daleč do reke Akyllis, ki se izliva v Pad, ter nato zapluli v Jadransko morje.«

Obisk Teodozija Velikega v Emoni

Med zasledovanjem samozvanca Magna Maksima se je Teodozij I, imenovan tudi Veliki, leta 388 ustavil v Emoni. Po dokončnem porazu Magna Maksima je guvernir Pakat Drepanij Latin zložil hvalnico cesarju Teodoziju in jo leta 389 prebral v senatu v Rimu. V hvalnici Pakat oriše Teodozijevo prihod v Emona takole: »... Ob novici, da se bližaš, se je vdana Emona brez oklevanja vsula skozi odpahnjena mestna vrata in ti pritekla nasproti ... Nasproti so ti šle trume plesalcev; vse je odmevalo od petja in kastanjet. En zbor je opeval tvoj triumf, medtem ko je drugi pel tiranu žalostinke in pogrebno pesem. Ta je želel premagancem, da bi za vedno odšli, oni pa zmagovalcem, da bi še mnogokrat prišli. Kamor koli si krenil, povsod so pritiskali za teboj, tekali okrog tebe, stopali predte in zastavljali ceste, po katerih si se pomikal. Brez najmanjšega ozira nase ali nate so ti izkazovali ljubeče nasilje. Kaj bi omenjal slavnostni shod svobodnega plemstva pred obzidjem? Mestne očete, sijajne v svojih belih oblačilih? Duhovnike, častitljive v uradnem škrlatu? Cerkevne dostojanstvenike, na daleč vidne s svojimi visokimi pokrivali? Pa mestna vrata, ovenčana s kitami zelenja? Ceste, valujoče od preprog, in dan, še svetlejši zaradi prižganih bakel? Množico, ki se je vsula iz hiš na prasto? Starce, ki so ti želeli še mnogo let, in mladeniče, ki so ti prisegli dolgo službo? Radostne matere, brezskrbne deklice? Nisi še povsem zaključil vojne, pa si že slavil triumf.« (Iz latinščine prevedla Nada Grošelj.)

Zapuščina Emone

Emona in čas antike, ki ga pooseblja, sta v vsakdanjem življenju navzoča še danes. Kulturne in civilizacijske pridobitve rimske/emonske dobe so vplivale na našo sedanost (v umetnosti, arhitekturi, literaturi, politiki); dediščina Emone je vtkana v urbanistično tkivo današnje Ljubljane, emonska preteklost pa je postala del identitete Ljubljančanov. Ime Emone je uporabljeno tudi kot blagovna znamka: po njej so se imenovali izdelki (hlačne nogavice Emona) in se imenujejo podjetja, skupine, društva ter lokali (Emona trgovina, Folklorna skupina Emona, Karate klub Emona, Emonska klet).

Brati, brati in spet brati!

Foto: Dunja Wedam

Prvo raziskovanje Ljubljane po literarnih poteh v okviru literarnega festivala Fabula 2010.

Mestna knjižnica Ljubljana v svetovni prestolnici knjige

Vesna Trobec

V knjižnicah mesta Ljubljane in na ljubljanskih ulicah se bodo v poletnih mesecih odvijali prireditve, natečaji, razstave, kreativne delavnice in drugi dogodki, povezani s knjigo, branjem in pisanjem

Knjige za vsakogar, prodaja knjig, 23. april 2010 – 23. april 2011

Eden večjih projektov Mestne občine Ljubljana v okviru svetovne prestolnice knjige je akcija spodbujanja branja in nakupa knjig po ugodnih cenah. Z nacionalnim projektom prodaje izbranih knjig v knjižnicah, knjigarnah in muzejih po Sloveniji, ki ga koordinira Mestna knjižnica Ljubljana, smo želeli spodbuditi interes za knjigo ter zavedanje o pomenu branja za razvoj vsakega posameznika in družbe.

K projektu je pristopilo 25 splošnih knjižnic z okrog 100 prodajnimi mesti, kar je slaba polovica vseh slovenskih knjižnic. Nakup 21 kakovostnih knjižnih del različnih zvrsti po ceni 3 evre je tako omogočen vsakomur, tudi v tistih krajih po Sloveniji, kjer knjigarn ni. Prodaja knjig odlično poteka, saj smo v slabem mesecu dni (**od 23. 4. do 28. 5.**) v knjižnicah Mestne knjižnice Ljubljana prodali že **5.152** knjig, v celotni slovenski mreži knjižnic pa **9.807** knjig.

Samo v prvem mesecu, od 23. aprila, do 23. maja, je bilo skupaj prodanih 35.109 knjig, od tega v knjigarnah 25.024, v knjižnicah 8.257, v kulturnih ustanovah pa 1818.

Trubarjeva hiša literature, Zgodbe iz cekarja, 12., 19., 26. junij od 9.- 13. ure

Tri letošnje **junjske sobote, 12., 19. in 26. junija** bo Mestna knjižnica Ljubljana v dopoldanskem času postavila stojnice s knjigami na Stritarjevi ulici v Ljubljani. Z dodatno ponudbo v času tradicionalnih

sobotnih obiskov ljubljanske Tržnice Ljubljančane in druge obiskovalce Ljubljane med 9. in 13. uro vabimo tudi k dobri »beri« kakovostnih zgodb. Na sobotnih stojnicah si boste lahko izbrali vsak svojo knjigo iz naše zbirke knjižnih darov, dobili namige za dobre zgodbe iz naših priporočilnih seznamov ali si iz »cekarja zgodb« izbrali svojo misel iz knjig, zbranih iz zakladnice slovenske in tuje književnosti. Na prizorišču bomo delili tudi vpisnice v knjižnico in vas povabili še k obisku knjižnice – ter k branju zanimivih in vedno novih zgodb. Tokrat poleg knjig Mestne knjižnice ponujamo tudi izbor knjig, ki jih ljubljanskim knjižnicam podarjajo posamezniki in organizacije. Tako skozi minibukvarno na ulici knjige vračamo nazaj mestu in njegovim prebivalcem. Ob stojnicah bomo pripravili spremljevalni program za majhne in/ali velike otroke z ustvarjanjem na prostem, minigrroteko in drugimi aktivnostmi, ki jih lahko uprizorjamo v »knjižnici« na ulici. Točno opoldne, **ob 12. uri**, pa vas ob sobotah vabimo, da prisluhnete glasnim branjem z improvizacijo na temo pesmi o Ljubljani *LJ kot ljubezen*.

Z Zgodbami iz cekarja širimo kulturo branja iz mreže knjižnic Mestne knjižnice Ljubljana tudi na ulico, v center mesta, s čimer raziskujemo polje možnosti med klasično, fizično knjižnico in mobilno knjižnico, knjižnico, ki ni več neposredno vezana zgolj na lokacijo. Zgodbe iz cekarja izvajamo v sodelovanju z MOL in Študentsko založbo. Mestna knjižnica Ljubljana z mrežo knjižnic v prestolnici bo v sodelovanju z založbami, nevladnimi organizacijami in posameznimi avtorji sodelovala **pri programih v novem kulturnem prostoru v Ljubljani, Trubarjevi hiši literature**, z izborom vsebin s področja literarnega ustvarjanja, pisanja in kritične misli na temo knjige.

Mesto – knjiga – ljudje, fotografski natečaj, od 23. aprila 2010 dalje; otvoritev razstave 1. oktober 2010

S fotografskim natečajem, ki že poteka, bomo opozorili na prisotnost in pomembnost knjige v življenju posameznika, družbe in mesta. Tema natečaja je omejena na knjige v povezavi z ljudmi in mestom. Prispela dela bodo na ogled v Knjižnici Otona Župančiča v mesecu oktobru 2010. Več o natečaju si lahko preberete na www.mklj.si/fotonatečaj.

Knjižni klub, spletni projekt, junij 2010

Spletni Knjižni klub bo omogočal predstavljanje, anotiranje in recenziranje knjižnih del na podstraneh spletni strani Mestne knjižnice Ljubljana in njihovo ocenjevanje ter priporočanje prek drugih spletnih orodij družabnega spleta oziroma spleta 2.0.

Filmobus, potujoči literarni kino, 23. – 28. avgust 2010

Potujoča knjižnica bo s svojo mobilnostjo organizirala potujoči literarni kino. Na dveh postajališčih bibliobusa in v centru Ljubljane bomo pripravili filmske projekcije in spremljevalni program z ustvarjalnimi delavnicami ter drugimi dogodki, povezanimi s filmom in knjigo.

Župančičevi nagrajenci o svetovni prestolnici knjige

Vasja Predan: Prestolnica knjige

Ne vem, ali se vsaj večina Slovencev zaveda, kako pomensko častno in pomenljivo je biti leto dni svetovna prestolnica knjige, kar sta letos Ljubljana in z njo vsa Slovenija. Vem pa, da to ni samo izjemna čast, je tudi dejavni praznik branja. Tega se, kakor kažejo raziskave, ljudje pri nas očitno ne branijo. Resda se prodaja knjig spričo znanih kriznih časov zmanjšuje – prepričan sem, da bo z vse pohvale vredno akcijo prodaje kakovostnih knjig po 3 evre vsaj letos tudi ta podatek prijaznejši – zato pa se, spet po ustreznih raziskavah, močno povečuje izposoja v knjižnicah in z njo seveda branje. Tu se lahko še posebej veselimo spoznanja, da si knjige izposojajo tudi številni mladi bralci, naj ne rečem – otroci. In kaj bero? Najbrž podobno, kot smo nekoč brali mi, starejši: bogato izbiro kakovostnega domačega in tujega leposlovja za mlade in najmlajše, tudi ustrezno periodiko. Ko skušam sam obuditi spomin na svoje bralne začetke, se mi razkrije taka podoba: ker sem za silo bral že v drugem razredu osnovne šole in ker smo doma imeli razmeroma bogato knjižnico, sem s posebno radovednostjo prebiral mesečno revijo *Náš rod* in prilogo časnika *Jutro*, *Mlado jutro* (to nemara tudi zato, ker je bila njegova urednica soproga pisateljca in prevajalca Vladimirja Levstika, Franka, prijateljica mojih staršev); med knjigami sem, tako kot najbrž večina otrok, imel najraje Župančičevega *Cicibana*, od proze pa *Racka in Lijo* in *Brkonjo Čeljustnika* Bogomirja Magajne. Te naslove in ta branja še zmeraj hranim v lepem spominu, seveda pa je nato kmalu prišel na vrsto tudi »obvezni« Karl May. Med današnjimi bralnimi prioritetami je od omenjenih priljubljenih naslovov nemara na repertoarju vsaj še *Ciciban?* Kar pa zadeva moje trenutno čaščenje leta knjige, naj povem, da sta me zadnje dni zelo prevzeli dve knjigi: pretresljivi roman lanske Nobelove nagrajenke Herte Müller *Zaziban dih* in sijajna monografija Miklavža Komelja *Kako misliti partizansko umetnost?*, ki ju močno priporočam vsem cenjenim bralcem. Sicer pa naj slednjič obveljata še prijazno napotilo in želja: svetovno prestolnico knjige bomo najimnitneje počastili, če bomo brali, brali in spet brali.

Milko Lazar: Da je Ljubljana svetovna prestolnica knjige, je seveda fantastično, saj mesto živi s prav posebnim utripom, ki ga nismo vajeni. Sam pri dogodku nisem udeležen, ker sem enostavno prezaposlen s svojo glasbo. Po mojem mnenju takšni veliki dogodki pri večini ljudi ne pustijo kakšnih globljih dolgoročnih učinkov. Za doseganje le-teh bi bilo treba še veliko storiti na področju umetnostne vzgoje in kulturne politike. Tukaj se situacija v zadnjih letih drastično poslabšuje.

Sam najraje prebiram sodobno prozo, a v zadnjem času imam za to zelo malo časa, saj moram v glavnem prebirati in korigirati svoje lastne partiture.

Slavko Pregl: Mene so rodili v Ljubljani, v vse šole sem hodil v Ljubljani, delam – ves čas kaj v zvezi s knjigo – v Ljubljani; sem tipična ljubljanska srajca. Ponosen sem na zlahtni naziv svojega mesta, svetovna prestolnica knjige, in imam veliko srečo, da je žirija v tem slavnostnem letu izbrala prav moje delo za darilo srednješolcem. Verjamem, da bodo praznična naklonjenost knjigi nasploh, ter darila, ki so jih z odličnimi in cenjenimi knjigami dobili Slovenci, vrnila naša premisslavljanja k prvim vprašanjem in da bomo stavkom o družbenem bruto dohodku vse več in več dodajali misli o bruto družbeni sreči.

»Od rok do rok ... bi knjiga mogla najti Kaligraf Marko Drpič s svojo tiskarno visokega tiska

Fotografije: Dunja Wedam

Kaligraf Marko Drpič v svoji tiskarni v Informacijski pisarni na Mačkovi ulici pri tiskanju prve publikacije, ki si jo je ugledni založnik zaželel imeti natisnjeno v tehniki visokega tiska.

Še do 10. avgusta vsako sredo v tiskarni poteka intervju z enim od tiskarskih mojstrov.

V Informacijski pisarni Mestne občine Ljubljana na Mačkovi ulici ste v letu Ljubljane – svetovne prestolnice knjige 2010 postavili rekonstrukcijo tiskarne za visoki tisk. Kaj vas je vodilo k temu, da ste si jo omislili in odkod vaš nagib do oživljanja te plemenite vrste tiska?

Rečem lahko, da je skupna točka vsega, s čimer sem se doslej ukvarjal, črka. Ljubezen do črk imam že od nekdanj, razločneje sem to začutil po srednji šoli. Začel sem s študijem indoevropskega primerjalnega jezikoslovja, kjer sem spoznaval latinščino in sanskrt, arabščino in celo kitajščino. Zapisi teh jezikov ustvarjajo celo paleto likovnih podob. Študij sem prekinil, ker sem na poti v tujini srečal svojega bodočega učitelja kaligrafije in klesanja črk Kristoffla Boudensa, ki me je najprej usmeril na akademijo v Haag, a sem leto pozneje postal njegov vajenec v Antwerpnu. Imela sva redne lekcije, ponoči pa sem pregledoval njegovo neizmerno bogato knjižnico. Pridobil sem si znanje, za katero sem res hvaležen. Videl sem, da me kaligrafija popolnoma izpolnjuje, zato, ker je lepa, ker mi omogoča svobodno izražanje. Po vrnitvi v Slovenijo sem nekaj časa delal kot kamnosek pri pokojnem Borisu Udovču iz Naklega, moj mentor pa je bil tudi moj oče, kamnosek z Brača. Pozneje sem se vpisal na študij umetnostne zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani in diplomiral pri prof. Golobovi s temo srednjeveška biblija oz. kaligrafov znanje, kot ga izpričuje srednjeveška biblija, ki jo hranijo v Nuku. Nekaj časa sem delal v Slovenskem etnografskem muzeju, vmes sem si pridobil izobrazbo bibliotekarja z vsemi potrebnimi licencami, po šestih letih pa izstopil in zdaj sem že peto leto samostojni kaligraf in oblikovalec, soustanovitelj studia Zadruga in ustanovitelj novega studia tipoRenesansa. Zanj sem po nekaj letih sprva bolj naključnega nabiranja tiskarske opreme kupil zaklopni tiskarski stroj pri vdovi tiskarskega mojstra Vanje Lesarja.

Kako pa je prišlo do sodelovanja z mestom?

Najprej sem šel na mestni Oddelek za kulturo in povedal, da bi vstopil v *Ljubljano – svetovno prestolnico knjige*, če bi dobil ustrezen prostor, ki ga sicer iščem že 10 let, ker se ukvarjam z dejavnostjo,

ki je precej redka. Na moje veliko presenečenje sem v nekaj dneh dobil odgovor, da je v galeriji Kresija julija prost termin. Tako sem zasnoval 1. Festival črk, ki naj bi ga nadaljevali vsako leto.

Kaj prinaša 1. Festival črk?

Del programa so predavanja. Vsak torek in četrtek bomo v galeriji Kresija gostili mlade in starejše oblikovalce, ki po svojem delu izstopajo. Naj omenim Ermina Mededoviča, ki ga morda širša javnost pozna po tem, da je naredil črkovno vrsto za Delo in Večer, potem so tu prof. Ranko Novak, Mitja Miklavčič, ki je tudi mednarodno priznan ustvarjalec črkovnih vrst, pa dr. Petra Černe Oven. Drugi del dejavnosti bodo delavnice, ki jih bo cela vrsta. Delavnice v sklopu *Čisto moja knjiga* so povezane z nastankom knjige od začetka do konca. Ob ponedeljkih bomo ročno izdelovali papir, ob torkih bomo rezljali inicialo, v sredo bomo iz svinčenih črk postavili besedilo, ki ga bo ta iniciala krasila, v četrtek bomo k natisnjenemu besedilu naredili še lesorez kot ilustracijo in v petek nam bodo mojstri restavratorji iz Nuka prišli pokazat, kako vse skupaj zašijejo v knjigo. Kdor se bo udeležil vseh delavnic, bo dejansko v petek popoldne odšel domov s knjigo, ki jo je naredil od začetka do konca sam. Mislim, da je to lepa referenca in spodbuda vsem, da lahko rokami in razmeroma preprostim orodjem nekaj lepega naredimo tudi danes, ko imamo občutek, da moramo izdelano kupiti v trgovini.

Ste pomislili na to, da bi lahko bilo zanimanja za te delavnice preveč?

Smo in bomo morali mesta omejiti. Delavnice bodo lahko sprejele po 12 ljudi. Potrebna bo rezervacija, informacije bodo objavljene na spletni strani www.festivalcrk.si ali jih bo mogoče izvedeti po telefonu. Najbolje pa je po elektronski pošti, ker rezervacija sama ni dovolj; vsaj skromen predujem bo potreben za resnost prijave. Delavnice bodo potekale ves mesec. Teden v avgustu bo namenjen otrokom, ki bodo na delavnici *Knjižica za v žep* izdelovali majhno knjigo. Vodila jo bosta David in Polona

Ličen. Ob sredah in petkih bodo potekale tudi delavnice *Čisto moja vizitka*. Omejena je na samo pet ljudi, ki bodo s svinčnimi črkami postavili besedilo, ki ga želijo imeti na svoji maloserijski vizitki, in si to besedilo natisnili na precej priročni namizni stiskalnici. Spoznali bodo, kako zapleteno je črkostavljenje: najprej se moraš odločiti o obliki, izbrati pisavo, dobro moraš poznati razpored črk v predalu in še nekaj tehnike je treba poznati za natis. Delavnica, ki bo trajala uro in pol, bo dala nekaj znanja in vpogleda in bo mogoče koga spodbudila, da se bo pozneje resneje lotil tehnike visokega tiska. Festival črk se bo 8. avgusta končal in ne želimo, da se takrat končajo tudi naše aktivnosti, ampak smo na Oddelku za kulturo predstavili vizijo, kaj želimo početi v prihodnje.

Razkrijte nam te načrte.

Vizija zajema tri aktivnosti: prva je komercialna, prek katere bomo poskušali preživeti, hkrati pa dokazovati, da je mogoče na stari opremi delati sodobno oblikovanje. V nekem stalnem prostoru bi ustanovili knjižnico in stalni izobraževalni center, kjer bi se združevala znanja za staro knjigo. Vabili bomo mojstre, da nas o tem učijo, hkrati pa prirejali predavanja o oblikovanju, tipografiji, ustvarjanju digitalnih črkovnih vrst. Obenem želimo imeti tudi trgovinico in prostor za razstavo izdelkov, predvsem pa bi želeli po zgledu tujih mest narediti atelje odprtega tipa. To pomeni, da umetnik ali oblikovalec, ki nima opreme, najame atelje, hkrati lahko tudi mojstra. Tako je na primer v Dresdnu, kjer najem stane 1 evro na uro. Očitno mesto tam precej sofinancira preostanek stroškov. S tem bi bilo naše poslanstvo v popolnosti pokrito. Ljubljana ima izjemno tiskarsko in založniško preteklost, kar je bilo včasih neločljivo povezano. O tem pričajo tri bronaste plošče in nič več. Niti kvadratnega metra nimamo namenjenega tej zgodovini, obenem pa imamo obeleženo, kako je nekdo zažigal knjige pred rotovžem. Mislim, da bo mesto našlo v tem tudi svojo vlogo, saj bi bil tak prostor lahko tudi del stalne turistične ponudbe. Možnost za tak prostor se je pokazala na Križevniški

lepšo pot?« v Kresiji

Dobro izobraženi tiskarski mojstri, kot je ročni stavec Janez Demšar, Marku Drpiću radi predajajo svoje znanje, saj njegov studio tipoRenasansa prinaša dragoceno renesanso plemenite tiskarske tehnike, ki se ji je treba posvetiti z vsem srcem.

ulici, treba ga je le prekvalificirati v javno kulturno infrastrukturo, za katero se ne plačuje najemnina. V takem studiu naj bi se združevali talenti. Ljubljana, ki se v zadnjem času tako zelo spreminja, potrebuje tudi nove vsebine. Od prostora na Križevniški je nekdanja Blasnikova tiskarna na Bregu oddaljena 30 metrov; Društvo antikvarjev želi to tiskarno obuditi, tako da je nekaj potencialnih skupin, ki komaj čakajo, da Ljubljana dobi tako središče in bo potem ustvarjalnost kar vrela.

Razmišljate tudi o sodelovanju z Akademijo za likovno umetnost in oblikovanje?

Šli bomo po fazah. Študentom zagotovo zelo koristi ročni stik z gradivom. To se je že izkazalo, ko sem bil mentor na tipografski delavnici. Kljub hitremu računalniku človek še vedno potrebuje taktlnost. Vsi fizični postopki so počasni. V tem je smisel: ob tem je mogoče razmišljati o tem, kaj se dogaja, kaj ti materija sporoča. V prvi fazi bomo imeli del izobraževanja za prve in višje letnike v tem novo nastalem centru, pozneje se bo tukaj začeli drugi programi. Ena od stvari, ki jo imamo namen narediti, je, da bi ob delavnicah nastale nove črkovne vrste, naredili pa bomo tudi prvo slovensko črkoreznicno. V tujini se tipografi združujejo v skupine, kjer ponujajo svoje črkovne vrste in za vsako črkolivnico se ve, kakšne izdelke ustvarja. Pri potencialu, ki ga imamo ta hip v Sloveniji, smo dolžni to narediti. Najprej bomo ustanovili zavod, ki bo prevzel izobraževanje, in upamo, da bomo čez čas ustanovili tudi denarni fond, ki nam bo omogočil v Ljubljano pripeljati tudi eminentna tuja imena.

Prvi korak k črkoreznicni bo ta, da bomo na Festivalu črk enotedensko delavnico oblikovanja digitalnih črkovnih vrst namenili izdelavi črkovnih vrst za les. V ročni stavnici so imeli pogosto dva tipa črk, v širših predalih do višine 48 pik so bile svinčene, za večje v ožjih predalih pa so že pretežke, in so jih gravirali v hruško ali v češnjo. Te črke so uporabljali za stavljenje plakatov in še danes moramo, če hočemo našo delavnico kompletirati, imeti te črke. Z leti želimo poleg digitalnih zgraditi tudi

fond sodobnih črkovnih vrst v fizični obliki in jih ponuditi trgu.

Kaj vam pomeni knjiga?

Ker trenutno nimam nobenega časa, da bi jih prebiral, je zame to lep objekt, kjer se je združilo več znanj. Zaradi svojega poklica gledam predvsem, kako je narejena. Knjiga je zame objekt, ki mi prinaša olajšanje in mi sporoča, da so še ljudje, ki dajo nekaj na to, da so stvari lepe.

Kakšne knjige pa bi si želeli tiskati na visokem tisku?

V zadnjih letih so me popolnoma premaknili Jesihovi soneti in mogoče jih bom nekoč natisnil. Sploh sem nagnjen k poeziji in jo rad prebiram. Vidim tudi možnost, da bi naš novi prostor organiziral natečaje, kjer bi lahko mlade avtorje in oblikovalce objavljali. Še vedno je prostor tudi za vizualno poezijo in otroške knjige, izdajati pa bomo poskušali tudi strokovna besedila, da bi ohranili del stroke.

Se bo ob Festivalu črk v vaši tiskarni dogajalo še kaj?

Tiskarna, ki zdaj stoji v Informacijski pisarni *Ljubljane – svetovne prestolnice knjige 2010*, vsako sredo organizira *Intervju z mojstrom*. V pogovorih nam ljudje iz grafične stroke, ki so se najprej temeljito izobraževali in potem s prakso dosegli visoko stopnjo znanja, razkrivajo neverjetne detailje poklicev, ki so že pred desetletji zaradi napredka tehnike postali popolnoma nepotrebni. Ob tej priložnosti vabim vsakogar iz grafične industrije, da se v tiskarni oglasi; če ima še tako zanj nepomemben predmet, naj ga prinese, da ga v tiskarni ohranimo ali vsaj poslikamo, in o njem nekaj pove. Lahko je to dokument, lahko je spričevalo, *frajšprehunga* (dokument, ki priča, da je vajenec naredil strokovni izpit), ki so jo podpisali mojstri, račun, ki potrjuje nakup tiskarskih orodij ... Vse je pomembno, da sestavimo to zgodbo. Vabim vse mojstre, da poberskajo po podstresjih, kletah, po predalih in se oglašijo v naši tiskarni.

VRHUNEC FABULE 2010: OBISK NOBELOVE NAGRAJENKE HERTE MÜLLER

Osrednja prireditev Fabula je prinesla 10 knjižnih naslovov knjig za vsakogar, 80.000 knjig, 6 vrhunskih pisateljev, 100 dogodkov, 10.000 obiskovalcev

28. maja se je s podelitvijo nagrade Dnevnikova Fabula Vesni Lemaic za zbirko *Popularne zgodbe* zaključil osrednji literarni festival Ljubljane – svetovne prestolnice knjige: Literature sveta – Fabula 2010. Sto prireditev Fabule je bilo odlično obiskanih, vrhunec pa so bili literarni večeri z osrednjimi gosti, pisatelji svetovnega ugleda: Nobelovo nagrajenko Herto Müller, Jonathanom Franznom, Davidom Grossmanom, Michalom Vieweghom in Richardom Flanaganom. Vsi gostujoči avtorji so nastopili pred polno dvorano ljubljanske Drame ali Kluba Cankarjevega doma, izvrsten pa je bil tudi obisk drugih festivalskih dogodkov, skupno je približno 100 osrednjih in spremljevalnih dogodkov festivala obiskalo okoli 10.000 ljudi.

15. junija bo sicer zaključena Fabula gostila še pisatelja Daniela Kehlmana, ki se zaradi bolezni v družini ni mogel udeležiti festivala. Trajna vrednost Fabule 2010 je 10 knjižnih novosti Zepne Beletrine, ki so izšle v okviru projekta *Knjiga za vsakogar* Mestne občine Ljubljana; približno 75 % naklade knjig je že razprodanih. Med letošnjimi trajnimi slednji sta tudi modra in oranžna literarna pot, ki razkrivata življenje naših poetov, pisateljev in dramatikom in sta zdaj del ljubljanske turistične ponudbe.

Foto: Miha Fras

Nobelova nagrajenka Herta Müller na sprejemu v Mestni hiši z gostiteljema podžupanom Alešem Cerinom in načelnikom dr. Urošem Grilcem.

Foto: arhiv Študentske založbe

Pisateljica Herta Müller v pogovoru s pesnikom Alešem Štegom na odru ljubljanske Drame.

Majhni, a resni: Listina

Marjan Sedmak

Foto: Miha Fras

Predsednik Mestne zveze upokojencev Marjan Sedmak kot organizator in uvodničar na mednarodni strokovni konferenci 13. maja v Mestni hiši, na podlagi katere je bila sprejeta *Evropska listina pravic in dolžnosti starejših, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo in podporo*. Udeležence je nagovoril župan Zoran Jankovič.

Foto: Dunja Wedam

V času Ljubljane – svetovne prestolnice knjige 2010 so na Stritarjevi ulici in pred knjigarno Kres pod gradom postavljeni slikoviti večbarvni urbani stoli, na katerih radi posedajo mimoidoči.

Zadeve so zdaj dobile dokončni pospešek. Če je Listina s predolgim naslovom – *Evropska listina pravic in dolžnosti starejših, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo in podporo* – dobila končno podobo manj kot teden po posvetovanju v sejni dvorani Mestnega sveta Ljubljane, v tem ne tičita le simbolika in naključje, marveč veliko več: v projektu, v katerem so sodelovale nevladne organizacije iz desetih držav Evropske unije, je pošten delež celotnega bremena nosil tudi slovenski partner. Prvo sporočilo naj se torej glasi: smo majhni, vendar resni (če le hočemo).

Številni, vendar nevidni

Listina je nastajala dobro leto dni, vendar je v njenem ozadju nekaj spoznanj, ki segajo nekoliko dlje v preteklost. Konec januarja 2007 je nemško predsedstvo sklicalo konferenco, na kateri so si mikrofoni podajale vladne in nevladne organizacije, razpravljale pa so predvsem o tistih družbenih skupinah, ki naj bi bile posebej ranljive. Konferenca je bila lepo režirana in če nič drugega, je iz razprav pognalo nekaj sporočil, ki naj bi utrjevale zavest o Evropski uniji kot socialno odgovornem celinskem organizmu; nekaj tega se je znašlo tudi v Lizbonski pogodbi. Na konferenci so se predstavile številne skupine in organizacije, ki se tako ali drugače potegujejo za enakopraven položaj v Evropski uniji in njenih članicah. Z odsotnostjo – ne fizično, marveč tematsko – pa so blestele evropske in nacionalne organizacije starejših, v brk dejstvu, da je starajoča se – oziroma lepše: dolgoživa – družba že postala predmet razglabljanj ekonomistov in politikov. Razlogi so dovolj očitni. Organizacije, ki se bojujejo za enakopravnost žensk, pravice invalidov, za upoštevanje spolne identitete in tako dalje, so na nevladnih prizoriščih prisotne tudi po nekaj desetletij. Starejše in oblike njihove ranljivosti smo začeli zares odkrivati šele, ko so začeli hirati nekateri pokojninski skladi. V otipljivi obliki so to odsotnost zanimanja za tematiko družbe, v kateri podaljševanje življenjske dobe odpira nova (vendar rešljiva) vprašanja, dokazali tudi osrednji slovenski mediji. Ljubljanska

mednarodna strokovna konferenca je bila sklicana za 13. maj, vabila nanjo so odšla na naslove osrednjih slovenskih medijev dva tedna pred tem. Na konferenci so blesteli z odsotnostjo; konferenca pač ni bila konfliktna, kot je gradnja mostu prek Ljubljane, menda brez ustreznih papirjev, ali nakup neprofitnih stanovanj, in za vse bolj rumene slovenske medije je očitno pomembnejše bobnanje po bobnih politične konfliktnosti in ne konstruktivna gradnja sveta, boljšega za vse.

Prednosti kolektivnega razmisleka

Brez navzkrižij seveda tudi v nevladni sferi ne gre, le da prevladuje iskanje konsenzualnih rešitev. Ali po slovensko: na koncu se le zmenimo. Slovenski partner v projektu, ki ga je Evropska komisija razpisala v okviru programov Daphne III, je Mestna zveza upokojencev Ljubljana. Odločitev za sodelovanje v tako zahtevnem projektu bi morala biti pretehtana, toda če bi bila, bi morda raje čakali ob strani. Tako je še najbolj podobna zgodbi o možu, ki je skočil v Ljubljano in potegnil iz ledene vode utaplajočega se reveža. Na bregu, ko so mu navdušeno ploskali, se je obrnil in siknil: »Samo to bi rad vedel, kdo me je porinil v vodo.« Skratka, človek si reče, gremo zraven, bo že kako. *Listina* je plod kolektivnega razmišljanja in to je njena najpomembnejša kvaliteta. Začetni naboj ji je dalo prav spoznanje, ki se je izcimilo iz berlinske konference leta

2007, to je spoznanje, da je problematika starejših kot potencialno ranljive skupine preprosto ostala v ozadju. Pri tem velja povedati, da je imela *Listina* predhodnike v nemški listini pravic starejših in podobnem francoskem papirju, ki pa sta se problematike lotevala z različnih plati, predvsem pa sta obe izhajali iz nacionalnega okvira. Slovenski partnerji smo bili zadolženi za pripravo preambule in za sedmo poglavje (to zadnje govori o svobodi izražanja in prepričanja). Proces nastajanja *Listine* morda najbolj oprijemljivo predstavi dejstvo, da je izhodiščna preambula obsegala komaj kaj več kot kakih petnajst vrstic. V »pingpongu« po spletni pošti – bog jo blagoslovi, brez nje bi se res zatikalo – se je razširila na obseg poldruge strani. Skratka, v proces nastajanja **evropske Listine** je bilo v zadnjih petnajstih mesecih vključenih toliko ljudi, da se nihče ne more postavljati z avtorstvom. Če bi slovensko gospodarsko krizo reševali tako – ampak to ne sodi v ta prispevek. *Listina* ne ustvarja novih pravic, marveč opozarja na spoštovanje že obstoječih. Na posvetu tako imenovane usmerjevalne skupine (*steering group*) aprila letos v Rimu je to vprašanje posebej zbudilo naše francoske kolege: zakaj potem Listina, če ne prinaša novih pravic. Odgovor je seveda na dlani. Pravice na papirju še niso pravice v vsakdanjem življenju in kolikokrat se je že zgodilo, da so starejšemu človeku njegovo pravico kršili z (včasih celo dobrovoljnimi) izgovorom, da je star. Kršitev takšnih pravic, ko gre

za starejšega človeka, pa je oblika nasilja nad njim. Še bolj so nevarne subtilne oblike kršitev teh pravic – prepoved ali oviranje združevanja v institucionalnem varstvu, pritaženo vsiljevanje ideoloških ali verskih prepričanj, prikrita volilna propaganda. Zakaj se včasih v Evropi dogaja, da se štiri petine varovancev doma za upokojence odloči za isto stranko?

Listina ni le listina pravic starejših, marveč tudi njihovih obveznosti, in eno od zadnjih opozoril v postopku sprejemanja *Listine* je šlo prav v to smer, to je, poudarka na pravicah starejših in njihovem spoštovanju ne bi smeli razumeti tako, kot da gre za obtožnico zoper njihove oskrbovalce.

Kako naprej?

Pod tem naslovom se je odvijala zaključna točka dnevnega reda ljubljanske konference. Proces nastajanja *Listine* ima nekaj podobnosti z italijanskim pregovorom, ki pravi, da človek dobi tek šele, ko začne jesti. Zdaj njeno objavo željno pričakujeta tako Evropska komisija kot tudi Evropski parlament. In s tem delo še ne bo opravljeno, kajti z jedjo narašča tek. Dokončna različica normativnega dela *Listine* je zdaj pripravljena, natisnjena pa naj bi bila 15. junija. Do 8. junija so morali delo končati bruseljski oblikovalci in če bomo pravočasno pripravili tudi slovenski prevod, bomo med prvimi, ki jo bomo dobili v izvorni obliki – vsaj na internetni strani. Drugi del *Listine* bo tako

s prihodnostjo

Publikacija Ljubljana, Občina po meri invalidov

Spoštovane prebivalke in prebivalci Ljubljane!

Raziskovalci Centra za prostorsko sociologijo pri Fakulteti za družbene vede v Ljubljani bomo v mesecu juniju izvajali terensko fazo raziskave **KAKOVOST ŽIVLJENJA V LJUBLJANI**. Namen projekta je ugotoviti, kako prebivalke in prebivalci ocenjujete kakovost življenja v slovenskem glavnem mestu. Za kakovost rezultatov je izredno pomembno sodelovanje prebivalcev in prebivalk, zato prosimo vse, ki jih bodo v juniju obiskali anketarji in anketarke, za pomoč pri izvajanju ankete. Raziskovalni rezultati bodo zelo koristne usmeritve za delo vseh mestnih služb, ki si prizadevajo za izboljšanje kakovosti življenja v Ljubljani. Kogar zanimajo dodatne informacije o namenu in poteku raziskave, naj nam pošlje svoja vprašanja na elektronski naslov cps@fdv.uni-lj.si.

Raziskovalci Centra za prostorsko sociologijo pri Fakulteti za družbene vede

imenovani vodič z ilustracijo posameznih členov in podčlenov, s primeri iz prakse, dobre, vendar tudi slabe. Medtem ko je normativni del Listine vsaj za zdaj zaključena celota, pa je vodič odprt za sprotne dopolnjevanje in bo kmalu postal zanimivo branje prav zato, ker bo strnil množico različnih izkušenj in napotil.

S plezanjem proti vrhu naraščajo ambicije. Listina naj bi na naslednjem poskusu vzpona postala izhodišče za oblikovanje obveznih evropskih meril kakovosti v dolgotrajni oskrbi. Vzpon na najvišje vršace pa naj bi bila konvencija, ki naj bi jo sprejeli Združeni narodi in ki naj bi se posebej ukvarjala s pravicami starejših podobno kot nekateri drugi dokumenti svetovne organizacije, posvečeni ranljivim skupinam. Za konec velja posebej spregovoriti o pripravljenosti na sodelovanje, pripravljenosti, ki je pogosto pogrešamo v slovenski politični sferi. Prostore za srečanje nam je že drugič zapored ponudila Mestna občina Ljubljana in župana Zorana Jankoviča v ta namen sploh ni bilo treba pregovarjati, zadoščal je kratek stavek. Letošnja konferenca je bila druga po lanski, ki se je ukvarjala z enako problematiko in je bila prav tako posvečena dnevu medgeneracijske solidarnosti. Nanjo je bil povabljen pester nabor aktivnih udeležencev iz vrst strokovnjakov, predstavnikov države in predstavnikov nevladnih organizacij, mlajših in starejših. Že drugič zapored se je zgodilo, da so se na vabilo odzvali vsi, ki smo jih vabili, da nastopijo s svojimi prispevki. Prav vsi do zadnjega. Hvala, pa čeprav se je iz tega potem izcimila zahteva, da podobno konferenco organiziramo tudi prihodnje leto ...

Takšen je na primer 7. člen: Pravica do svobode izražanja, misli in vesti: prepričanja, kultura in religija. Ko postajate starejši in utegnute postati glede podpore in oskrbe odvisni od drugih, ohranite vse pravice do življenja v skladu s svojim prepričanjem, verovanjem in vrednotami.

7.1 Pravico imate do upoštevanja svojih vrednot in prepričanja, življenjskega nazora in/ali verske svobode ne glede na to, ali se s temi vrednotami strinjajo tisti, ki jim je zaupana vaša oskrba.

7.2 Pravico imate opravljati in spoštovati svojo religijo ali duhovna prepričanja. Prav tako imate pravico dobiti versko ali duhovno oskrbo ali vodenje od zastopnikov svoje vere ali duhovnega prepričanja. Pravico imate odkloniti udeležbo pri verskih dejavnostih ter zavrniti dostop predstavnikov religij oziroma ver.

7.3 Vsakdo ima ne glede na svojo kulturno dediščino, verske vrednote ali dejavnosti enako pravico do spoštovanja in vzajemne strpnosti.

7.4 Pravico imate ustanoviti združenje in se vključiti v skupino, prav tako pa tudi pravico, da vključitev zavrnete.

7.5 Pravico imate razvijati svoje politično in družbeno vodenje in prepričanja ter širiti svoje znanje in vodenje na tem področju.

7.6 Pravico imate zavrniti sleherni nezaželen pritisk ideološke, politične ali verske, prav tako pa imate pravico zahtevati zaščito pred takšnimi prizadevanji.

Ljubljana je v lanskem letu prejela prestižno priznanje *Občina po meri invalidov* in o tem je Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne občine Ljubljana izdal posebno publikacijo. Invalidi oziroma vse osebe z oviranostmi smo v teku projekta in uresničevanja akcijskega načrta za izenačevanje možnosti pridobili veliko in naše življenje v prestolnici je z vsakim dnem lažje in kakovostnejše. Seveda življenje določenih skupin oviranih še vedno ne dosega normalnih civilizacijskih standardov, predvsem v smislu prevelike institucionalizacije – to poudarjajo tudi nekateri avtorji prispevkov, a tudi ta področja se, prav po zaslugi slednjih, v zadnjem času intenzivno urejajo. - O samih ukrepih, ki jih je Mestna občina Ljubljana izvedla v teku projekta, je bilo že veliko povedanega in napisanega, nekaj od teh je omenjenih tudi v brošuri, zato se bom tokrat osredotočil predvsem na »krivice« za izboljšanje stanja. Na prvem mestu je to zagotovo župan Zoran Jankovič, ki je že v začetku svojega mandata izrazil iskreno željo po izboljšanju položaja oseb z oviranostmi. Tako je obudil delovanje Sveta za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir kot svojega posvetovalnega telesa, v preteklih letih pa podprl popolnoma vse predloge za izboljšanje stanja na predmetnem področju, ki so bili v pristojnosti lokalne skupnosti in so bili izvedljivi. Zato ne morem mimo dejstva, da se v medijih poudarja in v splošni javnosti daje oziroma poskuša ustvariti vtis, kako prestolnica vlada kapital in kako so mehke vsebine v njej zapostavljene. Temu preprosto ni tako. Dejstvo, da se je v mestu marsikaj spremenilo in da se je mesto resnično začelo razvijati, še ne pomeni, da se skladno s tem ne posveča tudi veliko več pozornosti prav tem, na prvi pogled niti ne tako vidnim vsebinam. To navsezadnje dokazuje tudi prejetu priznanje, predvsem pa realno stanje v prestolnici. Na drugem mestu moram poudariti, da sem izjemno vesel predvsem dejstva, da je mestna uprava pričela razumeti, kako

pomembno je upoštevati potrebe vseh prebivalcev in, kar je najpomembnejše, samoiniciativno urejati predmetno področje. V zadnjem času se je tako v okviru rednih nalog vidno intenzivirala skrb uradnikov za osebe z oviranostmi in njihove (torej naše) potrebe. Ob takem načinu dela in izkazani pozornosti glede problematike, se bo stanje, o tem sem prepričan, vedno hitreje urejalo, s tem pa bomo vsi pridobili – tako osebe z oviranostmi kot vsi drugi prebivalci mesta. Rešitve namreč, ki so v prid osebam z oviranostmi, so vedno univerzalne in lajšajo življenje vsem. Veliko prispevajo k splošni dobrobiti tudi društva, ki združujejo osebe z oviranostmi. Ta so v bistvu ena izmed glavnih gonilnih sil razvoja na tem področju. S svojimi pobudami in končno tudi pritiski na centre odločanja vplivajo na politiko in uresničevanje z ustavo in mednarodnimi akti zagotovljenih temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Te vsekakor ne bi smele biti predmet diskrecijske pravice v smislu da ali ne, marveč samo kdaj in glede na načelo sorazmernosti, v kolikšnem obsegu. Društva tako opravljajo zelo pomembno vlogo pri uresničevanju in zadovoljevanju potreb svojih članov in so prav tako močno zaslužna za napredek, ki se bo, upajmo, kmalu pokazal tudi s sprejetjem ustrezne zakonodaje. Ljubljana je torej mesto po meri vseh ljudi, ob tem pa bi se še enkrat zahvalil vsem, ki so prispevali k uresničevanju želja in potreb oseb z oviranostmi v Mestni občini Ljubljana. Torej - županu, mestni upravi in vsem društvom in nevladnim organizacijam, ki skrbijo za boljše življenje slehernega občana. Posebej pa bi se zahvalil tudi pripravljalcem brošure, avtorjem prispevkov in gospe Magdaleni Škerl, strokovni sodelavki Sveta za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir, brez katere sam ne bi zmožl opravljati dela na tem področju, delo sveta pa bi bilo brez njene delovne vneme zelo okrnjeno. Hvala vsem!

Sašo Rink

Foto: Miha Fras

Predstavitve publikacije *Občina po meri invalidov* 18. maja v Mestni hiši je spremljala prisrčna kulturna slovesnost, na kateri je spregovoril tudi mestni svetnik, zaslužen za vrsto odpravljenih ovir, ki ljudem z oviranostmi lajšajo življenje, mestni svetnik Sašo Rink.

S spoštovanjem v prometu do višje kulture in večje varnosti

Vita Kontić

Foto: Dunja Wedam

Ustvarjalna delavnica za otroke Oblikuj svojo čelado, kjer so otroci poslikavali čelade in so jim bili predstavljeni pripomočki za večjo varnost kolesarjev. Dogodek z naslovom Promenada na Bregu je na tej lokaciji potekal 27. maja v okviru prireditev Maj 2010 – mesec kolesarjenja.

Mestna občina Ljubljana si prizadeva za oživitev mestnega jedra in številne javne površine, nekoč polne avtomobilov, po novem namenja pešcem, kolesarjem in drugim uporabnikom nemotoriziranih prevoznih sredstev. Tako območje je tudi Breg, zato smo sodelavci evropskega projekta CIVITAS ELAN 27. maja 2010 – kot že večkrat poprej – ta prostor napolnili s pestrim programom. Tako želimo promovirati novo rabo tega javnega prostora, ki nudi veliko priložnosti za prijetno preživljanje časa in kakovostno bivanje v mestnem središču. Pripravili smo *Promenado na Bregu*, ki je bila del sklopa dogodkov z naslovom *Maj 2010 – mesec kolesarjenja*. Prireditev je pritegnila tako najmlajše kot starejše občane, mladino in tiste vmes. Tema, ki smo jo obravnavali na najrazličnejše zanimive in poučne načine – prometna kultura in z njo povezana varnost –, namreč zadeva vsakogar in na dogodku smo lahko izvedeli, kaj lahko sami naredimo za višjo raven prometne kulture.

Prednost pešcem, kolesarjem in javnemu prevozu

Prav o tem so govorili razpravljavci okrogle mize *Kavarna na Bregu: bolj kulturni, bolj varni v prometu*, ki jo je povezovala novinarka in televizijska voditeljica Mojca Mavec. S to temo smo se navezali na besede danske veleposlanice **Anite Hugau**, ki je dejala, da ima Ljubljana dokaj dobro razvito kolesarsko infrastrukturo, vendar pa je prometna kultura slaba. Na dogodku je izjavo podprla še z opisom izkušnje v Ljubljani, ko jo je med obračanjem pedal po kolesarski stezi neki avtomobilist zbil z vrati avtomobila, ko jih je nenadoma odprl tik pred njo.

Pri tem so se nekateri obiskovalci obregnili ob mestne načrtovalce infrastrukture, češ zakaj denimo načrtujejo parkirne prostore tik ob kolesarskih stezah. Temu je pritril tudi podžupan prof. Janez Koželj: »Pri načrtovanju mestnih projektov še vedno premalo pozornosti posvečamo kolesarjem in veliko bolj skrbimo za avtomobiliste. Če izhajamo iz tega, da odločitev za kolesarjenje temelji na varnosti, smo še vedno v demonstracijski fazi.« Vztrajal je, da bi morali absolutno prednost dati pešcem, kolesarjem in javnemu prometu, kar bi bistveno pripomoglo k dvigu kulture in varnosti, na kar mestni projektanti pozabljajo. Na to se je odzval župan Zoran Jankovič, ki je opozoril, da okrogle

mize ne bi mogli izvesti na Bregu, če ne bi novi projekti vključevali ureditev več območij za pešce in kolesarje. S tem je poudaril, da se Ljubljana spreminja na bolje in zato ni potrebno samo kritizirati, temveč opaziti tudi pozitivno. Na okrogli mizi se je pojavilo tudi vprašanje, ali smo res vsi udeleženci v prometu enakopravni, kakor predvideva zakon, in ali bi morali spremeniti pravila igre, morda poostri kazni. Ministrica za kulturo Majda Širca je odvrnila, da sama ne bi silila v »getoizirano« kulturo in posiljevala s pravilniki, saj nas regulativa dela odtujene. »Ni nujno, da je vse uniformirano, ključ je v spoštovanju in priznavanju sebe in drugega, in v tej ugotovitvi smo danes enotni,« je poudarila, danska veleposlanica pa je to strnila v misel, da »ob razvijanju spoštovanja razvijamo tudi kulturo«.

Vedemo se kot jastrebi med kokošmi

Na cestah je mogoče opaziti, da nekateri prometni udeleženci vendarle vzdržujejo dobršno mero strpnosti, drugi pa izkazujejo premoč. Psiholog **prof. dr. Marko Polič** je to pojasnil s sklepom, da »ljudje vozijo tako, kot živijo; nekateri so mirni, precej pa je tudi razgrajačev«, **mag. Bojan Žlender**, predsednik Sveta za preventivo in vzgojo v cestnem prometu RS, pa je dopolnil, da se »balkansko nastopaštvo« pozna tudi na cesti. V tem pa ne gre okarati samo avtomobilistov, ki so

denimo nasilni do kolesarjev in pešcev, temveč tudi vse bolj ognjevitvo vedenje kolesarjev do šibkejših, saj jih je vse več. »Če se kolesar med pešci vede kot jastreb med kokošmi, ne more pričakovati, da bo avtomobilist obziren do njega,« je ponazoril Žlender in predlagal, da bi morali vsi udeleženci v prometu upoštevati kriterij modrosti, tako kot to počno zakonodajalci. Polič je tudi pojasnil, da premik na bolje od oblasti, bodisi lokalnih bodisi državnih, »zahteva več odgovornosti in manj vseenosti«.

O tem, da ni vse tako temačno, pričajo tudi podatki inšpektorja Policijske postaje Ljubljana Center **Zorana Ljubišiča**, ki je postregel s podatkom, da se prometna varnost na tem območju izboljšuje in da je vse manj prometnih nesreč, v katerih so udeleženi kolesarji. Nekateri kolesarji so opozorili, da je policija bistveno bolj nepopustljiva do kolesarskih prekrškarjev v primerjavi avtomobilističnimi, kar je Ljubišič zanimal in podkrepil s statistiko o le peščici izrečenih kaznih kolesarjem. V razpravi o kaznih je **prof. dr. Dragan Petrovec** z Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti dejal, da kaznovanje ni dolgoročno rešitev in da ni dobro, da se kolesarjev, ki so že tako ogroženi, lotimo z ostrejšimi kaznimi. Kolesarje vidi kot potencialne žrtve, saj niso kot vozniki avtomobilov, ki bi nesreče izzivali. V nasprotju s tem je Ljubišičeva informacija, da je

Danska strokovnjaka pomagala z nasveti o vzpostavitvi kolesarske infrastrukture v Ljubljani

Foto: arhiv CIVITAS ELAN

V okviru Promenade na Bregu je bila na Čevljarškem mostu tudi razstava električnih, zložljivih in drugih zanimivih koles ter kolesarskih pripomočkov, ki je mimoidoče privabljala z naslovom KOLO = 'KOOL'.

pri kolesarjih najpogostejši prekršek vožnja po kolesarski stezi v nasprotno smer in po območjih, ki niso namenjena kolesarjem, kar pomeni, da so za nesreče velikokrat krivi sami. Danska veleposlanica Anita Hugau ob tem še opozarja, da kolesarji ne smejo pozabiti na čelade, luči in druge pripomočke za večjo varnost, za vse udeležence v prometu pa seveda velja navodilo, naj vestno upoštevajo prometne predpise.

Živahno dogajanje na Bregu

Poleg okrogle mize so Breg popestrile še druge dogodivščine. Tisti, ki so se zadrževali na Čevljarškem mostu, so denimo lahko najprej opazili razstavo zanimivih koles, tako električnih, zložljivih, pa tudi starodavnih in najmodernejših koles, ki smo jo poimenovali »KOLO = 'KOOL'«. Sodeč po nasmejih in zanimanju številnih mimoidočih, smo izbrali pravo ime za razstavo, s katero smo udeleženci spomnili, da ima lahko kolesarjenje različne »kul« oblike in vidike. Obiskovalci, ki so od tam nadaljevali pot proti Trnovemu, so se ob sečišču Brega z Novim trgom srečali s »civitasovci«, ki so na stojnici predstavljali svoje dejavnosti, »reševalcem« nagradnega kolesarskega kviza ali ankete o zapiranju mestnega jedra za avtomobile pa ponudili praktične nagrade CIVITAS ELAN. Na sosednji informacijski točki so na vedenje v prometu opozarjali predstavniki Sveta za preventivo in vzgojo v prometu. Organizacija je tudi, skupaj z združenjem Sezam, pripravila ustvarjalno delavnico za otroke z naslovom Oblikuj svojo čelado, ki je potekala nekaj metrov naprej po promenadi. Na njej so nasmejeni otroci izražali svojo domišljijo in iz dolgočasne bele kolesarske čelade naredili prave umetnine. »O, kako lepe čelade, takšno bi imela tudi jaz,« je dogajanje svoji sogovornici komentirala mimoidoča sprehajalka, medtem ko so otroci starše vlekli za rokav s prošnjo, če se lahko delavnici pridružijo.

S predavanji tujih strokovnjakov o mobilnosti smo v sklopu programa CIVITAS ELAN Odprta akademija izvedli že tri dogodke. Nazadnje smo ob sodelovanju Veleposlaništva Kraljevine Danske in Urbanističnega inštituta RS, v Ljubljano povabili dva danska strokovnjaka, in sicer Steffena Rasmussena, vodjo Odseka za prometno načrtovanje in upravljanje, prometno varnost ter varne poti v šolo v okviru Oddelka za promet mestne občine Kopenhagen, in Troelsa Andersena, predstavnika Mestne občine Federicia in predsednika »Kolesarskega veleposlaništva Danske«. To je celovita mreža zasebnih družb, lokalnih oblasti in nevladnih organizacij, ki skupaj sodelujejo pri promociji Danske kot kolesarske dežele tako na nacionalni kot na mednarodni ravni. »Kolesarsko veleposlaništvo Danske« deluje od januarja 2009, z veseljem pa tudi posredujejo in predstavljajo svoje izkušnje ali mnenja (več informacij na spletnem mestu <http://www.cycling-embassy.dk/>).

V Mestni hiši smo tako 21. maja 2010 izvedli javno delavnico z naslovom *Vzpostavitev kolesarske infrastrukture na jugovzhodnem delu Ljubljane (Prule – Špica – Rudnik)*. Rezultate analize terenskega ogleda jugovzhodnega dela Ljubljane je predstavil Troels Andersen, ki ima 20 let izkušenj z načrtovanjem kolesarskih poti. Andersen in Rasmussen sta se namreč dan prej skupaj s kolesarskim koordiniranjem in drugimi predstavniki mestne uprave ter Urbanističnega inštituta RS podala na ogled jugovzhodnega dela Ljubljane na trasi Prule – Špica – Rudnik – Pot spominov in tovarništva, katere namen je bila praktična preučitev možnosti za izgradnjo kolesarske infrastrukture. Na terenu smo proučevali možnosti kolesarske ureditve vzdolž potoka Veliki Gabljevec, kjer je v izvedbenem prostorskem načrtu kolesarska povezava že predvidena. Ocenjujemo namreč, da bi taka zelena kolesarska povezava novi urbani aglomeraciji, ki je v tem delu nastala v zadnjih 10 letih in se še krepi, ponudila kakovosten in varen kolesarski dostop vse od Rudnika do Prul oz. vstopa v staro mestno jedro. S to povezavo bi največ pridobili šolski otroci in dijaki, ki se vozijo v mestno jedro, saj pot poteka bolj ali manj ločeno od motornega prometa. Z ustrežno navezavo na Pot ter z ureditvijo obeh bregov Ljubljanice med Prulami, Livado in Trnovskim pristanom pa bi pridobili odlično sklenjeno kolesarsko mrežo z možnostjo nadaljnje širitve proti Barju vse do Črne vasi, kjer je Plečnikova cerkev, tam pa bi lahko z izgradnjo brvi ter ureditvijo povezave s Cesto v Gorice na zahodni strani Barja zaključili lep kolesarski krog. Na jugovzhodni strani bi s povezavo na Knezov štradon pridobili tudi varno kolesarsko pot v nakupovalno trgovsko območje. Oba danska gosta sta predlog ocenila za dobrega, vendar je po njunem mnenju precej zahteven. Opozorila sta, da zaradi projektov »zelenih rekreativnih poti« ne smemo pozabiti na osnovne ureditve kolesarskih stez in pasov, ki morajo potekati vzdolž obstoječih cest. Andersen je posebej opozoril še na pomanjkanje stojal, za priklepanje koles. Sodelovanje s tujimi strokovnjaki in izmenjava izkušenj so zelo dobrodošle poteze pri načrtovanju in izboljšanju kolesarske infrastrukture v našem mestu, saj želimo spodbuditi še več meščanov in meščank, da sedejo na kolo in naredijo nekaj dobrega tako zase kot tudi za okolje.

Ekipe Civitas Elan

Foto: arhiv CIVITAS ELAN

Veleposlaništvo Kraljevine Danske in Urbanistični inštitut RS sta v Ljubljano povabila danska strokovnjaka Steffena Rasmussena in Troelsa Andersena, ki sta po ogledu na terenu 21. maja v Mestni hiši izvedla delavnico z naslovom *Vzpostavitev kolesarske infrastrukture na jugovzhodnem delu Ljubljane*.

Foto: Nada Žgank

Na okrogli mizi Kavarna na Bregu: bolj kulturni, bolj varni v prometu so sodelovali podžupan prof. Janez Koželj, danska veleposlanica Anita Hugau, ministrica Majda Širca, prof. dr. Dragan Petrovec, prof. dr. Marko Polič, mag. Aleksander Vrabič in mag. Bojan Žlender, vodila jo je Mojca Mavec, udeležence pa je pozdravil tudi župan Zoran Jankovič.

Foto: Dunja Wedam

Mesec kolesarjenja uspešno širi kolesarski virus po Ljubljani.

Svetlobni eliksir

Nagrajena fotografija Mihe Meleta

Stane Jagodič, akad. slikar in publicist

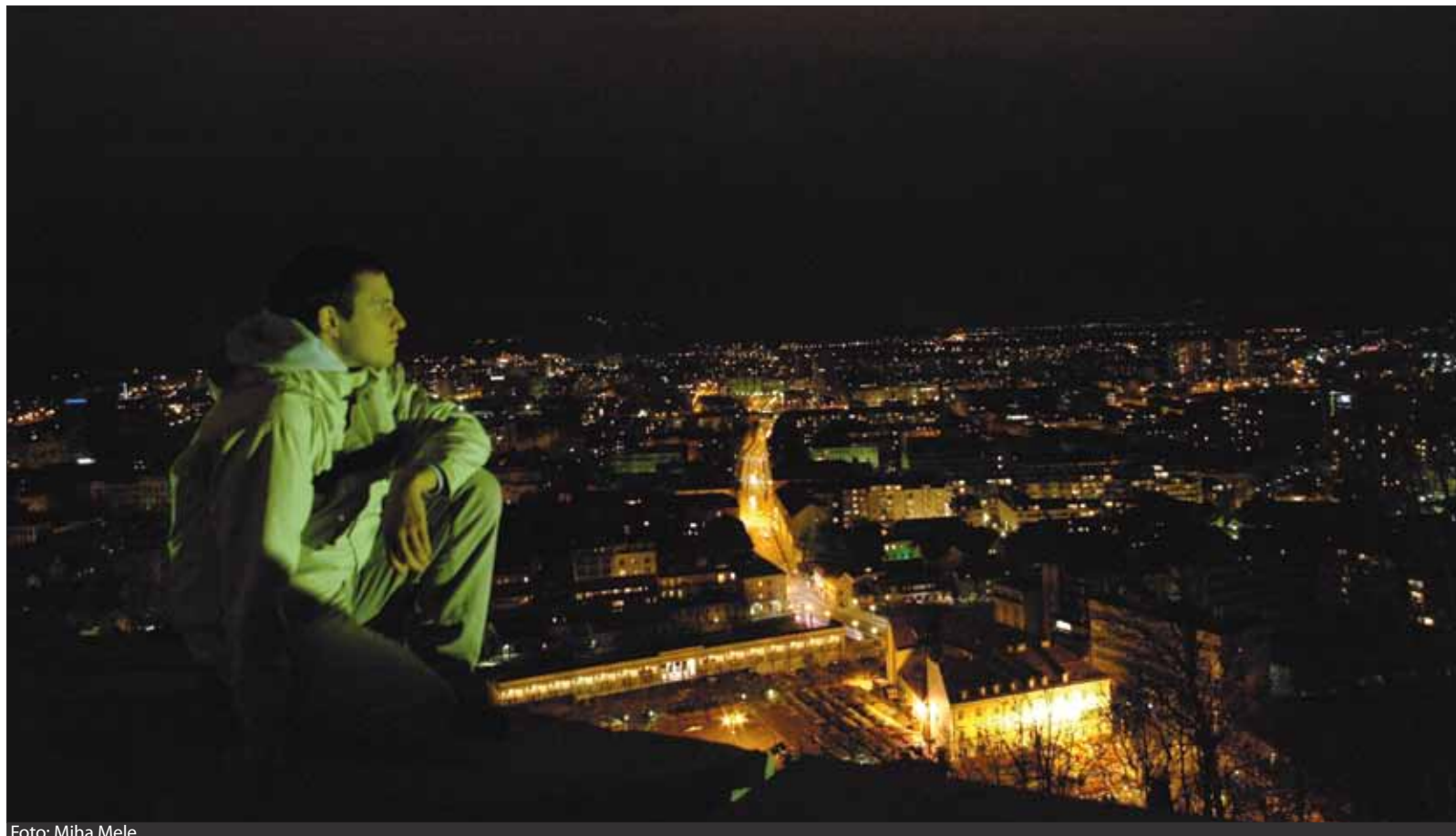

Foto: Miha Mele

Nagrajena fotografija.

Pojav svetlobe, teme in sence lahko pojasni znanstveno raziskovanje fizikalnih zakonitosti, vendar se s filozofskega vidika zadeva zaplete, ker se fantazija lahko sooči z nedojemljivim, nadčutnim bistvom pojava. In tako pride do metafizične metode mišljenja in sklepanja. Igra svetlobe in teme daje bolj ali manj slikovite sence, ki jih zaznavamo samo vidno in ne s preostalimi čutili, kot so tip, vonj, sluh. In prav zaradi tega so naravni in umetni svetlobni pojavi tako skrivnostni, očarljivi. Svetloba in tema se v bistvu dopolnjujeta in hkrati izključujeta, a dajeta življenju slikovita vizualna doživetja, ki homo sapiensa spremljata od rojstva do smrti. Tudi v temperaturnem smislu, kar pogojuje življenje na Zemlji. Vizualne, optične zakonitosti pomenijo temeljno življenjsko danost, fiksiranje biti, v fizičnem in duhovnem smislu ter pri človeku sprožajo pestra čustvena stanja. Pravzaprav so redki ljudje, ki jih ne očara vznemirljiv sončni zahod, prodirajoči žarki skozi sive oblake,

slikovita mavrica, sončni ali lunin mrk s čarobno korono. Tudi noč ima romantično moč, ko na temnem nebu sije srebrna luna, blestijo utripajoče zvezde, planeti in se utrne kakšen osamljen komet. Človek je od nekdaj hrepenel po svetlobi in izumljal nova in nova svetila, ki so od prižganega ognjišča, sveče, petrolejke, plinske svetilke pripeljala do žarnice oziroma električne energije, ki daje individualno in javno razsvetlavo. Tudi umetna svetloba ponuja neskončno paletu estetskih užitkov. Posebni častilci svetlobe, teme in senc so pesniki, slikarji, kiparji, scenografi, arhitekti, filmarji in fotografi. Velik poudarek svetlobi so dajali slovenski impresionisti in slikar Fran Tratnik pri svojih ekspresivnih podobah Slepci (1911), Slepa (1921), na katerih dramatično izrazi hrepenenje po svetlobi. V novjšem obdobju nekateri likovniki izražajo svoje navdušenje nad svetlobo s kinetičnimi objekti in fotografijo. K slednjim spadajo tudi trije udeleženci natečaja:

Franjo Dobnikar, Denis Tekavec in Miha Mele, ki so poslali imenitne nočne posnetke Ljubljane. Med omenjeno trojico najbolj izstopa Miha Mele, ki je prispeval nočno podobo panorame Ljubljane s pogledom z grajske vzpetine. Barvno, kompozicijsko in izpovedno usklajen posnetek predstavlja na obzidju napol klečečega mladeniča v profilu, ki zamišljeno strmi v daljavo, za njim pa se v urbani dolini razprostira razsvetljena mestna veduta, ki v svojem žarenju spominja na zvezdno nebo. Slikovit izraz daje topel utrip svetlobe, ki iz teme izlušči Mestno tržnico, Resljevo cesto in širše svetlikajoče se področje vse tja do Bežigrada, nad katerim kraljuje popolna tema. Mladenič na obzidju je osvetljen s strani grajskega reflektorja in v hladnem

zelenkastem siju ter z zamišljenim, melanholičnim pogledom bdi nad nočno idilo. Ob tej fotografiji se spomnimo na multimedijsko dogajanje *Svetlobna gverila*, ki se prav v teh spomladanskih dneh odvija v Ljubljani in z različnimi posegi v urbani prostor opozarja na pomen svetlobe, v funkcionalnem in estetskem smislu. V zvezi z natečajem je potrebno omeniti tudi tri talentirane avtorice: Ivo Novak, Ajdo Grm in Marjanco Pregl, ki so fotografirale mestne in primestne motive, obsijane s soncem. Pri teh posnetkih zelo izstopa fotografija Ive Novak, ki prikazuje Ljubljanski grad, nad katerim se bohotijo veličastni oblaki in dajejo vtis, kot da so naslikani v akvarelni tehniki. Tudi kompozicija je precej drzna in vredna pohvale.

Nagradni fotonatečaj Moja Ljubljana

Avtor vsakokratnega izbranega posnetka motiva Ljubljane prejme 125 evrov. Fotografije za objavo v naslednji številki pošljite najpozneje do 24. julija na naslov: Mestna občina Ljubljana, glasilo Ljubljana, 1000 Ljubljana na CD-ju ali v fizični obliki ali na e- naslov: glasilo.ljubljana@ljubljana.si.

Tradicionalne prireditve in turistične kmetije na ljubljanskem podeželju

Mag. Maruška Markovčič, Odsek za razvoj podeželja in upravne zadeve

Foto: Dunja Wedam

Vzorno urejena stara kmetija Hlebš daje privlačno podobo podeželskemu zaledju Mestne občine Ljubljana.

Ljubljansko podeželje, povsem nov svet na pragu mesta, nudi meščanom različne možnosti za preživljanje prostega časa. Številne prireditve ponujajo vpogled v delovanje interesnih skupin od konjerejcev, sadjarjev, čebelarjev do društev žena in deklet. Prireditve so zasnovane tako, da obiskovalci dobijo dober vpogled v delovanje društev in kar najbolje spoznajo njihovo dejavnost. Poleg tematskih prireditev se lahko meščani udeležijo tudi številnih pohodov, ki jih društva organizirajo po označenih pohodniških poteh. Poleg različnih dogodkov pa ponuja podeželje tudi možnost spoznavanja lokalne kulinarike na turističnih kmetijah. V Mestni občini Ljubljana trenutno deluje osem turističnih kmetij, od katerih ena ponuja tudi nočitve. Začnite odkrivati podeželje na domačem pragu, presenečeni boste kaj vse vam ponuja.

Prireditve na podeželju Mestne občine Ljubljana v letu 2010

Navajamo vse tradicionalne prireditve na ljubljanskem podeželju, čeprav so nekatere že za nami, saj potekajo vsako leto ob istem času. Tako ste na nekatere povabljeni naslednje leto.

Gibalo življenja na podeželju Mestne občine Ljubljana so številna strokovna društva (na območju Mestne občine Ljubljana jih aktivno deluje 17), ki združujejo enakomisleče člane in podpornike, njihovo delovanje pa je usmerjeno zlasti v izobraževanje. Poleg tega pa nekatere društva vsako leto pripravljajo tudi tradicionalne prireditve, kjer je prikazana dejavnost in delovanje društva, obenem pa tudi različne etnološke posebnosti ljubljanskega podeželja. Sestavni del prireditev so različne razstave pridelkov in izdelkov s podeželja, domače obrti in dejavnosti posameznikov, ki jih spremljajo strokovni komentarji. Posebna pozornost je v sklopu prireditev namenjena pohodom, s katerimi zaživijo označene pohodne poti.

Pohodi

Pohod po Ostrovrharjevi pohodni poti

Čas: zadnja sobota v aprilu, start: Podgrad
Zanimiva srednjeveška tradicija in bogata naravna dediščina spremlja pohodnike na Ostrovrharjevi pohodni poti. Pot je speljana iz doline Besnice mimo dveh srednjeveških gradov do kamnoloma mlinskih kamnov. Spusti se v dolino Besnice, dvigne na Murjevko in zaključi na Turistični kmetiji pri Lazarju. Tu organizatorji zavrtijo čas nazaj in pohodniki se znajdejo v srednjem veku.
Organizator: Kulturno društvo Podgrad;
kontakt: Jure Grilc, e-naslov: jure.grilc@telekom.si, mobi: 041/ 956 831.

Sadjarški pohod

Čas: tretja nedelja v maju, start: Sostro
Pohod je speljan od Sostrega do vasi Češnjica in Zagradišče čez prelaz Pečar v dolino Besnice in nazaj v Sostro.

Organizator: Sadjarško vrtnarsko društvo J. E. Krek Sostro, **kontakt:** Marjan Bitenc, e-naslov: marjan_bitenc@t-2.net, mobi: 041/ 948 217.

Pohod po Ljubljanskem barju

Čas: tretja sobota v maju, start: Sejmišče, Ižanska cesta 303.
Turistično društvo že od 2004 leta organizira pohod po Ljubljanskem barju, ki je bilo pred nedavnim razglašeno za krajinski park. Na pragu našega glavnega mesta lahko udeleženci pohoda spoznajo zelo zanimivo in pestro naravo. Pot je speljana med barjanskimi travniki in njivami mimo različnih naravnih značilnosti tega prostora. Vsako leto organizatorji poskrbijo za predstavitev različnih tem ob poti – od arheološke in etnološke dediščine do različnih vsebin, povezanih z naravno dediščino.
Organizator: Turistično društvo Barje, **kontakt:** Darinka Berdajs, e-naslov: sara.berdajs@gmail.com, spletna stran: www.td-barje.si, mobi: 041/ 286 064.

Borovničev pohod

Čas: 13. junij 2010 – v sklopu 2. Jagodne nedelje na Jančah od 10. do 13. ure, start: središče vasi Podgrad.

Pohodniki se lahko udeležijo organiziranega pohoda po označeni Borovničevi pohodni poti, ki vodi od Podgrada do najvišjega vrha v Mestni občini Ljubljana – Janč (792 nmv) po urejenih gozdnih in vaških poteh. Med potjo bodo letos lahko udeleženci poiskali zaklad, na startu in na Jančah pa bodo organizatorji poskrbeli za okrepitev in topel obrok. Poskrbljeno bo tudi za prevoz na izhodišče v Podgradu.
Organizator: Turistično društvo Besnica – Janče, **kontakt:** Srečko Birk, e-naslov: srecko.birk@siol.net, spletna stran: www.sadnacesta.si, mobi: 041/ 503 964.

Pohod pod Lipoglavom

Čas: 18. september 2010 od 8. do 15. ure, start: Mali Lipoglav
Pohod poteka po gričevnatem območju

Foto: Maruška Markovčič

Eno redkih polj ajde na ljubljanskem podeželju.

JV dela Mestne občine Ljubljana, delno tudi po meji z Občino Grosuplje. Dolžina poti je 14 km, poteka pa po označeni krožni poti in med seboj povezuje šest zaselkov tega območja. Start in cilj pohoda sta na Malem Lipoglavu. Obiskovalci si bodo lahko letos ob koncu pohoda ogledali razstavo izdelkov, ki so jih na delavnicah izdelali člani društva, se posladkali z domačimi dobrotami ter si ogledali razstavo fotografij, ki so nastale v fotodelavnici.

Organizator: Društvo podeželja Lipoglav, kontakt: Zdenka Levičnik, e-naslov: marinka.zitnik@siol.net, mobi: 031/ 563 460.

Tradicionalne prireditve

S konji po Ljubljanskem barju

Čas: četrta sobota v maju, kraj: Sejmišče, Izlanska cesta 303.

Reja konj je razširjena kmetijska panoga na delu Ljubljanskega barja, ki leži v Mestni občini Ljubljana. To tradicijo vsako leto predstavijo v Konjerejskem društvu Barje. Predstavitvi konj in rejcev dodajo vsako leto še zanimive in izvirne dodatne vsebine.

Organizator: Konjerejsko društvo Barje, kontakt: Marjan Trček, e-naslov: marjan.trcek@mail.general.si, mobi: 041/ 602 211

Razstava domačih obrti in jedi

Čas: zadnja nedelja v maju, kraj: Zadrudni dom Zadvor, Cesta II. grupe odredov 43. Na razstavi domače obrti in jedi v Zadvoru si lahko obiskovalci že od 1984. leta ogledajo izdelke domače obrti lokalnih mojstrov in različne tradicionalne pekavske izdelke, ki jih pripravljajo podeželske žene in dekleta. Program popestrijo različna vodenja in predstavitve razstavljenih predmetov ter kulinarčnih dobrot, prav tako pa tudi različne delavnice, kjer si lahko obiskovalci ogledajo pletenje košar, izdelavo cvetja iz papirja in drugih izdelkov domače obrti. Po zaključku razstave lahko razstavljenе kulinarčne dobrote obiskovalci tudi kupijo.

Organizator: Društvo žena in deklet Ljubljana Moste - Polje, kontakt: Jelka Moškrič, e-naslov: jelicica@gmail.com, mobi: 031/ 819 844.

17. Praznik jagod Janče

Čas: Prva in druga ali druga in tretja nedelja v juniju, 6. junij 2010 in 13. junij

2010 od 11. do 19 ure, kraj: Janče Jagodna nedelja tradicionalno poteka dve nedelji zapored v juniju. Datum obeh prireditev organizatorji prilagodijo zrelosti jagod. Obe Jagodni nedelji se odvijata na prireditvenem prostoru na Jančah pred Planinskim domom. Na številnih stojnicah člani Sadne ceste med Javorom in Jančami ponujajo poleg svežih jagod in sladkih dobrot iz jagod še drugo sezonsko sadje in zelenjavo ter najrazličnejše napitke. Dogajanje popestri bogat kulturni program, razstava jagod in domačih dobrot, prav tako pa tudi delavnica, v kateri si lahko otroci sami izdelajo sladko jagodo.

Organizator: Turistično društvo Besnica - Janče, kontakt: Srečko Birk, e-naslov: srecko.birk@siol.net, spletna stran: www.sadnacesta.si, mobi: 041/ 503 964.

56. Posavsko štehvanje

Čas: 12. junij 2010 od 14.30 do 18.30 ure, kraj: Savlje.

Etnološka prireditev, ki prikazuje štehvanje - staro ljudsko fantovsko igro, ki se je v Ziljski dolini na Avstrijskem Koroškem ohranila vse do danes. V tla se zabije lesen drog, na katerega se povezne lesen sodček, obit z leskovim obročem. Fantje jezdiijo mimo na kobilah in zbijajo sodček s posebnimi kiji. Pri nas prirejajo štehvanje poleg Savelj (Posavsko štehvanje) še na Zbilju. Na posavskem štehvanju sodelujejo številna društva, ki poskrbijo za prikaze kulturne dediščine tega območja od stare kmetijske mehanizacije do ljudskih plesov in pesmi. Letos se bo prireditev začela s povorko sodelujočih, sledilo bo tekmovanje štehvocev, dogajanje pa se bo zaključilo s podelitvijo nagrad sodelujočim. Več o posavskem štehvanju na strani 33.

Organizator: Kmečka strojna skupnost Savlje Kleče - Združenje, kontakt: Zvone Milkovič, e-naslov: zvone.milkovic@telemach.com, mobi: 041/ 662 578.

Konjeniški dan

Čas: 30. avgust 2010 od 10. do 16. ure, kraj: Zajčja Dobrava

Pestra konjeniška prireditev, kjer je mogoče na enem mestu videti različne pasme konj, prav tako pa tudi različne spretnosti, v katerih se konji, njihovi jezdec in vozniki tudi pomerijo med seboj - spretnostna vožnja enovpreg konjev slovenske hladnokrvne pasme (SHL), 3. državno prvenstvo v spretnosti vožnji dvovpreg SHL, dresurno jahanje lipicanca (prikaz), tekmovanje v spretnostnem jahanju. Prireditev se

Foto: Maruška Markovčič

Kulinarčne posebnosti vzhodnega dela Mestne občine Ljubljana - kaše in močnate jedi.

zaključiti s podelitvijo pokalov vsem nagrajenim. Celotno dogajanje spremljajo strokovni komentarji, obiskovalci pa si lahko ogledajo tudi različne prikaze starih obrti, povezanih s konji; v letošnjem letu bo prikazano kovanje konja. Med prireditvijo poteka predstavitev sodelujočih društev in prodaja njihovih pridelkov in izdelkov na stojnicah, obiskovalci pa se lahko tudi brezplačno popeljejo s konjsko vprego.

Organizator: Konjeniško društvo Sostro, kontakt: Matjaž Hlebs, e-naslov: matjaz.hlebs@siol.net, mobi: 041/ 379 304.

Ekopraznik v Ljubljani

Čas: 11. september 2010 od 9. do 15. ure, kraj: Pogačarjev trg, Ljubljana - v primeru ovir zaradi gradnje garažne hiše pa na nadomestni lokaciji v bližini ljubljanske Tržnice.

Ekopraznik v Ljubljani je celodnevna promocijsko-izobraževalna prireditev na temo ekološkega kmetijstva, promocije ekoživljenja ter trajnostnega življenjskega sloga. Predstavi se približno 50 ekoloških kmetij iz vse Slovenije. Obiskovalci si bodo letos lahko ogledali razstavo izbranih ekoizdelkov in storitev ter predstavitev različnih društev s področja kmetijstva in varstva okolja iz Mestne občine Ljubljana in vse Slovenije na predvidoma 20 stojnicah. Dogajanje bo popestril bogat strokovni program, različne predstavitve in promocijsko-izobraževalni programi.

Organizator: Inštitut za trajnostni razvoj, kontakt: Ariana-Lucija Tratar-Supan, e-naslov: info@itr.si, tel.: 01/ 439 74 60.

Praznik jeseni 2010

Čas: 19. in 20. september 2010 od 10. do 18. ure, kraj: Zadrudni dom Zadvor, Cesta II. grupe odredov 43.

Obiskovalci si lahko ogledajo razstavo jesenskih pridelkov - poseben poudarek je dan predstavitvi različnih sort jabolk in drugega sadja. Mogoče je prisluhniti strokovnim nasvetom o sadju in vrtninah. Gospa Ana Ogorelec bo letos predstavila različne vrste buč, njihovo uporabo in pomen v prehrani. Dogajanje bo popestril bogat kulturni program, v sklopu katerega se bodo predstavili učenci OŠ Sostro in Vrta Pedenjped Zadvor. Pred prireditvenim prostorom bo potekala tudi tržnica krajevnih pridelkov. **Organizator:** Sadjarsko vrtnarsko društvo J. E. Krek Sostro, kontakt: Marjan Bitenc, e-naslov: marjan_bitenc@t-2.net, mobi: 041/ 948 217.

Jesenska tržnica

Čas: 23. oktober 2010 od 9. do 16. ure, kraj: Sejmišče, Izlanska c. 303.

Osnovna dejavnost je tržnica, na kateri se vsako leto predstavi več krajevnih in drugih ponudnikov svežega sadja in zelenjave, predvsem buč in sladkih dobrot iz buč, prav tako pa tudi ponudniki domače in umetnostne obrti. V sklopu prireditve letos pripravljajo predavanje o uporabi buč, njihovem vzgajanju in konzerviranju, bučno olje bo mogoče poskusiti, obiskovalci pa se bodo lahko posladkali tudi s pečenim kostanjem in bučno juho.

Spretni program: ● od 18. do 21. oktobra 2010 bo v Črni vasi in Lipah potekala prodaja buč po hišah, možni bodo ogledi določenih kmetij, zvrstila pa se bodo tudi predavanja: Buče v prehrani, Bučno olje - uporaba in pomen v prehrani, Halloween - tuji praznik, ki se je uveljavil pri nas; ● 22. oktober 2010 med 11. in 17. uro: razstava buč in kmetijskih pridelkov ter predstavitev osnovnošolskem, vodstvo po razstavi in likovna delavnica za otroke. **Organizator:** Turistično društvo Barje, kontakt: Darinka Berdajs, sara.berdajs@gmail.com, spletna stran: www.td-barje.si, mobi: 041/ 286 064.

Turistične kmetije

Vedno večja je želja po preživljanju kvalitetnega prostega časa zunaj mest, v naravi, kjer je mogoče tudi pojediti dobro in zdravo hrano, zlasti jedi, ki so jih mestni jedilniki pozabili. Vse to ponujajo turistične kmetije. Na območju Mestne občine Ljubljana deluje sedem izletniških turističnih kmetij in ena nastanitvena. Odsek za razvoj podeželja in upravne zadeve (Oddelek za gospodarske dejavnost in promet, Mestna občina Ljubljana) spodbuja razvoj turizma na kmetiji, saj se tako ohranjajo kmetije hkrati pa se oblikuje specifična turistična ponudba na obrobju mesta. Poseben poudarek je v umeščanju tradicionalnih jedi na jedilnike turističnih kmetij. S tem namenom je bila izvedena tudi terenska raziskava mlinarstva in kulinarike, njeni rezultati, pa so zbrani v knjižici *Iz mlina na mizo*. Nekatere turistične kmetije so te jedi že uvrstile v svojo ponudbo. Primarna kmetijska pridelava in današnjem času vedno pogosteje zahteva nadgradnjo v obliki dopolnilnih dejavnosti. Različne vrste predelav, predvsem pa turistična dejavnost na kmetiji, dodajajo vrednost primarnim proizvodom. Turistične kmetije so dobra priložnost za vse, ki želijo svoje pridelke

Foto: Maruška Markovčič

Turistične kmetije same pečejo domač kruh.

in izdelke ponuditi gostu na drugačen način – v obliki kulinaricnih specialitet. Turistična dejavnost na kmetiji nudi družinskim članom, pogosto gre kar za tri generacije, osnovni oziroma dodatni zaslužek ter zagotavlja preživetje kmetije.

Izletniška turistična kmetija

Izletniška kmetija Pr'Špan Jože Kern in Marija Verbič

Naslov: Cesta vstaje 85, 1211 Šmartno pri Ljubljani,
tel.: 01/ 505 30 18.

Odprto: pon. – ned. od 7. do 9. in od 18. ure dalje, torek zaprto;
prostor: 15 sedežev.

Ponudba: suhomesnati narezki, domač kruh, svinjska pečenka, pečene postrvi (ob petkih)
Psi do dobrodošli, vendar ne smejo v gostinske prostore. Potrebno je predhodno naročilo.

Izletniška kmetija Pri Španu Jože Okorn

Naslov: Rašica 13, 1211 Ljubljana – Šmartno, *tel.:* 01/ 561 80 98,
e-naslov: okorn.polona@siol.net.

Odprto: pon. – ned. in prazniki od 8. do 20. ure, četrtek zaprto; *prostor:* 50 sedežev.

Ponudba: kosila, obare, žganci, koline (v sezoni), domač kruh, jabolčni zavitek, potice, krofi
Primerno za: invalide, otroke. Psi do dobrodošli, vendar ne smejo v gostinske prostore

Dodatna ponudba: jabolka, breskve, domač jabolčni sok, žganje, jahanje in vožnja s kočijo
Potrebno je predhodno naročilo, možnost rezervacije za zaključene družbe.

Izletniška kmetija Travnar Slavko in Tatjana Bučar

Naslov: Volavlje 10, 1129 Ljubljana – Zalog, *tel.:* 01/ 366 90 85, 01/ 366 93 38, *mobi:* 041/ 717 385, *e-naslov:* info@kmetijatravnar-bucar.si, spletna stran: www.kmetijatravnar-bucar.si.

Odprto: tor. – pet. od 12. do 22. ure, sob. in ned. 10. do 22. ure, ob ponedeljkih zaprto; *prostor:* 60 sedežev.

Ponudba: koline (pozimi), kosila, narezki, domač jabolčni sok, domač jabolčni kis.

Dodatna ponudba: zadnja nedelja v juniju in prva nedelja v juliju – peka vola, glasbena animacija, jagode, žganje.
Potrebno je predhodno naročilo, možnost rezervacije za zaključene družbe.

Izletniška kmetija pri Jakopcu Ana Dremelj

Naslov: Mali Lipoglav 10, 1293 Šmarje – Sap, *tel.:* 01/ 786 80 72, 01/ 786 80 10

Odprto: pon. – ned. od 7. do 22. ure, sreda zaprto; *prostor:* 90 sedežev.

Ponudba: narezki, kosila, sladice, koline, žganci, zelje, krvavice, kaša, domač kruh, potice, rulade, zavitki, flancati, žganje.

Potrebno je predhodno naročilo, možnost rezervacije za zaključene družbe.

Izletniška kmetija Bernardin Tatjana Mesarič

Naslov: Vnajnjarje 13, 1129 Ljubljana – Zalog, *tel.:* 01/ 367 10 14, *mobi:* 031/ 269 664, *e-naslov:* bernardin@siol.net.

Odprto: pet. – ned. po vnaprejšnji najavi, *prostor:* 60 sedežev.

Ponudba: kosila, zavitki z različnimi sadnimi in zelenjavnimi nadevi, kaše, zelenjavne priloge, jabolčni zavitek, potice, domač kruh in slanički, kostanjeva rulada, likerji, malinovo vino.

Dodatna ponudba: organizacija velikonočnih in adventnih likovnih delavnic, možnost organizacije dostave hrane na dom za skupine do 50 ljudi.

Potrebno je predhodno naročilo, možnost rezervacije za zaključene družbe.

Foto: Dunja Wedam

Gostoljubna turistična kmetija Pri Španu na Rašici.

Turistične kmetija Kamnikar Marija Zajec

Naslov: Mali Vrh pri Prežganju, 1129 Ljubljana – Zalog, *tel.:* 01/ 366 90 23.

Odprto: pet. – ned. po vnaprejšnjem naročilu, *prostor:* 40 sedežev.

Ponudba: kosila, koline, sadne kupe, pecivo, domač kruh, mošt, sadje.
Primerno za otroke, ker so na kmetiji igrala, manjše igrišče za košarko, možnost ogleda malih domačih živali.

Psi so dobrodošli, vendar ne smejo v gostinske prostore.

Potrebno je predhodno naročilo, možnost rezervacije za zaključene družbe.

Ribogojnica in izletniški turizem Marolt – Herman in Fanika Marolt

Naslov: Zgornja Besnica 4b, 1129 Ljubljana – Zalog, *tel.:* 01/ 367 20 23, *mobi:* 041/ 731 236, *e-naslov:* marolt01@moj.net.

Odprto: pon. – ned. od 9. do 21. ure, torek zaprto; *prostor:* 120 sedežev.

Ponudba: sveže, pečene ali prekajene postrvi, kosila, malice, domače slaščice, torte, domač kruh, domač jabolčni sok in kis.

Primerno za invalide in otroke, ker je na kmetiji veliko igrišče in možnost ogleda domačih živali.

Psi do dobrodošli. Možnost rezervacije za zaključene družbe.

Nastanitvena turistična kmetija

Turistična kmetija Pri Lazarju Milan Bizjan

Naslov: Podgrajska c. 9c, 1129 Ljubljana – Zalog, *tel.:* 01/ 528 18 62, *mobi:* 041/ 807 146, *e-naslov:* milan.bizjan@volja.net, *spletna stran:* www.pri-lazarju.si.

Odprto: pet. od 14. do 20. ure, sob. in ned. od 8. do 20. ure, za zaključene družbe po dogovoru; *prostor:* 60 sedežev.

Ponudba: kosila, suhomesnati narezki, ekološko pridelano sadje in izdelki iz sadja, mleko in mlečni izdelki, koline, tradicionalne jedi (kaše, močnate jedi), domač jabolčni sok.

Spalne kapacitete: kategorija 4 jabolka: 4 dvoposteljne sobe in 1 enoposteljna soba, možnost dodatnih ležišč, ena soba dostopna invalidom.

Primerno za invalide in otroke, ki imajo na voljo igrala. Psi so dobrodošli.

Dodatna ponudba: delavnice za otroke in šolske skupine, prostor za piknike, razgledna točka, majhen živalski vrt, izdelki iz žganja, darilni program, izhodišče za sprehode po bližnjih gozdovih.

Potrebno predhodno naročilo, možnost rezervacije za zaključene družbe.

Izletniška turistična kmetija

Gostom nudi tople in hladne jedi in pijače. Izletniške kmetije so večinoma odprte ob petkih, sobotah in nedeljah, za naročene skupine tudi med tednom. Pred prihodom se je potrebno napovedati.

Nastanitvena turistična kmetija

Gostom nudi bivanje na kmetiji s ponudbo hrane ali le najem apartmajev. Gostje lahko izbirajo med nočitvijo z zajtrkom, polpenzionom in polnim penzionom, lahko pa najamejo apartma na kmetiji za 2 do 8 oseb.

Vir: <http://www.turisticknekmetije.si/>

Kontakt

Oddelek za gospodarske dejavnosti in promet MOL

Odsek za razvoj podeželja in upravne zadeve

Zarnikova 3, SI – 1000 Ljubljana

Tel.: +386 (0)1 306 43 01

Faks: +386 (0)1 306 43 03

E-naslov: podezelje@ljubljanasi.si

Spletna stran: <http://www.ljubljana.si/si/zivljenje-v-ljubljani/podezelje/>

Četrtni razgledi

Foto: arhiv ČS Center

Starejši občani ČS Center so bili na strokovno vodenem ogledu Stare Ljubljane. Na sliki pred hišo Lili Novy.

Foto: arhiv ČS Center

Takole so se »luštno imeli« na dnevu sosedov v ČS Center.

Foto: Dunja Wedam

Pogled na Mesarski most, kjer potekajo zaključna dela, z brega Ljubljance.

ČS Center

Učna ura zgodovine Ljubljane in srečevanje z novimi pridobitvami Sprehod po starem mestnem jedru

Meta Verbič

Želja starejših občank in občanov Četrtna skupnosti Center, ki so jo izrekli ob majskem obisku Semeniščne knjižnice, da bi nekoč, v okviru programa komisije za kulturo, organizirali strokovno vodeni ogled starega mestnega jedra, se morda marsikomu zdi skoraj neverjetna. Pa ni. Utemeljili so jo preprosto: »Čeprav v Ljubljani živimo že dolga leta, nekateri od svojega rojstva, vemo zelo malo ali nič, morda smo celo pozabili, kar smo vedeli o zgodovini Ljubljane in posameznih hiš, trgov, ulic in uličic, stisnjenih med Ljubljano in vznožje grajskega hriba. Pa še toliko novega se je zgodilo v zadnjih letih in se še dogaja.« Rečeno - storjeno in v četrtek, 20. junija, smo se zbrali pred Magistratom. Kakšnih 70 nas je bilo. Pričakala pa sta nas dva turistična vodiča in nas v dveh skupinah popeljala na približno dve uri dolg sprehod s poučno vsebino. Učna ura se je začela kar na mestu, kjer smo se zbrali. Stali smo namreč na obeležju, ki spominja na požig protestantskih knjig, pa zanj nismo vedeli. Ko smo se ozrli malo na levo, se nam je pogled ustavil na repliki Robbovega vodnjaka in dobili odgovor, kako je Francesco Robba prišel v Ljubljano in potem izklesal ta prelepi vodnjak treh kranjskih rek. Pokukali smo v Ključavičarsko ulico, katere tlak od novega leta krasi delo kiparja Jakova Brdarja. Tudi tega večina ni vedela. Potem pa počasi po Mestnem in Starem trgu. Na vsakem koraku sledimo pripovedi naše vodičke o treh hišnih vertikalah, tako značilnih prav za vse hiše, med katerimi sta po dve okni, ponekod pa simetrična vertikala kar izgine in podaljšek se brez oken naveže na sosednjo hišo. Menda zato, ker med dvema hišama ni bilo dovolj prostora. Ali to opazimo, ko hitimo mimo? Prav gotovo ne. Našo posebno pozornost je pritegnila hiša, v kateri je živila in ustvarjala Lili Novy. Hiša je znana po tišini, ki je vladala v njej in prav ta tišina je pesnico navdihovala. Že smo bili na Levstikovem trgu z znanim Herkulovim kipom in na drugi strani Karlovške ceste z znamenito Gruberjevo

palačo. Ko smo prečkali Šentjakobski most, nam je pogled ušel na levi breg Ljubljane, kjer potekajo dela za sprehajalno pot. »To bo pa lepo,« je bilo slišati med udeleženci sprehoda. Postanek pred Zoisovo hišo in potem po Križevniški ulici, mimo stare in znamenite gostilne Pod skalco do Mestnega muzeja, ki skriva še marsikatero zgodovinsko resnico. Še trenutek za spomin na čas Ilirskih provinc in že se nam je mudilo naprej. Kam drugam kot na našo in Plečnikovo tržnico, mimo stolnice nazaj do Mestne hiše. Tam nas je v veliki sejni dvorani, kjer svoje odločitve sprejema Mestni svet, pričakal in pozdravil podžupan prof. Janez Koželj, ki je po prvotnem načrtu želel sam prevzeti vlogo vodiča, pa smo ga kar sami razbremenili te obveznosti. Bil je vesel našega zanimanja za zgodovino mesta, pa tudi našega zanimanja za vse, kar se pri urejanju centra Ljubljane dogaja danes. Po dolgih letih spanja, ko se ni nič dogajalo, se danes dogaja veliko. V nadaljevanju nam je podžupan prof. Janez Koželj povedal marsikaj zanimivega v zvezi z urejanjem ulic, trgov, stavb in bregov Ljubljane. Ena izmed zanimivosti, ki jih je poudaril podžupan, je prav gotovo, da so vse obnove in prenove ulic in trgov spodbudile lastnike zanemarjenih hiš, da so se tudi sami lotili obnove fasad. In že se kažejo rezultati. O tem smo se prepričali sami med zgodovinsko učno uro. Vse skupaj ima samo en cilj: Vrniti življenje v center mesta. Novi mostovi in brvi čez Ljubljano pomenijo tudi živ pretok ljudi iz enega dela mesta v drugega, pa čeprav mnogi razmišljajo drugače. Tudi tako, da je vse to nepotrebno.

Luštno smo se imeli – dan sosedov v Četrtni skupnosti Center

Luštno se bomo imeli je bilo geslo letošnjega dneva sosedov v ČS Center. In res je bilo v četrtek, 27. maja, popoldne, na OŠ Toneta Čufarja zelo luštno in pestro. Ob prihodu so nas prijazno pozdravile učenke, nam ponudile jabolka in po stari slovenski šegi košček ajdovega kruha z orehi, v roke pa so nam stisnile majhno presenečenje. Šele pozneje smo ugotovili, da je bilo v ličnem ovitku z logotipom šole skrito sončnično seme z željo, da zasadimo seme zaupanja. Točno ob 15. uri se je v šolski avli v prvem nadstropju začela prireditev. Ampak ne prireditev kar tako. Bila je nekaj novega, svežega. Bila je literarno in ekološko navdihnjena modna revija. Le kako drugače v letu, ko

je Ljubljana svetovna prestolnica knjige. Učencem in učenkam OŠ Toneta Čufarja sta pri izdelavi modnih oblek pomagali prof. Karin Košak z Naravoslovno-tehniške fakultete, Katedre za oblikovanje tekstilij in oblačil, in študentka z omenjene fakultete Emena Salcinovič. Z odlomki iz domače in svetovne mladinske literature je s pomočjo sodobne tehnologije literarni nadih reviji dodala ravnateljica OŠ Toneta Čufarja mag. Tanja Grünfeld. Manjkali niso niti najmlajši manekeni in manekenke iz otroškega vrtca Ledina. Med modno revijo so nas s pesmijo v dobro voljo spravili naši znani sosedje Jerica Mrzel, Lado Leskovar in Jani Kovačič. Nekaj iz bogate zakladnice slovenskih ljudskih plesov pa je predstavila folklorna skupina Mestnega društva gluhih. Potem pa smo se po mili volji pridružili številnim delavnicam in predstavitvam društev in drugih organizacij, ki delujejo v naši četrtni skupnosti, kot so klekljarice, prostovoljke UNICEF-a za tretje življenjsko obdobje, ki so na ogled postavile svoje znamenite punčke iz cunj, spoznali smo sodelovanje Planinskega društva RTV Slovenija in planinskega krožka OŠ Toneta Čufarja, srečali smo se s kralji ljubljanskih ulic, ki se združujejo pod okriljem Društva Kralji ulice, Javni zavod Kinodvor je predstavil program za otroke in mlade Kinobalon in tako dodal kanček filmske vzgoje, dijaki Srednje zdravstvene šole Ljubljana pa so tako kot lani poskrbeli za naše zdravje. Kar precejšen del programa letošnjega dneva sosedov je sovpadel z mednarodnim projektom Sostenuto, ki ga izvaja Zavod Bunker. V okviru tega projekta smo se na dnevu sosedov aktivno vključili v iskanje novih oblik sodelovanja med kulturnimi in izobraževalnimi organizacijami, med civilnimi društvi in posamezniki. V Bunkerju so ta del projekta poimenovali Naš vrt, urbano vrtičkarstvo. Na dnevu sosedov so nam pri tem pomagali Famul Stuart – Šola uporabnih umetnosti z idejami za ozelenitev različnih prostorov, Kud Obrat z vizualno predstavitevjo oziroma fotomontažo gradbišča ob Resljevi, Kotnikovi in Masarykovi ulici, neformalna skupina Pazipark s predstavitevjo predlogov za Pionirski dom, ProstoRož pa z nasveti o zasaditvi na našem urbanem vrtu. In tako tudi z našim sodelovanjem počasi, a zanesljivo raste Kulturna četrt Tabor. Vmes smo klepetali, se spoznavali in se na koncu razšli z zavestjo, da smo spoznali ljudi, s katerimi smo se na naših ulicah morda že srečali, pa smo šli mimo kot popolni neznanci. Morda se je naslednji dan kdo med nami že pozdravil z nekom, ki ga je spoznal na dnevu sosedov na OŠ Toneta Čufarja. Morda sta tudi poklepetala o dobrih in slabih stvareh našega življenja, ne glede na to, kateri generaciji pripadata.

Foto: Dunja Wedam

Tek trojk v okviru 54. Pohoda okoli Ljubljane po Poti ob žici.

Foto: arhiv ČS Bežigrad

Prve sosedске športne igre v soseski BS 3.

Foto: arhiv ČS Posavje

56. posavsko štehvanje bo 12. junija na Selanovi ulici 12, na travniku pred diskontom Metlika.

Kaj bomo počeli v poletnih mesecih?

S knjigo na počitnice – Knjižni žur na Metelkovi:

Čeprav se bodo dijaki zadnjega letnika srednjih šol še potili v šolskih klopih pri opravljanju mature, pa bo v torek, 22. junija, za preostale dijake in učence osnovnih šol, že vse mimo in bodo že uživali v mislih na počitnice. Na počitnice s knjigo! **Zato vas v torek, 22. junija, ob 10. uri, vabimo v Metelkovo mesto na Knjižni žur.** Rdeča nit privedite bo knjiga in njeno poslanstvo med ljudmi in za ljudi. V letu, ko je Ljubljana svetovna prestolnica knjige, bo Knjižni žur priložnost za vse generacije prebivalcev ČS Center, da nam predstavijo svoja pisateljska in pesniška dela. Ni jih malo, ki svoja čustva in življenjske izkušnje prelivajo v literarna dela. Od najmlajših do najstarejših. Zakaj nam jih ne bi predstavili? Temu je namenjen naš Knjižni žur.

Počitniško varstvo 2010: Humanitarno društvo Nikoli sam bo v sodelovanju s ČS Center tudi letos za osnovnošolce organiziralo brezplačno počitniško varstvo v času med **28. junijem in 16. julijem**. Za drugi termin počitniškega varstva ob koncu počitnic, predvidoma med **23. in 30. avgustom**, pa se bodo v društvu odločili glede na interes staršev. Če za predvideni termin ne bo velikega zanimanja, ga bo društvo pripravilo v času jesenskih, krompirjevih počitnic. Počitniško varstvo bo organizirano med **9. in 14. uro**. Tako kot vsako leto bo počitniško varstvo potekalo v prostorih ČS Center na Štefanovi 11. In kaj se bo dogajalo? Ustvarjalne delavnice, družabne igre, sprehodi v Tivoli in gibalne igre na prostem, so samo delček tistega, s čimer si bodo otroci, ki bodo vključeni v počitniško varstvo, popestrili poletne počitnice. S toplim obrokom pa bomo poskrbeli tudi za njihove želodčke. Z vsem potrebnim za prijavo bo društvo starše pravočasno obvestilo.

Sodelovanje Četrtna skupnosti Center s

Turističnim društvom Ljubljana: V poletnih mesecih bo Četrtna skupnost Center nadaljevala sodelovanje tudi s Turističnim društvom Ljubljana pri čistilnih akcijah, prva bo že junija, druga, že tradicionalna, pa bo 4. septembra. Načrtujemo pa še ustvarjalne delavnice s spoznavanjem življenja ob in na reki Ljubljanici za otroške vrte in predavanje o zgodovini Ljubljane in njenih bregov od 5. do 9. razreda osnovnih šol.

ČS Bežigrad

Prve sosedске športne igre v soseski BS 3

Svet ČS Bežigrad

V soseski BS 3 so bila srečanja sosedov v 80. letih prejšnjega stoletja vsakoletna tradicionalna prireditve. Svet Četrtna skupnosti Bežigrad je letos z organizacijo prvih sosedskih športnih iger poskušal obuditi pozabljeno tradicijo. Čas prireditve smo poskušali čim bolj uskladiti z dnevom evropskega dneva sosedov, ker pa so bila lani prenovljena športna igrišča med Puhovo in Trebinjsko ulico, smo prireditve organizirali v športnem duhu. Vremenska napoved za soboto, 29. maja, ni bila najboljša, vendar nas je na dan prireditve presenetilo krasno jutro. V sodelovanju s Četrtnim mladinskim centrom Bežigrad – Mladinc (JZ Mladi zmaji), Dnevni centrom za aktivnosti starejših – Puhova ter ob pomoči prostovoljcev iz soseske smo pripravili prijateljska tekmovanja v nogometu, košarki, balinanju, namiznem tenisu, balinčkanju in rolanju. Zmagovalci tekmovanj so prejeli spominska priznanja. Otroci so se zabavali na delavnicah, ki sta jih pripravila društvo Sezam in ČMC Bežigrad, svojo dejavnost pa je predstavilo tudi društvo tabornikov Rod Bičkova skala. Za starejše smo pripravili preventivne zdravstvene preglede in svetovanja, kar je naletelo na dober odziv krajanov. Upamo, da bodo sosedska druženja v soseski BS 3 spet postala tradicionalna.

ČS Vič

Viški dan sosedov bo 17. junija 2010

Danilo Šarić, predsednik Sveta ČS Vič

Letos bomo že četrtrič organizirali Viški dan sosedov. Ta športno-glasbena prireditve bo v četrtek, 17. junija 2010, na prireditvenem prostoru v Športnem parku Svoboda na Gerbičevi ulici z začetkom ob 17. uri. Organizirali bomo rekreativno tekmovanje v balinanju, turnir v malem nogometu na novem nogometnem igrišču z umetno travo ter teniški turnir naključno izbranih dvojic (champagne turnir). Ragby klub Ljubljana nam bo predstavil njihove veščine in se bomo lahko preizkusili tudi v tem športu. Tako kakor vsako leto bomo tudi

letos prireditve popestrili s prijetno glasbo. Nastopale bodo skupine: LEELOOJAMAIS, APERION in HELL CATS. Prepričani smo, da nam bo tudi letos uspelo pripraviti prijetno in zanimivo prireditve. - Tekmovanje je namenjeno aktivnemu druženju občanov. Vstop je prost, vstopnine ni. Vabljeni vsi! Zaradi vse večjega zanimanja za naša tekmovanja naše občane vabimo, da se nam pridružijo in se prijavijo. Prijavnice dobite na naši spletni strani <http://www.cetrtna-skupnost-vic.si/>.

ČS Posavje

56. posavsko štehvanje pred vrati

Rok Manfreda

V Četrtni skupnosti se vsako pomlad srečamo na dveh tradicionalnih praznikih. Eden je že za nami, drugi pa je pravkar pred vrati. Dogajanje z naslovom *Razgibajmo Ljubljano oz. Dnevi odprtih vrat športnih društev Četrtna skupnosti Posavje* je potekalo od 9. do 18. maja. Na njih so se predstavili in svoja vrata odprli v desetih športnih društvih, vrhunec pa je prireditve doživela zadnji dan, ko smo se vsi zbrali na kopališču Štern na velikem rekreativnem plesu ob živi glasbi in pikniku.

Drugo prireditve pa z nestrpnostjo še pričakujemo. V soboto, 12. junija 2010, ob 16. uri, bo Kmečka strojna skupnost Savlje Kleče – Združenje v sodelovanju s četrtno skupnostjo Posavje organizirala *56. Posavsko štehvanje* v Savljah in Klečah, na Selanovi ulici 12, na travniku pred diskontom Metlika.

Štehvanje je igra, pri kateri neporočeni fantje z železnimi kijami razbijajo lesen sod (bariglo). Sod je narejen iz lesenih dog in povezan s približno 14 leskovimi obroči. Nasajen je na lesen drog (štebeh). Nasadi se ga šele pred začetkom igre. V drog je zvrtna luknja, v katero se vtakne lesen količek, da sod stoji na višini dveh metrov.

Konji, s katerimi se šteha, morajo biti kmečki in neosedlani. Štehovc ne sme sedeti v sedlu, lahko ima le odejo (koc), ki je na konja pripeta s pasom (gurtno). Za štehvanje pa je konj še olupšan z barvnimi trakovi, ki se pripnejo v rep in grivo.

Na tekmovanje se štehovc začne pripravljati nekaj tednov prej, odvisno od izkušenj konja in štehovca. Za dober uspeh na tekmovanju je potrebno, da sta konj in štehovc dobro usklajena. Zato nekateri konji in štehovci potrebujejo veliko več vaje kot drugi. Konj

Četrtni razgledi

Foto: arhiv centra Medin

Direktorica zdravilnega centra Medin v Stegnah Branka Lovrečič s sodelavcem, psihosomatskim terapevtom Branetom Krapežem.

Foto: Dunja Wedam

Draveljski tipski mestni vrtniki najemnike že radostijo s prvimi vrtninami.

Foto: Dunja Wedam

Ciciban se je resno zatopil v eno od knjig Knjižnice pod krošnjami.

mora na zahtevo štehovca pravilno začeti, preiti v galop in se na koncu ustaviti. Pri tem mora biti ubogljiv, da ne ovira drugih tekmovalcev in gledalcev.

Štehovce si za štehanje izbere spremljevalko, dečvo. Oba sta oblečena v gorenjsko narodno nošo. Dečva med štehanjem drži štehovčev klobuk in ga spodbuja.

Štehovce drži v desnici kovano železno palico štehanji ali kij. Dolg je od 40 do 60 centimetrov. Kij ima bunkast ročaj in na koncu zakovano štirioglasto konico. Kij ne sme imeti ostrih robov. Vsi tekmovalci imajo enake kije. Štehanje ocenjuje posebna komisija, ki je sestavljena iz nekdanjih izkušenih štehovcev. Vsak član komisije ocenjuje eno prvine. Ocenjuje se galop konja, moč udarcev, spust štehovca in razbitje obročev, dog ter soda.

Štehanje so naši predniki prenesli iz Zahomca iz Ziljske doline na avstrijskem Koroškem Tradicija štehanja se v Sloveniji ohranja samo v Savljah in Klečah, v Ziljski dolini pa štehanje prireja skoraj vsaka vas.

ČS Šiška

Zdravilni center Medin v Stegnah

Staša Cafuta

»Ali dovolj skrbim za svoje zdravje?«, se že kar nekaj časa sprašujem in verjetno tudi marsikdo izmed vas. Zavedam se – a še vedno premalo, da je zdravje moje največje bogastvo. Njegove vrednosti se ljudje žal povečini zavemo šele, ko ga izgubimo. Kako pa ostati zdrav? Kako se soočiti z različnimi bolezenskimi znaki in delovati preventivno? V tem iskanju sem našla Center Medin, prvi integrativni zdravilni center v Sloveniji, ki ima prostore v Stegnah. Ukvarja se s preventivo in podporo pri zdravljenju številnih bolezni, kot so: alergije, artritis, osteoporoza, sladkorna bolezen, rak, multipla skleroza in druge bolezni. Vodita ga direktorica psihologinja Branka Lovrečič in strokovna direktorica zdravnica Barbara Morovič.

Celostni pregled

V veži Iskrine stolpnice mi je plakat z velikim napisom *Zdravilni center Medin, integrativni center z lastnim razvojem*, potrdil, da sem prišla prav. Zdravnica Barbara Morovič, dr. med., me je odločno posedla na stol in začela jemati anamnezo. Spraševala me je o mojem počutju, težavah, prehranskih

navadah, spanju in skrbi za lastno zdravje. Razen tega, da mi je namenila skrbno izbrana vprašanja in veliko pozornosti, še nisem videla, v čem se razlikuje od klasične zdravnice. Potem pa mi je nadelala slušalke na uho, usmerila svetlobni žarek proti čelu in mi pred oči postavila ekran z izrisano človeško glavo. Začelo se je zanimivo potovanje po anatomiji človeškega telesa, pri čemer je zelo nenavadna naprava analizirala vsak del telesa. Vse je pregledala, za kar vem, da sestavlja moje telo, in primerjala s povprečnimi vrednostmi zdravega organizma, ki jih ima zapisane v tej napravi. Tam, kjer sem popolnoma zdrava, je zasijal rumen petkotnik, pri težavah rdeč trikotnik, če pa bi imela resno motnjo, bi se lahko pokazal tudi črn štirikotnik, kot opozorilo, da je temu delu telesa potrebno posvetiti posebno pozornost. To je bilo popotovanje po biopolju mojega telesa, ki sem ga ob tem pregledu šele zares začela spoznavati.

Biopolje

Biopolje je sprejet izraz tudi v Zakonu o zdravilstvu in z njim povezujemo znanost in zdravilstvo. Slednje namreč največkrat dela z bioenergijami in subtilnimi vplivi na telo. Inštitut Bion pa v družini svetovnih znanstvenikov skuša raziskovalno potrditi in izmeriti obstoj teh subtilnih učinkov in pojavov. Obstoj usklajenega, finega notranjega energijskega nihanja organov in telesa kot celote je poimenovan biopolje. Prek biopolja torej deluje fantastičen pregled mojega telesa z opozorilnimi znaki, ki sem mu sledila s slušalkami na ušesih. Brez medicinskega znanja zdravnice mi ne bi bilo nič jasno, kaj gledava in kje so moji zdravstveni problemi. Zdravnica me je nato presedla še na drug stol. Tam mi je – spet prek biopolja, z bioresonanco, torej nihanjem ali vibriranjem energije iz naprave, prek mojega subtilnega osebnega vibriranja, preverila še alergične reakcije na različne snovi, od hrane do cvetnega prahu.

Psihosomatika - vpliv medsebojnih odnosov in čustev na zdravje

Zdravnica je ugotovila, da je izvor mojih želodčnih težav prenapeto in preveč stresno delo. Sklep je preprost. Potrebujem bolj zdrav ritem dela in sprostitveno metodo, da odpravim škodljive posledice stresa. S tem se v centru ukvarja psihosomatski terapevt Brane Krapež, ki svoje delo takole razlaga: »Stres je lahko posledica nenadnih dogodkov (ločitev, izguba službe, smrt v družini ...) ali pa se nabira skozi daljši čas, zaradi zaskrbljenosti, zamer, strahov, občutkov krivde, napornega in odgovornega dela. Organizem lahko te obremenitve nekaj časa prenaša, vendar ko je mera polna, na tak ali drugačen način

odpove. Dolgoletne nerešene težave v odnosih, ki so za posameznika pomembni, botrujejo številnim zdravstvenim težavam, marsikdaj so celo glavni vzrok bolezni. Zato skupaj z uporabnikom storitev raziščemo življenjske okoliščine pred boleznijo in težave v odnosih, vključno z odnosom do sebe. Na osnovi teh spoznanj nudimo ustrezne usmeritve in psihološko podporo za zdravljenje. Ta podpora olajša zdravljenje, ne glede na vrsto nadaljnjih terapij.«

Za prvi obisk sem imela ogromno novih informacij in sem si rekla, da bom prišla k njemu prihodnjic. Psihosomatski terapevt je rekel, da lahko na skupni pogovor povabim tudi svojca, da bi mi pomagal k še hitrejši okrepitvi, pri teže obolelih pa svojec lahko pomaga k ozdravitvi. Predvsem mi je zabičal, pa je pomembno, da oboleli razvije dejaven odnos do svojih zdravstvenih težav in sodeluje pri iskanju načinov, kako razrešiti svoje notranje konflikte ter spremeniti škodljiv življenjski slog. V takih primerih je ozdravitev tako rekoč zagotovljena.

Nagrajena inovativnost

Počasi sem začela razumeti, zakaj je Medin integrativni center. Upoštevalo medicino, pristopajo celostno k človeku in uporabljajo zdravilska znanja, ki so bila že dovolj preverjena po svetu. Uporabljajo tudi produkt lastnih znanstvenih raziskav, imenuje se infopatske kapljice, ki temeljijo na biopolju in delujejo nekemijsko, samo s subtilno zdravilno informacijo ali s prefinjenim nihanjem pomagajo organizmu vzpostaviti zdravo ravnovesje. Sliši se kot farmacija prihodnosti – zdravila brez kemije in stranskih učinkov. »Za uvedbo infopatije v Zdravilni center Medin nam je Gospodarska zbornica Ljubljanske regije v mesecu maju podelila srebrno priznanje za inovativnost«, je ponosna direktorica Centra Branka Lovrečič.

Namen Zdravilnega centra Medin je dopolniti konvencionalno zdravljenje, kadar smo bolni, s postopki, ki so tudi znanstveno utemeljeni, a jih uradna medicina ne izvaja. Poudarjajo, da medicinskega zdravljenja ne morejo nadomestiti, ker ima vsaka oblika zdravljenja svoje mesto in nalogo. »Prav zato vse bolnike opozarjamo, naj rednega zdravljenja, ki ga predpiše lečeči zdravnik, v ničemer ne spreminjajo,« poudarja zdravnica Barbara Morovič, dr. med., strokovna direktorica zdravilnega centra.

Zelo zanimiva izkušnja, res nekaj novega. Veliko časa so mi posvetili, česar v zdravstvu nisem vajena. Zdaj zbiram voljo in samodisciplino, da se bom začela ravnati po vseh nasvetih in priporočilih, ki sem jih bila deležna.

Več informacij: 059/091 070; 051 377 388, www.zcmedin.si, info@zcmedin.si

Foto: arhiv ČS Moste

Kulturno in družabno bogat praznični 25. maj v ČS Moste.

Foto: Dunja Wedam

Stadion v Stožicah ob zaključevanju gradbenih del.

Foto: Dunja Wedam

Gradnja zadrževalnega bazena v okviru nadgradnje hidravličnega delovanja kanalizacijskega sistema na Stolpniški ulici.

ČS Moste

Upor, revolucija in španske stopnice

Darja Gogala

Seveda se je zgodilo v Četrtni skupnosti Moste, tam, kjer sonce vzhaja, obenem pa tam, kjer vedno nekaj sitnarijo, hočejo in zahtevajo – poleg količkov, pokošene trave, urejenih grmovnic, še najmanj, da se odseli zbiralnica in odpad Pod ježami, odpravi zanemarjena površina med Zaloško in Toplarniško ... In je bila revolucija in je bil upor v torek, 25. maja 2010, na dan mladosti popoldne na evropskem dnevu sosedov v Mostah pred Španskimi borci. Revolucijo je povzročil Jani Kovačič (potem ko se je nekajkrat nagaral kot Zamorc), večkrat, ko jo je zapel, bolj je bil hrupav. Upor na celi črti pa je začel del ŽPZ Kombinata, ki je imel javno vajo isto tam, s Hej brigadami in Jutri gremo v napad in grad gori in grof beži in bandiera ti rossa in tukaj ni pasaran ...

Se je skušalo to zatreti, saj je Policijska postaja Moste poslala motorista, kolesarko, vodji policijskega okoliša, policijskega psa in avto. Nič ni pomagalo. Gasilci iz Štepanškega naselja so na kraj pridrveli z vso svojo opremo, vključno z barikadami (mizami in klopni), s cevmi in vodo (kar bi lahko zoper revolucionarne upornike uporabili kot vodni top), dvoji taborniki (Črni mravi in Zmajev rod) so postavili kar dva ogromna šotora za operativni štab, SŠGT je imel metalca ognja (sicer samo za palačinke), KUD Mladost pa tudi (za čevapčiče in sarmice), DSO Moste – Polje in DSO Fužine pa bojevnik na oklepni vozičkah in s kovinskimi (tudi lesenimi) pripomočki za bojno taktično gibanje, ki so jih bočno čuvali soborci iz Društva invalidov Moste.

V rezervi, za primer potrebe, so se urili in čakali na povelja člani treh društev upokojencev Moste, Kodeljevo in Nove Fužine, ki jim je poveljeval Inicijativni odbor za druženje starejših občanov s KID Lastovko, Papilotom, Skalo in knjižnico Jožeta Mazovca na čelu ob podpori vodstva proletariata Zavoda EN KNP in desantne čete Planinskega društva Drago Bregar. Svetovalnica Fužine s programoma Cona in Korak je svetovala, da se bo upor z revolucijo zatrl le, če se ujame predsednico Most, gospo Stanko Ferenčak Marin, za katero je več kot petsto krajevni obveščevalcev potrdilo, da ima ta v Mostah že 17-letni mandat in naj se ne naseda tuji propagandi, ki trdi, da le devet celih petletni mandat.

Ampak Stanka je bila divja in neukrotljiva in neulovljiva. Le Slovenska vojska (z desetimi kuliji in nekaj emblemi »Pridruži se SLO vojski«) se ji je enkrat malce približala, kaj več pa ne. Pa enkrat bojna mladež, ki je delovala pod

krinko folklorne skupine Osnovne šole Vide Pregarc, ki pa se je dala od predsednice podkupiti s čokoladicami Lumpi in se je pregonu revolucije takoj nato odpovedala in prestopila v uporniške vrste, ker ni hotela ubogati staršev in iti domov. Vse več in več ljudi je bilo, ki so nosili rumene majice z geslom upora: ČS Moste, tam, kjer sonce vzhaja ... in ki je korakalo (s plesnim bojnim korakom) za predsednico Stanko-ognjevito in bojevito, ki ji je bil med revolucijo in uporom podeljen trajni naziv generalice še za naslednji 17-letni mandat.

Kako le so si vsi naštetih predstavljali, da jo bodo ujeli in zatrli uporniško gibanje sredi pušk in bajonetov, sredi mrkih straž, ko se čuje le odmev korakov, če pa je dobila pomoč iz sosednje Četrtna skupnosti Golovec, katere Svet je imel pred tem tajno 30. redno sejo na skrivni lokaciji za picerijo Ena figa brez olive, kar je čista resnica, saj je šele picerija Pinki Stankinim upornikom na osvobojeno ozemlje (beri parkirišče, ki je bilo že pred revolucijo osvobojeno pod vodstvom predsednika Golovca in koordinatorke Most, ki sta tam ob šestih zjutraj kadila in čakala na Stankinega Borisa, da pripelje ograje) pred Španske borce prek določenih javk mimo zavarovanih plank (ki so jih čuvali Vito, Endis, Mišo in Vlado in številne lepe punce) poslala pic in omak in pomak, da se je upornike (ker so bile nekatere pikantne) še bolj razvnelo. Potem je šele Laško in Union in Janževac in ta črno s cvičkom teklo v potokih. Celo državni poslanec, gospod Colarič, je prišel, ampak se je usedel na eno od barikad, točno v tajno gnezdo celotne zadeve – med koordinatorke ČS Moste, Stankine desne in leve roke, ampak je potem kar kmalu odšel v Državni zbor določat sredinsko črto ali kaj že. Pred deseto zvečer so gasilci iz Štepanškega obupali in rekli, da se zatiranja upora ne gredo več in so vse pobrali, ker so morali vrniti avto za prevoz barikad KPL-ju. In so z istim izgovorom odnehali tudi taborniki. Že kako uro pred tem so odšla tudi vsa oklepna vozila v oba DSO-ja ... večerjat pa spat!

Ob enajstih zvečer je bilo z revolucijo in uporom konec. Stanka je obnemogla in z zelo bolečimi nogami obsedela na Španskih stopnicah v Mostah (in ne na podobnih v Rimu) med Janijem Kovačičem, ki je bil tudi čisto hin kot Zamorc, in Iztokom Kovačem, direktorjem, ki mu je ostal samo še en knap. Nobena šipa ni bila razbita na MOL-ovem objektu kulture, nobena granitna kocka ni bila izruvana (ker so že itak izruvane in razmajane in za hojo in vožnjo nevarne v okoliših Trznice Moste), nobenih smeti ni bilo videti, ki jih nismo tam videli že včeraj in predlanskim, nobeno drevo ni bilo nestrokovno skrajšano, ker veje neoskrbovano skoraj segajo že do tal in na ta način preprečujejo pregrevanje okoliša ...

Zato so Moste najlepši predel najlepšega mesta na svetu, ker je nesporno zagotovljeno, da bo tudi jutri sonce nepreklicno vzhalo na vzhodu. Med revolucionarji in uporniki seveda zdaj ni jasno, ali je bil prej upor ali

revolucija, ker bi se srčno radi sporazumeli, kdo naj 2011 priredi obletnico dogodka – saj odgovornost veterani 7-urne revolucije in upora 25. maja 2010 najlepšega predela najlepšega mesta v veselju prevzemajo, ampak stroškov noče prevzeti nihče.

Glasila Odmevi Ljubljane

Vesna Trobec

Če vas zagradi nostalgija po letih prejšnjega stoletja, so zdaj *Odmevi Ljubljane* pravi naslov za iskanje spominov. Podobe iz preteklosti so dosegljive le z enim klikom.

Mestna knjižnica Ljubljana je v okviru projekta digitalizacije občinskih glasil sodelovala z Mestno občino Ljubljana kot nosilko avtorskih pravic iz nasledstva petih nekdanjih ljubljanskih občin. Z digitalizacijo glasil smo tako izboljšali dostop do teh virov in poskrbeli za ohranitev naslednjih glasil: ● *Zbor občanov*: glasilo SZDL Ljubljana-Bežigrad, ● *Dogovori*: glasilo SZDL Ljubljana-Center, ● *Naša skupnost*: glasilo občinske skupščine Ljubljana Moste-Polje, ● *Javna tribuna*: glasilo občine Ljubljana-Šiška, ● *Naša komuna*: glasilo občine Ljubljana Vič-Rudnik.

V glasilih petih nekdanjih ljubljanskih občin lahko iščete zanimivosti o delovanju družbenopolitičnih organizacij, volitvah, kulturnih prireditvah, športnih in rekreacijskih dogodkih, člankih o krajevni zgodovini in še veliko več. Več kot 30-letno obdobje izhajanja ljubljanskih glasil (med letoma 1960 in 1994) predstavlja in odkriva pomembno delovanje na ravni lokalne samouprave. Preteklost ljubljanskih ulic in življenje ljudi je zbrano v aktualne novice iz takratnih krajevnih skupnosti.

Časopisi ljubljanskih občin so dostopni na spletni strani Mestne knjižnice Ljubljana (www.mklj.si) in na portalu *Digitalne knjižnice Slovenije* (www.dlib.si), ki v vaš dom, na delovno mesto, univerzo ali šolo prinaša pisne kulturne zaklade Slovenije, ki jih hranijo NUK in druge slovenske knjižnice.

Veliko zanimivosti ob branju in odkrivanju sledov takratnega časa v sedanjih priložnostih! In prijetno branje!

Ljubljanske novice

Junij 2010 v Ljubljani

je največja kulturna prireditev na prostem v središču mesta, na kateri bo od 11. junija do 27. junija najširšemu občinstvu brezplačno dostopna vrhunska kulturna produkcija, skupaj kar 55 predstav. Poudarek programa je balet, sodobni ples, plesno gledališče. *Junij v Ljubljani* je na dopoldanskih predstavah za otroke, popoldanskih predstavah za široko občinstvo in na vrhunskih umetniških uprizoritvah ob večernih lani obiskalo več kot 100.000 obiskovalcev. Izbor programa letošnje prireditve *Junij 2010 v Ljubljani* sta pripravila Oddelek za kulturo Mestne uprave Mestne občine Ljubljana in javni zavod Turizem Ljubljana, ki sta oblikovala program brezplačnih prireditev z velikim poudarkom na umetniški kvaliteti izbranih dogodkov, ki naj bi zadovoljili okus najširšega občinstva, ter glasbenih, plesnih in gledaliških poznavalcev in predvsem ponudil kvaliteten program, namenjen najmlajšim obiskovalcem prireditev v dopoldanskem času. Letošnji program je izrazito spektakularen, saj si bomo lahko na odru Prešernovega trga ogledali številne uspešnice. Glavna kvaliteta in privlačnost letošnjega programa je raznovrstnost žanrov in izvajalcev.

Program se prepleta s projektom *Ljubljana – svetovna prestolnica knjige 2010*. Da je vsaka ljubezen pesem, nas bodo pred večernimi prireditvami na Prešernovem trgu med 11. in 27. junijem prepričevali vrhunski slovenski pesniki in pesnice z branjem svoje poezije. Večerna branja smo pripravili v sodelovanju z Društvom slovenskih pisateljev. Vsaka ljubezen je pesem je zbirka najlepših slovenskih ljubezenskih pesmi po izboru slovenskih pesnikov.

V okviru prireditve Junij 2010 v Ljubljani na Prešernovem trgu se bodo predstavili:

- SNG Opera in balet Ljubljana – Gala koncert baletnih zvezd,
- SNG Opera in balet Ljubljana – Labodje jezero, Ideal romantičnega baleta, tokrat po Prešernu,
- SNG Opera in balet Ljubljana – Urbanobalet, Ciklus Mladi koreografi,
- Opera in balet SNG Maribor – Mikis Theodorakis: Grk Zorba,
- Mestno gledališče ljubljansko – Kabaret,
- Mestno gledališče ljubljansko – Oslji,
- Slovensko mladinsko gledališče – Josip Vandot / Draga Potočnjak, Olga Grad: Kekec,
- Zavod EN-KNAP – Pozor hud Ples!,
- Jazz klub Gajo – Braco Doblekar Big Band DOM & Nina Strnad,
- Jani Kovačič & Kar Češ Brass Bend – Dizel Slavček in Godba na dihalo,
- Orkester Slovenske vojske,
- Lutkovno gledališče Ljubljana – Peter Nos je še vedno vsemu kos,
- Lutkovno gledališče Ljubljana – Vžigalnik,
- Gledališče Glej – O začarani skledi in žlici.

Razpis za mestne štipendije po sprejemu novega Odloka o štipendiranju

Praksa štipendiranja nadarjenih je pokazala, da je potrebno to področje podrobneje urediti. Na odločitev je vplival tudi sprejem Zakona o štipendiranju (2007). Predlagani Odlok o štipendiranju bo tako natančneje urejal postopke za pridobitev štipendije, pravice in obveznosti štipendistov med izobraževanjem ter zlasti opredelil merila za dodeljevanje štipendij in nove višine štipendij za različne stopnje izobraževanja.

Veljavni Pravilnik o štipendiranju MOL ureja višino štipendij za nadarjene tako, da je enak znesek štipendije za študij v Sloveniji ne glede na stopnjo izobraževanja (enak znesek tako za dijake kot za študente). Dejstvo je, da se stroški izobraževanja razlikujejo, zlasti pa je analiza pokazala, da so mestne štipendije tako sedanje kot predlagane, višje v primerjavi z Zoisovimi štipendijami za dijake.

Po predlogu Odloka bodo dijaške štipendije še vedno višje od primerljivih Zoisovih štipendij, del tako prerazporejenih razpoložljivih sredstev pa bomo usmerili za podiplomski študij in študij v tujini, kjer nastajajo bistveno višji stroški, ter v večje število razpisanih štipendij za nadarjene dijake. Leta 2006 smo razpisali 8 dijaških štipendij, v lanskem letu 12, za letos ocenjujemo, da bomo po novem razpisali že 18 štipendij za dijake. Vsi, ki imajo že sklenjene pogodbe, bodo do izteka pogodb ohranili enake zneske štipendij, kot jih imajo doslej.

Štipendija – najboljša investicija! Javni poziv za sofinanciranje kadrovske štipendij delodajalcem iz osrednjeslovenske regije

Regionalna razvojna agencija Ljubljanske urbane regije (RRA LUR) je objavila javni poziv delodajalcem za vključitev v program posrednih kadrovske štipendij v okviru Regijske štipendijske sheme Ljubljanske urbane regije. RRA LUR z Regijsko štipendijsko shemo podjetjem v regiji omogoča, da pridobijo sredstva za sofinanciranje kadrovske štipendij svojih bodočih zaposlenih.

Javni poziv k oddaji vlog za izbor delodajalcev v Regijsko štipendijsko shemo Ljubljanske urbane regije za šolsko/študijsko leto 2010/2011 je objavljen na spletni strani RRA LUR <http://www.rralur.si/> oz. podstrani <http://www.rralur.si/projekti/stipendije/>. Rok za oddajo vlog je 24. 6. 2010. Operacija je deloma sofinancirana iz Evropskega socialnega sklada.

Bi želeli nastopiti na odru Festivala Ljubljana? Prijavite se na avdicijo!

Bliži se avdicija, na kateri bo Festival Ljubljana izbral 25 žensk in 25 moških, starih med 20 in 65 let, ki bodo nastopili kot statisti na operni predstavi Richarda Straussa *Žena brez sence*. Predstava bo na sporedu v okviru letošnjega 58. ljubljanskega poletnega festivala, ob gostovanju Mariinskega gledališča iz Sankt Peterburga, ki ga bo bodil Valerij Gergijev.

Avdicija bo potekala **14. junija, od 11. ure dalje v Viteški dvorani Križank**. Z izbranimi kandidati bo Festival Ljubljana sklenil dogovor o sodelovanju, ki nastopajoče zavezuje, da se udeležijo generalke 10. avgusta ter predstav 11. in 12. avgusta, Festival Ljubljana pa jim bo podaril vstopnico za ogled drugega večera operne predstave. Zainteresirane prosijo, da se pisno prijavite **do 11. junija** na naslov: Festival Ljubljana, Trg francoske revolucije 1, 1000 Ljubljana ali na e-naslov vesna.ovcack@ljubljanafestival.si.

Evrovizijski uspeh Eve-Nine Kozmus

Darja Korez Korenčan

Evrovizijska popevka je spektakel tiste vrste, o katerem govori vsa Evropa in odmeva v vseh medijih, v senci tega dogodka pa poteka vsako leto evrovizijsko tekmovanje mladih glasbenikov, o katerem komajda kaj vemo, čeprav se za njim skrivajo izjemni talenti ter ure in ure vaj. Evropska zveza radijskih in televizijskih postaj vsako leto pošlje na to tekmovanje glasbenike po izboru žirij, ki jih oblikujejo v posamezni državi, vsa leta sodeluje tudi Slovenija. Doslej smo imeli kar nekaj uspešnih mladih glasbenikov, saj je med njimi nekaterim uspelo priti celo v finale. To so bili harmonikar Borut Zagoranski, violončelista Karmen Pečar in saksofonist Jan Gričar, letos pa se je prvič v zgodovini tovrstnega tekmovanja zgodilo, da je težko dosegljiva zmaga pripadla Slovenki – šestnajstletni flavtistki Evi-Nini Kozmus, dijakinji Konservatorija za glasbo in balet, kot se zdaj imenuje Srednja glasbena in baletna šola v Ljubljani, obiskuje pa tudi I. gimnazijo v Celju.

Kozmusova že od svojega enajstega leta dobiva nagrade na mednarodnih tekmovanjih, kot solistka je sodelovala z vrsto orkestrrov, med drugim s Simfoničnim orkestrom RTV Slovenija, leta 2008 je bila članica evropskega mladinskega simfoničnega orkestra, nastopila je tudi kot solistka v okviru različnih glasbenih ciklov. Na državnih tekmovanjih TEMSIG je osvojila več prvih nagrad, letos marca je prejela prvo nagrado z zlato plaketo, posebno nagrado za izvedbo skladbe slovenskega skladatelja, Slovenska filharmonija ji je podelila nastop s filharmoničnim orkestrom v letu 2011, RTV Slovenija pa snemanje videospota. Redno se tudi udeležuje mojstrskih tečajev in poletnih šol pri različnih slovenskih in tujih pedagogih, med drugim je bila na poletnih akademijah in seminarjih v Bregenzu, Rimu in Parizu. Njena mentorica je Milena Lipovšek, ki je seveda ponosna na svojo dijakinjo in ji bo pomagala izpeljati poslovljni koncert 16. junija zvečer v Slovenski filharmoniji.

Pot do zmage je seveda bila vse prej kot lahka, saj je morala Eva najprej skozi strogo sito domače žirije konec leta 2009, kjer so jo na podlagi razpisa v studiu 14 Radia Slovenija izbrali izmed petnajstih tekmovalcev v starosti do devetnajst let. Žirijo so sestavljali: predsednik Tomaž Lorenz, Stanko Arnold, Slavko Goričar in Meira Smailović. Nato jo je čakalo naporno tekmovanje na Dunaju, kjer je bil polfinale 8. in 9. maja na avstrijskem radiu (ORF), 14. maja pa je potekal slavnostni finale na mestnem trgu na Dunaju, ko so s tem dogodkom odprli tudi Dunajsko slavnostne tedne. Žiriji je predsedoval madžarski skladatelj in dirigent Peter Eotvos, Kozmusova je izvajala Koncert za flavto Jacqquesa Iberta. V finalu mladih glasbenikov, starih od trinajst do devetnajst let, je nastopilo sedem izvajalcev pred večstočlavinim občinstvom, tekmovanje so prenašale številne evropske televizijske in radijske postaje, kar je bil svojevrsten izziv za vse nastopajoče.

Eva-Nina Kozmus zmage ni pričakovala, zato

je bila ob razglasitvi vidno presenečena: »Že to, da sem prišla v finale, je zame pomenilo dosežen cilj. Na zadnji večer sem šla tako na oder bolj za zabavo, za užitek, ki ga imam ob igranju, pretirane treme nisem imela. Najpomembnejše se mi zdi, da igraš zase, obenem pa skušaš povedati neko zgodbo, pripraviti ljudi, da čutijo s tabo, ko igraš. Brez tega ni glasbe.«

Ta evrovizijska zmaga pomeni seveda denarno nagrado in odprto pot na študij v tujino po lastnem izboru. Tako jo zdaj čakajo še zahtevni sprejemni izpiti, namerava se jih udeležiti na akademijah v Nemčiji in Franciji. Verjamemo, da ji bo uspelo priti k takšnemu profesorju, ki bo znal dobro nadaljevati delo njene dosedanje mentorice ter slediti izjemnemu talentu naše flavtistke, ki je prava kulturna ambasadorica Slovenije.

Ne na prvo žogo! Gledališki festival Prelet letos v duhu svetovnega nogometnega prvenstva

Festival Prelet (od 26. 5. do 31. 5. 2010) pripravlja Slovensko mladinsko gledališče, ki ob koncu sezone poleg svojih predstav predstavlja tudi gledališča, s katerimi sodeluje. Letos so povabili predstavi *Moje srce bije zanjo* v režiji Boruta Šeparovića iz Zagreba in *Eksplozija spomina 5* v režiji Eduarda Milerja iz Cetinja. Predstavo *Moje srce bije zanjo* si je ogledala tudi plesalka, koreografinja in letošnja Prešernova nagrajenka Mateja Rebolj: »Te dni se na naših televizijah vrti reklama, ki povezuje nogomet in ženske. 'Kaj družji ženske in nogomet?' nas nagovarja reklama. In odgovor? Popusti pri nakupovanju v času bližajoče se nogometne evforije. Kakor da se ženske čisto nič ne spoznamo na šport in se mu lahko približamo le z novimi visokimi petkami po nižji ceni. Večraj sem si v SMG ogledala predstavo *Moje srce bije zanjo* Boruta Šeparovića. Pred nami se je odvijala nogometna tekma v realnem času, če se lahko izrazim športno, s podaljškji, ki pa so za celoto bistvenega pomena.

Gledamo legendarno tekmo med Hrvaško in Anglijo, 'podaljški' in nadgradnja predstave pa so pretresljive izpovedi ženske na robu eksistence, ki brez kančaka patosa pripovedujejo svoje življenjske zgodbe. To so pretresljive zgodbe in krute usode; od brezposelnosti do boleče izgube osnovnih življenjskih potrebščin in dostojanstva, ki govorijo o grobem kapitalizmu, o socialni neobčutljivosti politike in še vedno tudi o neenakopravnosti spolov. V prvem delu predstave mlade, privlačne plesalke v dobro strukturiranem plesu z enostavnimi gibi oponašajo nogometno igro. Odlično stremenirane plesalke v dresih hrvaške nogometne reprezentance skušajo tudi s pomočjo zvočnega posnetka prenosu realne tekme pri občinstvu vzbuditi evforijo, ki vlada na nogometni tekmi. Fenomen nogometa sprošča intenzivna čustva in poudarja, kako lahko šport v najširšem smislu združi ljudi: vsi za isto stvar, na isti strani do konca.

V drugem delu na odru stojijo ženske, ki imajo pogum, da javno povejo svojo tragično zgodbo in izpovejo jezo do vseh tistih, ki so državo pripeljali v trenutni

Foto: arhiv SNG Maribor

V Juniju 2010 bo na Prešernovem trgu brezplačno na ogled tudi predstava Grka Zorbe v izvedbi SNG Maribor.

Foto: Damir Žižić

Otvoritev predstava letošnjega festivala Prelet v Slovenskem mladinskem gledališču Moje srce bije zanjo.

Foto: Fit media

16-letna flavtistka Eva-Nina Kozmus je letos zmagala na evrovizijskem tekmovanju na Dunaju.

Idejna zasnova: Tomislav Maslovarić

Na mednarodnem arhitekturnem natečaju eVolo Skyscraper Competition se je letos v finale uvrstil slovenski arhitekt Tomislav Maslovarić.

položaj. Na odru jih je enajst, v realnosti pa verjetno na stotine. Teško je s cmokom v grlu in s težo v duši na koncu zaploskati. Treba se je zamisliti nad tem, kakšno je stanje duha danes in v kakšnem svetu živimo. Predstava je bila to, kar pričakujem od umetnosti: brezkompromisna kritika družbe in duha. Želim si, da bi umetnost včasih res lahko spreminjala svet. »

Mednarodni cikel poletje v Stari Ljubljani 2010

Mednarodni koncertni cikel Poletje v Stari Ljubljani je že tradicionalno del poletne kulturne ponudbe, ki ga Društvo za oživljanje kulturne podobe starega mestnega jedra pripravlja že 22. leto. Na različnih lokacijah v Starem mestnem jedru (trgi, atriji, muzeji, grad, cerkve) se bo od 4. junija do konca avgusta zvrstilo 25 koncertov z različnimi zasedbami vrhunskih glasbenikov. Program je zasnovan predvsem na klasični in letos tudi jazz glasbi.

Za uvod v glasbeno poletje bodo poskrbeli člani priznanega madžarskega kvarteta Bartók in Muzsikás s solistko Mário Petrás, ki bodo 4. junija 2010 ob 20. uri s koncertom v slovenski Filharmoniji tudi uradno odprli festival.

V sklopu ciklusa *Mladih talentov* se bo občinstvu predstavila Eva-Nina Kozmus zmagovalka evropskega tekmovanja Evrovizijski mladi glasbenik 2010. Iz tujine bomo gostili španski Kvartet Orfeo ter portugalski duet Luis-a Meireles-a na flavti in Mario José Souza Guedes na klavirju. Eden od vrhuncev festivala bo gostovanje mednarodne zasedbe Anders Bergcrantz Group s koncertom v Mestnem muzeju, ki bo tudi edini plačljivi koncert. Vse druge prireditve ostajajo, kljub trenutnim težkim časom, brezplačne za obiskovalce, saj želimo omogočiti dostop do vrhunske umetnosti čim širšemu krogu ljubiteljev glasbe. Tudi v letošnjem letu nadaljujemo s petkovimi jazz koncerti na Gornjem trgu, ki so postali priljubljeni med domačim in tujim občinstvom in kjer se bodo predstavili znani slovenski in tuji jazz glasbeniki. - Festival *Poletje v Stari Ljubljani* se bo zaključil 28. avgusta 2010 z mednarodnim festivalom *Noči v Stari Ljubljani 2010*.

Za več informacij in podrobnosti v zvezi s prireditvami obiščite spleto stran www.imagosloveniae.net.

Med finalisti natečaja eVolo Skyscraper Competition letos tudi slovenski arhitekt

Na mednarodnem arhitekturnem natečaju eVolo Skyscraper Competition, ki je bilo letos izvedeno že šestič in je namenjeno predvsem provokativnim in inovativnim arhitekturnim rešitvam, uporabi sodobnih materialov in tehnologij ter iskanju novih trendov na področju oblikovanja nebotičnikov v 21. stoletju, je letos sodelovalo 430 arhitektov iz 42 držav. Med desetimi finalisti, ki so zasnovali najbolj inovativne zelene nebotičnike, je bil letos nagrajen tudi slovenski arhitekt Tomislav Maslovarić (nekdanji študent MOL) s projektom *The Guardian*, ki je zasnovan ob Slovenski

cesti v samem središču Ljubljane (Šumi). Gre za osemindvajsetnadstropni poslovno-stanovanjski objekt s podzemnimi garažami, ki ne presega višine Ljubljanskega grada, v prtiličju pa poskrbi za ohranitev antičnih najdbin. Po mnenju mednarodne žirije, ki so jo sestavljali Mario Cipresso, Kyu Ho Chun, Kenta Fukunishi, Elie Gamburg, Mitchell Joachim, JaeYoung Lee, Adela de Marchi, Nicola Marchi in Eric Vergne, 'The Guardian' ustvarja zanimiv dialog med obstoječim tkivom starega mesta in sodobno arhitekturo. Njegova organska fasada, poraščena z zelenjem, se na provokativen način odziva na staro mestno jedro, medtem ko se preprosta steklena fasada na drugi strani spogleduje s sodobnim delom mesta, ki leži na drugi strani Slovenske ceste.

Več na: <http://www.evolo.us/architecture/ljubljana-skyscraper/>

110-letnica večške godbe Jubilejna koncerta 13. in 19. junija

Katarina Ponikvar

Papirniški pihalni orkester Vevče je v 110 letih delovanja vtisnil velik pečat tako svojemu kraju kot tudi širši okolici. V Sloveniji velja za enega najboljših orkestrów. S svojo kvaliteto je že zdavnaj prerasel okvire kroga, v katerem deluje. Vse več je ljudi, ki prisluhnejo naši glasbi, nas vabijo v goste in nagradjujejo za umetniške dosežke. Smo ljubiteljski glasbeniki, ki uživamo v medsebojnem druženju in igranju glasbe.

Da letos praznujemo 110 let, se lahko zahvalimo delavcem papirnice Vevče, saj so leta 1900 prvič zaigrali pod mentorstvom Čeha Mahagovskega. Na tej dolgi poti delovanja je Papirniški pihalni orkester sledil svojemu poslanstvu ne le na glasbenem področju, temveč tudi na področju tako imenovanega narodnega buditeljstva, ki je bilo še posebej močno v prvih desetletjih prejšnjega stoletja. V vseh teh letih se je v orkestru zvrstilo okrog 500 godbenic in godbenikov, ki so z nastopi na raznih slovesnostih, prireditvah, gostovanjih in tekmovanjih ponesli ime Vevč, Ljubljane in Slovenije po vsej domovini in Evropi. Zdaj ima orkester okoli 60 članov. Prav njihovi vztrajnosti in pripadnosti se lahko zahvalimo, da se je kakovost muziciranja izboljševala iz obdobja v obdobje.

Posebno mesto v orkestru zavzema na žalost že pokojni skladatelj in vsestranski glasbenik Vinko Štručl, ki je za orkester napisal lepo število koračnic in drugih del, med drugim tudi himno orkestra Papyrus, s katero orkester začelja svoje koncerte.

Za največji uspeh orkester šteje zlato plaketo v igranju v gibanju in srebarno plaketo v koncertni skupini na svetovnem prvenstvu ljubiteljskih pihalnih orkestrów v mestu Kerkade na Nizozemskem leta 1993. Zadnji odmevnejši uspeh pa je lanska zlata plaketa na državnem tekmovanju slovenskih pihalnih orkestrów v Mariboru pod taktirko sedanjega dirigenta Aljoše Deferrija.

Naš pihalni orkester izvaja kakovostno glasbo za pihalne orkestre tako na koncertih kot na različnih paradah. Orkester vsako

leto nastopi na tradicionalnem božično-novoletnem koncertu v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani. Skupaj z zanimivimi glasbenimi in igralskimi gosti, s katerimi poskušajo premikati meje klasične »godbeniške« glasbe (Perpetuum Jazzile, Orkester Mandolina, Jararaja, Darja Švajger, Nuša Derenda, Oto Pestner, Urška Žižek, Marko Kobal, Sanja Mlinar, Tino Favazza, Jurij Souček, Impro liga in še mnogi drugi), vsako leto uspejo napolniti dvorano s 1400 sedeži, kar je za tako vrsto glasbe na ljubiteljski ravni svojevrsten dosežek.

Papirniškemu pihalnemu orkestru Vevče stojijo ob strani različne skupine, ki delujejo pod njegovim okriljem: ● Tolkalska skupina RitemDaBit, ki je sestavljena iz približno 10 članov, osredotočajo se na "show" program; igranje v gibanju, skladbe z vključeno koreografijo, lotijo pa se tudi izvedbe raznih parad. ● Fanfare, ki so primerne za otvoritve in druge slavnostne priložnosti, sestavljajo pa jih trobilci. ● V okviru orkestra delujejo tudi razne komorne skupine: večški kvartet klarinetov, duet in kvartet flavt ... Svoje umetniške sposobnosti so že večkrat preizkusili na številnih bolj komornih dogodkih, kot so na primer razstave ali slavnostne večerje.

Orkester ob 110. obletnici prireja koncert v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma, ki bo 13. junija 2010 ob 19.30. Na koncertu bodo izvajali najbolj kvalitetne skladbe zadnjih 10 let in solistične skladbe, ki jih bodo izvajali redni člani orkestra. V soboto, 19. junija 2010, ob 10. uri pa bo orkester v centru Ljubljane nastopal v družbi prijateljskimi godbami iz različnih krajev.

Blizina Ljubljane, predvsem pa kakovost in prodornost Papirniškega pihalnega orkestra Vevče je botrovala temu, da je orkester postal tudi orkester mesta Ljubljane.

(Pred)poletna rekreacija

Žiga Černe, koledar@rekreacija.si

Čeprav smo v Ljubljani maj razglasili za »mesec kolesarjenja«, je bilo bolj malo priložnosti za to, da bi se zjutraj redno odpravili na delo ali v šolo s kolesom ali pa se popoldne z njim vrnili od tam. Upajmo, da bo junij vremensko bolj prijazen do voznikov na aluminijastih ali grafitnih dvokolesih. Če že ne zaradi drugega, pa vsaj zato, da nekaj naslednjih dni izkoristimo za priprave na Maraton Franja, ki je v zadnjih letih postal naš največji biciklistični dogodek. Začetek bo v soboto, 12. junija, ko se bo nekaj tisoč kolesarjev, kolesark in kolesarčkov odpravilo na 27 kilometrov dolg, ravninski in zato nezahteven izlet iz BTC-ja do Dolskega in nazaj. Nedelja, 13. junij, bo dan za bolj pripravljene rekreativce, ki se boste med seboj, s štoparico ali le z razdaljo pomerili na 155 ali 97 kilometrov dolgi asfaltni cesti, ki vas bo v prvem primeru vodil čez Vrhniko, Logatec, Idrijo, Cerkno, čez spoštljivo strmo Kladije in nazaj po Poljanski dolini, skozi Škofjo Loko, Vodice in v Ljubljano, v drugem pa »le« do Horjula, malo navzgor čez Suhi dol, pa dol do Gorenje vasi in naprej proti Ljubljani po prej omenjeni trasi (www.franja.org). Pa to vseeno ni edini razlog za to, da popoldne ali čez vikend zajahate kolo in se

zapeljete malo naokoli. Ljubljana z okolico ponuja še precej več. Če ne verjamete, pogledajte na turistično-rekreativni portal www.gremonapot.si, kjer najdete skoraj vse ideje in morda še kakšno več. V pomoč pa so vam lahko tudi mestne sezonske akcije, kjer se boste vozili po kolesarsko »božjih« poteh okoli Šmarne gore, Malega Lipoglavja in še nekaterih bližnjih vrhovih, zraven pridno zbirali žige in ste za pridnost nagrajeni s simboličnim darilom. No, med mestne akcije vsekakor sodita tudi redna vadba cestnega kolesarjenja, ki jo organizira sam šef »Franje« Gorazd Penko. Vsak četrtek se ob suhem vremenu somišljeniki zbirajo v Podgradu, pri gostilni Pececl in družno odkolesarijo krog ali dva po širši okolici (www.szlj.si). Tudi za gorske kolesarje je pri nas dobro poskrbljeno. Ne sicer zaenkrat še z MTB parkom, zato pa vsaj z osnovnimi tečajji vožnje po utrjenih gozdnih in makadamskih poteh. Dva se bosta, drug za drugim, zgodila 5. in 6. junija na Bokalcu (www.mtbstudio.si).

Poleg največje ljubljanske telovadnice na prostem, ki ji rečemo na kratko tudi Pot ali po starem Pot spominov in tovarišja (PST), imamo na obrobju mesta kar nekaj lepih, bolj pohodnih, kot pa planinskih poti. Izkoristimo jih lahko za kakšen krajši kondicijski izlet: Golovec, Šmarna gora, Rašica, Toško Čelo, Janče, Krim... Če pa si želite nekaj družbe, se pridružite vodenim izletom, ki jih prirejajo ljubljanska planinska društva. Toliko jih je, da jih ne spravimo v naše glasilo, povsod pa boste dobrodošli. Le včlanite se in že vam bodo ponudili več kot tristo junijskih možnosti za raziskovanje »nekoristnega« sveta. Izpostavljamo pa le dve, za katere je potrebna le predhodna prijava. Vsak prvi torek v mesecu lahko »za srce« hodite po Srčni poti od Rakovnika, mimo Zvezdarne (tam si izmerite krvni tlak), do Štepanje vasi in nazaj (www.zasrce.si). Druga pa velja za mestni planinski dogodek, odpravili pa se boste iz Ljubljane do Kranjske Gore, od tam po starih poteh na Vršič, širšo okolico Poštarskega doma pa boste raziskovali in ali pa dva dni (www.pdrustvo-ptlj.si). Seveda pa lahko kadarkoli obiščete planinske postojanke desetih vrhov v okolici Ljubljane in si s tem prizužite kolajno (www.szlj.si). Bi raje tekli? Tudi za to je priložnosti vsak dan več kot dovolj. Tečete lahko po mestnih parkih, v bližnjem gozdu, celo po ulicah se da, le s precej pazljivosti. Za manj iznajdljive se bo najbolj preprosto priključili izmed številnih tekaških skupin, ki redno vadi v Tivoliju ali na Kodeljevem (www.tek.si), če pa vaše ambicije segajo višje, se udeležite katere izmed tekaških ljubljanskih prireditev. Prva je bila 3. junija, ko so se na atletskem stadionu Slovan moški lahko preizkusili v teku na šest krogov, ženske pa so čim hitreje skušale opraviti s štirimi. Govorimo seveda o Cooperjevem tekaškem testu, kjer si boste lahko pomerili še lastno telesno težo, krvni tlak in višino, prijavnine pa ne bo (www.tek.si). 9. in 21. junija se boste morda udeležili tekaških tečajev Urbana Praprotnika (www.tekaskitreners.si), 16. junija pa boste pred začetnim poletnim tekaškim zatišjem, v okviru Šentviškega tedna tekli po hladnem gozdu nad šentviško ravnino (041/674-853). *Napovednik dogodkov pripravlja Športna zveza Ljubljane, www.szlj.si Uživajte v gibanju!*

Foto: arhiv Papirniškega pihalnega orkestra Vevče

Papirniški pihalni orkester Vevče bo s koncertom 13. junija v Cankarjevem domu proslavil svojo 110-letnico.

Od 3. junija nova linija mestnega potniškega prometa 1D: Mestni log – Dolgi most

Autobusi vozijo na liniji vsak delavnik, razen sobote, nedelje in praznikov, in sicer iz Mestnega loga od 6. do 20.30 ure, v polurnih intervalih; iz Dolgega mostu pa od 6.12. do 20.42 ure, prav tako v polurnih intervalih. Vmesna nova postajališča 1D so: Koprška, Tbilisijska, Cesta dveh cesarjev, Cesta v Gorice, Zgornji log; končni postajališči sta Mestni log in Dolgi most. Linija 1D je, na pobudo Četrtna skupnosti Vič Mestna uprava uvedla z željo, da se potnikom mestnega javnega potniškega prometa, ki uporabljajo linijo 1, 1B, 6, omogoči lažji dostop do javnega prevoza in se s tem odprejo nove možnosti potovanja v celotni mreži mestnega potniškega prometa LPP.

Z linijo 1D želi LPP povezati novonastala naselja ob Cesti dveh cesarjev, Cesti v Gorice in Cesti v Zgornji log. Po liniji bodo vozili novi nizkopodni hibridni midiavtobusi, s katerimi bodo uporabniki mestnega potniškega prometa potovali še na linijah 19B, 18 in 21. Vozni red nove linije 1D je objavljen na spletni strani LPP.

Povabilo župana Zorana Jankovića na dneve odprtih vrat v Mestni hiši

Župan Zoran Janković ostaja odprt za predloge, pobude in morebitne težave Ljubljancank in Ljubljancanov. Tako ste vsi, ki vam ni vseeno za naše mesto, vsak prvi torek v mesecu dobrodošli na dnevu odprtih vrat, ko je župan na voljo med 14. in 17. uro v pritličju Mestne hiše, Mestni trg 1. Župan je dosegljiv tudi na elektronskem naslovu zoran.jankovic@ljubljanas.si.

Pisma z vprašanji županu ali Mestni upravi lahko naslovite tudi na **Glasiło Ljubljana, Mestna občina Ljubljana, Dalmatinova 1, Ljubljana** in **Službo za pobude in pritožbe občanov, Adamič-Lundrovo nabrežje 2, Ljubljana**.

Najem poslovnih prostorov

Mestna občina Ljubljana oddaja več poslovnih prostorov v najem. Vse informacije so objavljene na spletni strani <http://www.ljubljana.si/>, dodatne informacije so vam na voljo na tel. št. 01/306-11-37.

KATALOG KORISTNIH INFORMACIJ S PODROČJA VARSTVA OKOLJA

Za učinkovito rabo energije

Nataša Jazbinšek Seršen
Oddelek za varstvo okolja

Učinkovita raba energije in raba obnovljivih virov energije sta ključni področji, ki bosta v prihodnje zahtevali veliko pozornosti in aktivnega dela. K temu nas ne zavezujejo le obveze, ki jih je dolžna izpolniti Slovenija v boju proti podnebnim spremembam, ampak so ti cilji zapisani tudi v Programu varstva okolja za Mestno občino Ljubljana za obdobje do leta 2013.

Cilje energetske politike, pa tudi druge okoljske vidike iz Programa smo izdali v obliki publikacije, ki je na voljo na Oddelku za varstvo okolja, prav tako tudi na spletnih straneh MOL. Publikacijo smo izdali v slovenskem in angleškem jeziku. Tudi sicer veliko pozornosti namenjamo ozaveščanju, izobraževanju in informiranju javnosti, saj bomo le s skupnimi prizadevanji kos nalogam, ki nas na področju okolja in predvsem energetike čakajo v prihodnje.

Številne pobude in vprašanja meščanov Ljubljane, pa tudi strokovne javnosti so nas spodbudile k izdelavi celovitega zbornika informacij s področja varstva okolja. V tako imenovanem **katalogu koristnih informacij**, ki smo ga izdali v nakladi 7000 izvodov, in ki je prav tako dostopen na Oddelku za varstvo okolja ter na spletnih straneh MOL, lahko najdete ne le veljaven seznam zakonodaje, ampak predvsem kratak vsebinski pregled po posameznih okoljskih področjih in tisto, kar je najpomembnejše, informacije o institucijah, ki so odgovorne za reševanje različnih okoljskih zadev.

V eni izmed zadnjih številčk glasila Ljubljana smo predstavili delovanje Energetske svetovalne pisarne, ki deluje v prostorih na Dalmatinovi cesti 1. Strokovno podkovani svetovalci z brezplačnimi nasveti in razgovori pomagajo meščanom pri načrtovanju in izvajanju ukrepov za učinkovitejšo rabo energije, kot so ustrezna izbira ogrevalnega sistema, toplotna zaščita stavb, izbira ustreznih oken, uporaba energijsko učinkovitih gospodinskih aparatov in številni drugi. Uporabne nasvete boste odslej lahko prebrali tudi v glasilu Ljubljana, kjer bomo skupaj z energetskimi svetovalci vsebinsko oblikovali poseben energetski kotiček z uporabnimi in aktualnimi informacijami. Pri izvajanju ukrepov s področja učinkovite rabe energije se najpogosteje soočamo tudi z visokimi finančnimi obremenitvami, zato bomo v okviru omenjene rubrike bralcem ponudili tudi nasvete o finančnih spodbudah bodisi v obliki ugodnih kreditov bodisi v obliki nepovratnih finančnih sredstev, ki jih nudi Eko sklad, Slovenski okoljski javni sklad. Na njihovih spletnih straneh www.ekosklad.si so trenutno objavljeni trije javni pozivi občanom za pridobitev nepovratnih finančnih spodbud.

● **Zdravstvo in socialno varstvo: Ambulanta za ljudi brez zdravstvenega zavarovanja:** tel.: (01) 437 20 10; **Socialna delavka v Ambulanti za ljudi brez zdravstvenega zavarovanja:** tel.: (01) 437 91 82; **Klinični center:** tel.: 01/ 522 50 50; **TOM - telefon otrok in mladostnikov:** tel.: 080 12 34; **telefonski klic v duševni stiski** (od 19. do 7. ure): tel.: (01) 520 99 00; **telefon za starše pri Mladinskem domu Jarše** (tor. in čet. od 16. do 18. ure): tel.: (01) 543 43 23 ali e-naslov: stanskupina.hisa@guest.arnes.si; **Klepetalnica za starše pri Dijaškem domu Poljane** (pon., tor. in čet. od 14. do 15. ure): tel.: (01) 300 31 34 ali e-naslov: lidija.vranesic@guest.arnes.si; **Pravnoinformacijska pisarna Sveta za varstvo pravic najemnikov stanovanj MOL**, Tavčarjeva 3 (tor. od 18. do 19.30 ure): tel.: (01) 431 23 24; **SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja:** 080 11 55 ● **SOS telefon** je namenjen ženskam in otrokom, ki so doživljali ali še vedno doživljajo nasilje v družini in drugih medosebnih odnosih ter potrebujejo pogovor. SOS telefon je namenjen tudi ženskam in njihovim otrokom, ki potrebujejo umik pred nasiljem v družini v Zatočišče za ženske in otroke – žrtve nasilja v Ljubljani. Prek SOS telefona se ženske lahko vključijo tudi v skupino za samopomoč za ženske, ki so doživljale ali še vedno doživljajo nasilje. Na SOS telefon lahko pokličete ob delavnikih od 12. do 22., ob sobotah, nedeljah in praznikih pa od 18. do 22. Telefonska številka 01 / 524 19 93 pa je telefaks, namenjen gluhih – žrtvam nasilja. ● **ROZA ALARM!** Prijavite homofobno diskriminacijo in nasilje prek spletne prijave na naslovu www.ljudmila.org/lesbo/alarm. Namenjena je prijavam, obveščanju in poročanju o nasilju, zlorabah in diskriminacijah, katerih žrtve so geji, lezbijke, biseksualci in transspolne ter transseksualne osebe. Omogoča hitro in preprosto poročanje o kršitvah ter takojšen dostop do pomoči in podpore. ● **Krizni center Ženske svetovalnice** lahko pokličete 24 ur na dan na telefonski številki: 040/ 260 656 in 031/ 233 211. ● **Svetovalnica Fužine: Svetovanje in informiranje posameznikom, parom, družinam, ki so se znašli v psihosocialnih stiskah in težavah;** Preglov trg 15, tel.: 5206-442, vsak dan od 9. do 17. ure. svetovalnica.fuzine@siol.net, www.csd.ljmestopolje.si ● **Program Korak: svetovanje, informiranje in pomoč uporabnikom nelegalnih drog in njihovim svojcem;** Preglov trg 15, tel.: 5206-442, vsak dan od 9. do 17. ure svetovalnica.fuzine@siol.net; www.csd.ljmestopolje.si ● **Center za psihološko svetovanje POSVET**, Mestni trg 8, 1000 Ljubljana, uradne ure: vsak delovni dan od 12. do 19. ure, tel.: 01/251 29 50, faks: 01/421 77 95, e-naslov: posvet@posvet.org in info@posvet.org, spletna stran: www.posvet.org ● **Pomoč družini na domu: Zavod za oskrbo na domu (ZOD)**, tel.: 01/ 23 96 502, Zavod Pristan: 01/ 54 79 579, 031/ 702 698. ● **Društvo Al-anon** za družine, v katerih je problem alkohol. Naslov: Lepi pot 6, Mirje, e-naslov: alanon@email.si; dežurni telefon: 041/ 590 789. ● **Anonimni alkoholiki** Vas zanimajo naše izkušnje? Pišite, telefonirajte, pridite! Naslov: P. p. 3512, 1001 Ljubljana, tel.: 01/ 433 82 25, e-naslov: aa.slo@amis.net, spletni naslov: <http://www.aa-drustvo.si> ● **Društvo socialni forum za zasvojenosti in omame**, Resljeva 11, Ljubljana: najava po tel.: 01/ 438 68 00, 01/ 438 68 05 ali na e-naslovu tomazic.katja@siol.net; odprto od ponedeljka do petka med 9. in 15. uro, v ponedeljek in četrtek tudi od 17. do 19. ure. ● **Promet: Oddelek za gospodarske javne službe in promet:** tel.: (01) 306 17 14; številka za zapuščena vozila: tel.: (01) 306 16 25; Redarstvo: tel.: (01) 306 16 32; AMZS, pomoč, vlečna služba, informacije: tel.: 19 87 ● **Služba za pobude meščanov:** tel.: (01) 306 12 82 ● **Okolje: JP Snaga, reklamacije, informacije in naročila:** tel.: (01) 477 96 40 ali (01) 477 96 67; JP Energetika, Center za pomoč uporabnikom: tel.: 080 28 82; dežurna številka Inšpektorata MU MOL, informacije o divjih odlagališčih, prevrnjenih smetnjakih in drugih dejavnih onesnaževanja okolja: tel.: (01) 306 16 04 ● **Varuh človekovih pravic**, brezplačni klic in informacije: tel.: 080 15 30 ● **Policija:** tel. 113 ● **Center za obveščanje, gasilci, reševalna postaja:** tel.: 112 ● **Dnevni center za starejše:** Povšetova, tel.: 01/430 51 520 ● **Zavetišče za živali Gmajnice 30**, tel.: 01/256 02 79. Uradne ure za obiskovalce - delavniki: od 11. do 12. ure in od 14. do 17. ure, sobote, nedelje in prazniki - od 12. do 15. ure. Za oddajo najdenih živali lahko pokličete kadarkoli 24 ur na dan in najdenčka oddaste.

Kakovost vode in zraka v Ljubljani

Rezultati nadzora pitne vode v Ljubljani

Centralni vodovodni sistem mesta Ljubljane in okolice se oskrbuje iz dveh vodnih virov, Ljubljanskega polja in Ljubljanskega barja, kjer se podzemna voda izkorišča v petih vodarnah: Kleče, Hrastje, Jarški prod, Šentvid in Brest.

Notranji nadzor nad skladnostjo pitne vode JP Vodovod-Kanalizacija izvaja na vseh oskrbovalnih območjih skladno z določili Pravilnika o pitni vodi (Ur.l. RS 19/04, 35/04, 26/06, 92/06, 25/09) v okviru mikrobioloških in fizikalno-kemijskih preiskav, katerih obseg je odvisen od ocene tveganja za določeno vzorčno mesto oz. nadzorno točko sistema. Notranji nadzor izvajajo akreditirani laboratoriji.

Druge javno dostopne informacije uporabniki prejmejo:

- po elektronski pošti na naslovu voka@vo-ka.si,
- na spletni strani JP Vodovod-Kanalizacija www.vo-ka.si.

Dodatne informacije o rezultatih notranjega nadzora pitne vode najdete v podmenijih na spletni strani www.jh-lj.si/index.php?p=3&k=364

Kakovost podzemne vode aprila 2010

MV - predpisane mejne vrednosti za podzemno vodo po Uredbi o stanju podzemne vode (Ur. l. RS, št. 25/09)

() - meja zaznavanja merilne metode (LOD)

- - spojine niso bile ugotovljene

< - Meja določanja (LOQ)

Mejne vrednosti za podzemne vode so bile, od vseh izmerjenih parametrov, aprila presežene za desetilatrazin (razgradni produkt atrazina) na merilnem mestu Brest I a.

Zrak v Ljubljani marca 2010

V tabeli so predstavljeni podatki meritev onesnaženosti zraka na merilnem mestu ob križišču Tivolske ceste in Vošnjakove ulice. Na merilnem mestu smo marca 2010 zabeležili 3 dni s preseženo vrednostjo delcev PM_{10} . Mejna 24-urna vrednost delcev PM_{10} , ki znaša $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$, je bila od začetka januarja do konca marca 2010 presežena 41-krat. Preostale izmerjene vrednosti se gibljejo v okviru dovoljenih meja.

V skladu z Uredbo o ukrepih za ohranjanje in izboljšanje kakovosti zunanjega zraka (Ur. l. RS, št. 52/02) in Uredbo o ozonu v zunanjem zraku (Ur. l. RS, št. 8/03) veljajo naslednji normativi:

SO₂: Mejna letna koncentracija SO₂ znaša $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$, urna mejna koncentracija znaša $350 \mu\text{g}/\text{m}^3$ in je lahko presežena največ 24-krat v koledarskem letu. Dnevna mejna koncentracija SO₂ znaša $125 \mu\text{g}/\text{m}^3$ in je lahko presežena največ 3-krat v koledarskem letu.

NO₂: Mejna letna koncentracija NO₂ v letu 2010 znaša $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Urna mejna koncentracija znaša $200 \mu\text{g}/\text{m}^3$ in je lahko presežena največ 18-krat v koledarskem letu.

Benzen: Mejna letna koncentracija benzena s sprejemljivim preseganjem za leto 2010 znaša $5 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

PM₁₀: Mejna letna vrednost v koledarskem letu znaša $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$, mejna 24-urna vrednost delcev PM_{10} znaša $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ in je lahko presežena 35-krat v koledarskem letu.

Rezultati notranjega nadzora aprila 2010

PARAMETER	enota	mejna vrednost	OSKRBOVALNO OBMOČJE		
			KLEČE	BREST	JARŠKI PROD
			7. 4. 2010	7. 4. 2010	7. 4. 2010
pH		6,5 - 9,5	7,6	7,4	7,5
Elektroprevodnost (pri 20°C)	$\mu\text{S}/\text{cm}$	2500	436	603	423
Celotni organski ogljik (TOC)	$\text{mg}/\text{l C}$	brez sprememb	0,8	1,1	1,2
Amonij	$\text{mg}/\text{l NH}_4$	0,5	<0,003	<0,003	<0,003
Nitrat	$\text{mg}/\text{l NO}_3$	50	15	16	13
Nitrit	$\text{mg}/\text{l NO}_2$	0,5	<0,003	<0,003	<0,003
Sulfat	$\text{mg}/\text{l SO}_4$	250	13	5,4	13
Klorid	$\text{mg}/\text{l Cl}$	250	12	4,3	9,5
Fluorid	$\text{mg}/\text{l F}$	1,5	<0,10	<0,10	<0,10
Bor	$\text{mg}/\text{l B}$	1	0,017	0,0034	0,014
Krom	$\mu\text{g}/\text{l Cr}$	50	1,2	1,2	0,99
Svinec	$\mu\text{g}/\text{l Pb}$	25	<0,20	0,24	<0,20
Atrazin	$\mu\text{g}/\text{l}$	0,1	<0,03	<0,03	<0,03
Desetilatrazin	$\mu\text{g}/\text{l}$	0,1	<0,03	<0,03	<0,03
2,6-diklorobenzamid	$\mu\text{g}/\text{l}$	0,1	<0,03	0,05	<0,03
Pesticidi - vsota	$\mu\text{g}/\text{l}$	0,5	<0,05	0,05	<0,05
Trikloroeten in tetrakloroeten - vsota	$\mu\text{g}/\text{l}$	10	<0,05	<0,05	<0,05
Trihalometani - vsota	$\mu\text{g}/\text{l}$	100	<0,1	<0,1	<0,1
<i>Escherichia coli</i>	v 100 ml	0	0	0	0
Koliformne bakterije	v 100 ml	0	0	0	0
OCENA			SKLADEN	SKLADEN	SKLADEN

Vir: JP Vodovod-Kanalizacija d.o.o., maj 2010

Podatki o kakovosti podzemne vode v vodnjakih vodarn na Ljubljanskem polju

merilno mesto	datum	atrazin	desetilatrazin	lahkohlapni halogenirani ogljikovodiki	nitrat	krom (skupno)
enota		$\mu\text{g}/\text{l}$	$\mu\text{g}/\text{l}$	$\mu\text{g}/\text{l}$	mg/l	$\mu\text{g}/\text{l}$
MV		0,1	0,1	10	50	30
Kleče - VIIIa	6. 4. 2010	(0,03)	(0,03)	-	12	1,1
Hrastje - Ia	6. 4. 2010	0,07	0,06	0,8	23	17
Šentvid - IIa	6. 4. 2010	(0,03)	(0,03)	-	19	1,5
Jarški prod - III	6. 4. 2010	(0,03)	(0,03)	-	12	1,9
Brest IIa	6. 4. 2010	(0,03)	0,25	-	16	1,0

Vir: Monitoring kakovosti podzemne vode in površinskih vodotokov za leti 2009 in 2010, Oddelek za varstvo okolja Mestne občine Ljubljana

Zrak v Ljubljani marca 2010

MAREC	SO ₂	NO ₂	PM ₁₀ *	Benzen
Merilno mesto Križišče Vošnjakove ul. in Tivolske c.				
Povprečna mesečna vrednost	$7 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$75 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$43 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$4 \mu\text{g}/\text{m}^3$
Maksimalna urna vrednost	$17 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$167 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$148 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$11 \mu\text{g}/\text{m}^3$
Maksimalna dnevna koncentracija	$10 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$109 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$68 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$5 \mu\text{g}/\text{m}^3$
Število preseganj dovoljenih vrednosti	0	0	3	0

*Zaradi izrednega servisa merilnika TEOM in montaže sistema FDMS so za PM_{10} upoštevani samo podatki od 1. do 5. marca in od 25. do 31. marca 2010.

KNJIGE ZA VSAKOGAR!

VRHUNSKÉ KNJIGE!

ZA 3 EVRE!

NA 54 PRODAJNIH MESTIH!

ŠTIRI VZNEMIRLJIVE,
POUČNE, NEPOGREŠLJIVE
KNJIGE O LJUBLJANI

Od 21 naslovov v akciji Knjiga za vsakogar je v knjižno kraljestvo Ljubljane iz tiskarn prispelo že šestnajst knjig v nakladi po 8000 izvodov, štiri med njimi so poklon našemu mestu. Lepo povabljeni k branju in spoznavanju našega mesta skozi zapise slovenskih in svetovnih pesnikov in pisateljev. Vse štiri knjige je izdala Študentska založba v okviru programa Ljubljana – svetovna prestolnica knjige 2010. Kupite jih lahko po ceni 3 evre na 54 prodajnih mestih v Ljubljani. Prodajna mesta in več informacij o knjigah najdete na www.ljubljanasvetovnaprestolnicaknjige.si.

VZEMITE KNJIGE V ROKE!

ŠTIRI ZMAJSKE

Knjigo začenja legenda o dobrodušni zmajevki, ki je živel pod ljubljanskim gradom, in njenih štirih sinovih, ki v spopadu z zlobnim čarovnikom okamnijo, meščani pa jih v zahvalo in spomin postavijo na most. Štiri iskriča peresa mladinske literature – Neli Kodrič Filipič, Žiga X. Gombač, Majda Koren in Maja Novak – so zapisala štiri zgodbe zmajev, ki se znajdejo sredi vrveža sodobnega sveta. Zmaji v teh zgodbah niso pošasti, ki so se borile z vitezi, temveč zvedava bitja, polna domislic. Knjigo je ilustriral Matej de Cecco. •

LJ KOT LJUBEZEN

Knjiga kaže, kako Ljubljano in njene bolj ali manj skrite kotičke doživlja več kot trideset slovenskih pesnikov vseh generacij in na kakšne načine najde njihovo doživljanje osebno občuteno ubeseditev. Ljubljana zaživi kot vir navdiha in kritičnosti, avtopoetskih zastranitev in zgodovinskih upodobitev. Avtorski pristopi ustvarijo novo kvaliteto: mesto kot ogrlico zgodb, v katerih oznaka LJ stoji za ljubezen. •

ZDAJ PA: LJUBLJANA.
Tuji avtorji o naši
prestolnici

V knjigi je zbranih več kot 70 besedil svetovnih avtorjev o Ljubljani, ki so nastala v preteklih 30 letih in od katerih jih je večina prvič prevedena v slovenščino prav za to knjigo. Med hvalnicami in zbadljivo kritiko, lucidnimi opažanji in pesniškimi zmotami je nastal neprecenljiv dokument uzrtja mesta od zunaj za vse, ki ga želijo spoznati od znotraj. •

GAŠPER TROHA, SEBASTIJAN
PREGELJ: LITERARNE POTI
LJUBLJANE

Knjiga bralca vabi, da se sprehodi po mestu z novimi očmi. Skozi napeto zgodbo mu odstira zgodovino plast za plastjo. Odkriva mu življenje in delo najpomembnejših slovenskih književnikov. Mreža točk je razpostavljena v dva sprehoda po središču mesta, ob tem pa naniza posamične točke, ki naj predstavijo literarno zgodovino tudi v drugih predelih Ljubljane. •